

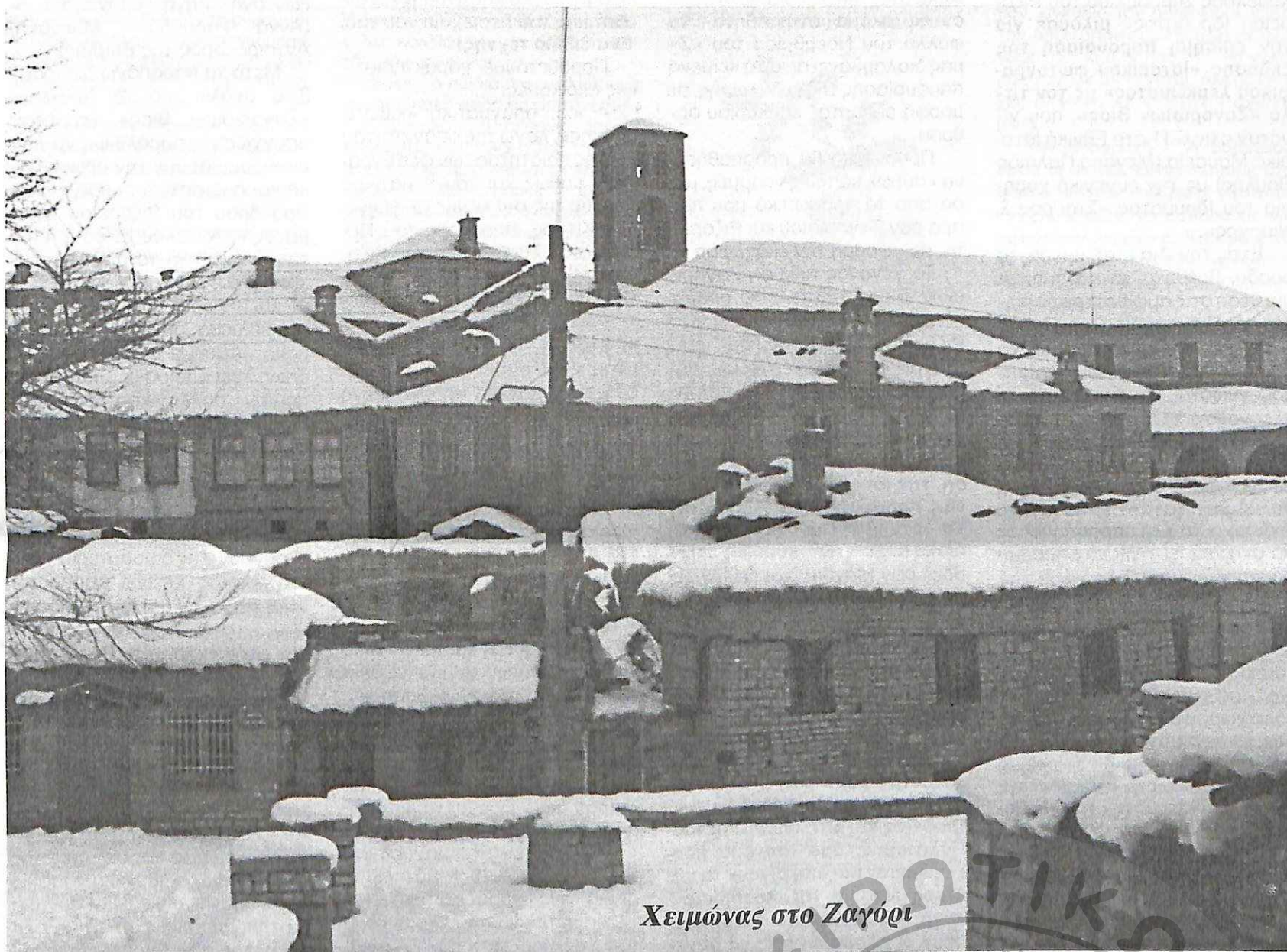
Το ΖΑΓΟΡΙ μας

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ & ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Σίνα 4, 454 44 ΙΩΑΝΝΙΝΑ, Τηλ.: 26510 -74000 ΦΑΞ: 26510 -79286

ΕΤΟΣ ΚΕ' (25)
ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 308
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ
2003

Χειμώνας στο Ζαγόρι

Σ' όλους τους Ζαγορίσιους Καλά Χριστούγεννα, Καλές Γιορτές
Εοτοχισμένο και Ειρηνικό το 2004 Η.Σ.Ε.

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

– Την Κυριακή 18 Ιανουαρίου 2004, ώρα 11 π.μ., «Το ΖΑΓΟΡΙ
μας» (Μηνιαία έκδοση της ΙΛΕΖ), θα κόψει τη βασιλόπιτα στο
κέντρο «ΛΙΘΑΡΙΤΣΙΑ».

Το Δ.Σ. καλεί όλους τους Ζαγορίσιους και τους φίλους τους
να τιμήσουν την εκδήλωση.

«Ούριος» άνεμος με έφερε στο «κλεινόν άστυ» τις πρώτες μέρες του Νοέμβρη. Ένα ολιγόχρονο διάλειμμα, στο μόνιμο περιβάλλον του Ζαγοριού. Μία γεύση μεγαλοαστικής «κουλτούρας». Πάντα τα διαλείμματα - και μάλιστα εκείνα που φρενάρουν τις όποιες δραστηριότητές μας- είναι μια ανάπαυλα, μια ανανέωση, μια αναζήτηση...

Στις αποσκευές μου, αυτή τη φορά, μια πρόσκληση του «Πολυμελούς Συμβουλίου του Ριζαρείου Ιδρύματος» μιλούσε για την επίσημη παρουσίαση της έκδοσης «Ιστορικού φωτογραφικού λευκώματος» με τον τίτλο «Ζαγορισίων Βίος», που γινόταν στις 6/11 στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο (Μέγαρο Παλαιάς Βουλής) με την ευγενική χορηγία του Ιδρύματος «Σταύρος Σ. Νιάρχος».

Έτσι, την ίδια αυτή ημέρα, το βράδυ, βρέθηκα να κάθομαι σε μια θέση στις αμφιθεατρικές σειρές της Παλαιάς Βουλής. Πολύς ο κόσμος που έδινε την παρουσία του, επίσημοι και ανεπίσημοι, γνωστοί και άγνωστοι, με πλεονάζον το Ζαγορίσιο στοιχείο. Ζεστή και ευφρόσυνη η ατμόσφαιρα, θα έλεγε κανείς πως έκφραζε ένα παραδοσιακό, πολύμηρο Ζαγορίσιο πανηγύρι. Ανήσυχο το μάτι προσπαθούσε να ανιχνεύσει κινήσεις, πρόσωπα και κύρια, τον όλο χώρο της Παλαιάς Βουλής, με τις αμφιθεατρικές σειρές των βουλευτικών εδράνων και των θεωρειών, το βάθρο του προεδρείου και του βήματος των ομιλητών, ένα σύνολο χώρου ενός παραδοσιακού αρχιτεκτονήματος, που μέσα του σμιλεύτηκε η δημοκρατική ιδέα της νεότερης ιστορίας της χώρας μας, μετά την απελευθέρωσή της από την Τουρκοκρατία.

Αναμφίβολα, ο πανηγυρικός χαρακτήρας της εκδήλωσης, το προβαλλόμενο μνημειακό φωτογραφικό λεύκωμα «Ζαγορισίων Βίος», δείγμα πολλού κόπου και φροντίδας αλλά και προϊόντος πολλαπλής συνεργασίας και εκτυπωτικής αρτιότητας, επιπρόσθετα δε η «παρέλαση» από το βήματος μιας πλειάδας έγκριτων και καταξιωμένων προσωπικοτήτων που αναφέρθηκαν, καθένας από τη σκο-

Χρονογράφημα

«Ζαγορισίων Βίος. 1860-1950»

Σταύρου Συκιώτη

πιά του, στην αξία και το «ειδικό βάρος» του Λευκώματος για την «μικρή πατρίδα» που λέγεται Ζαγόρι, δεν «χωράνε» στο μικρό χώρο του Χρονογραφήματος. Άλλωστε, όπως διαπίστωσα - όντας ακόμα στην Αθήνα- το φύλλο του Νοεμβρίου του «Ζ» μας διαλαμβάνει αρκετά κείμενα παρουσιάσεις της εκδήλωσης, σε μορφή ρεπορτάζ και κύριου άρθρου.

Προσωπικά θα προσπαθώ να «σύρω» κάποιες γραμμές, μέσα από το προσωπικό μου πρίσμα σαν Ζαγορίσιου και Ριζαρείτη, με αφορμή την εκδήλωση.

Το γεγονός πως ο «Ζαγορισίων Βίος» αποτέλεσε όραμα, σύλληψη και πραγμάτωση του Ριζαρείου Ιδρύματος, σαν επιστέγασμα προγενέστερων παρόμοιων εκδηλώσεων ή πολιτιστικών δρώμενων, **εδραιώνει την πεποίθηση όλων εκείνων που προσδέχον στην επιδίωξη, την ιστορική πορεία και αέναη προσφορά του Ιδρύματος. Το «στοιχείο Προσφοράς» που διακατείχε τις καρδιές των αδελφών Μάνθου και Γεωργίου Ριζάρη, που στερήθηκαν τα γνώριμα ρουμάνια της μικρής πατρίδας τους, το Μονοδέντρι αλλά και τις απολαύσεις της ζωής, με την ελπίδα ότι ο μόνος μιας ζωής, περνώντας μέσα από το δίαυλο της Ευεργεσίας, θα ενσαρκώνονταν και θα σμιλεύονταν μέσα στη χράνη της καλλιέργειας του Νου, δηλ. της Παιδείας και κατ' επέκταση του Πολιτισμού, δυο στοιχεία που ξεχώρισαν και διακρίνω την νεότερη ιστορία της Ζαγορίας Ζωής και ευελπιστώ να μη χαθούν οι προϋποθέσεις να συνεχιστούν.** Η αισιοδοξία μας αυτή «ακουμπάει» το πνεύμα και τις δραστηριότητες του Ριζαρείου Ιδρύματος, με τη συμβολή ικανών και άξιων, σήμερα, εκτελεστών του Ιδρύματος.

Αυτό-καθαυτό το φωτογραφικό λεύκωμα «Ζαγορισίων Βίος», κατοπινό ταίρι του πρώ-

του παρόμοιου με τίτλο «Ζαγοροχώρια» χαρακτηρίστηκε, από όλους τους ομιλητές, σαν ξέχωρο τυπωτικό επίτευγμα με κολακευτικά σχόλια για την επιμέλεια της ιστορικής μνήμης και αισθητικής του περιεχομένου του. **Ένα διθλίο τέχνης!**

Παραθέτουμε χαρακτηριστικές περικοπές:

- «.... πραγματική «κιβωτό μνήμης», λόγω της σπανιότητας και της ποιότητας των φωτογραφιών καθώς και του θεματικού εύρους της συλλογής...» (Άγγελος Κίτσος, πρόεδρος του Πολυμελούς Συμβουλίου του Ριζαρείου Ιδρύματος και πρωτεργάτης της έκδοσης)

- «.... πρόκειται για μνημειακή έκδοση, πραγματική «κιβωτό μνήμης», η οποία δεν έχει ομοιότητα, με κανένα προηγούμενο λεύκωμα ή έντυπο γύρω από το Ζαγόρι...» (Το «Ζ», φύλλο 306/10.03)

- «.... Ο «Ζαγορισίων Βίος» αποκαλύπτει πολύπτυχος, εύχυμος, αιφνιδιαστικά ελκυστικός και κατά περίπτωση συγκινητικά νοσταλγικός...» (Ν. Βατόπουλος. Η Καθημερινή 7.12.03)

- «.... το Ζαγόρι και ο Βίος των Ζαγορισίων συμπυκνώθηκε σε μια καλλιτεχνική έκδοση του Ριζαρείου Ιδρύματος, το οποίο κατόρθωσε να απεικονίσει «ως εν κατόπτρω» την ιδιαιτερότητα της περιοχής...» (Ελευθ. Νικολαΐδου, καθ. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων)

- «.... το βιβλίο «Ζαγορισίων Βίος» νομίζω ότι θα αποτελέσει σημείο αναφοράς στον εκδοτικό τομέα για έργα που έχουν θέμα του «μικρές πατρίδες». Είναι ένα τομείο μνήμης σε δέκα θεματικές ενότητες όπου με περισσή επιμέλεια και φροντίδα διαφυλάσσεται και εκτίθεται ο βίος των επιφανών Ξενιτεμένων Ζαγορισίων...» (Χρ. Πάχτας, Υφυπουργός Οικονομίας)

- «.... έχουμε μπροστά μας ένα βιβλίο ποταμό, ένα βιβλίο πανόραμα της ζωής μιας αξιόλογης τοπικής Κοινωνίας, ένα βιβλίο σπουδή στον τόπο και το χρόνο...» (Β. Χρόνης, Γεν. Διευθυντής Ομίλου Λάτση)

- «.... Το Λεύκωμα «Ζαγορισίων Βίος» δεν είναι μόνο μνημείο ιστορίας. Είναι μια ζωντανή πρόκληση για όλους όχι μόνο να διατηρήσουμε τη μνήμη, αλλά να τη μεταμορφώσουμε σε ζωντανή πηγή έμπνευσης...» (Άννα Ψαρούδα - Μπενάκη, Αντιπρόεδρος της Βουλής)

Μετά τα παραπάνω διθυραμβικά σχόλια για το Λεύκωμα «Ζαγορισίων Βίος» θα ήταν ασυγχώρητη παράλειψη να μην υπογραμμίσουμε την πρωταρχική και ουσιαστική συμβολή του Προέδρου του Ριζαρείου Ιδρύματος κ. Άγγελου Κίτσου, παρά το γεγονός ότι το βιβλίο (είναι και βιβλίο, αφού περιέχει κείμενα και πληροφορίες, σε δίσλωση, μάλιστα, απεικόνιση και όχι μόνο λεύκωμα φωτογραφικό) - όπως λέει ο ίδιος- «.... αποτελεί προϊόν συλλογικής δουλειάς. Για να γίνει χρειάστηκε κόπος, μεράκι, ερευνητική προσπάθεια από πολλούς ανθρώπους».

Ωστόσο για να αποφύγω προσωπικές εκτιμήσεις και χαρακτηρισμούς που, συνήθως, προσκρούουν στις διαμαρτυρίες του «Άγγελου», κλείνω παραθέτοντας χαρακτηριστικές «ρήσεις» των ομιλητών για την συμβολή του στην έκδοση του Λευκώματος.

- «.... δεν συνέλαβε μόνο την ιδέα και δεν έκανε μόνο την εξαντλητική έρευνα αλλά ξεπέρασε κάθε όριο ανθρωπίνης αντοχής μέχρι να κυκλοφορήσει το βιβλίο...» (Γιάννης Δήμου, ιστορικός της Τέχνης, φωτογράφος)

- «.... όμως και σε αυτή την προσπάθεια ο ιθύνων νους, ο mens agitans molem και συνάμα ο οτρηρός χειρωνακτας δεν είναι άλλος από τον πρόεδρο της Ριζαρείου, Άγγελο Κίτσο. Δικαιούνη είναι να αποδίδουμε στον καθένα ό,τι του αξίζει!» (Μιχαήλ Κοπιδάκης, Καθηγητής αρχαίας φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών).

Πάντα τέτοια. Καλές Γιορτές.

Χριστούγεννα και Πρωτοχρονιά στο παρελθόν και σήμερα

Πλησιάζουν οι γιορτές των Χριστουγέννων και του καινούργιου χρόνου κι έκατσα και θυμήθηκα τα περασμένα χρόνια. Τότε οι γιορτές αυτές ήταν σημαντικό γεγονός για μικρούς και μεγάλους. Για μας τότε που είμαστε παιδιά, ήταν κάτι που περιμέναμε με λαχτάρα, κάνοντας σχέδια πως θα φέρουμε γύρα το χωριό, τραγουδώντας τα κόλιντα και τον Αι-Βασίλη. Γινόταν προγραμματισμός για όλο το δεκαπενθήμερο. Περιμέναμε με ανυπομονησία να τελειώσει το σχολείο. Για μένα ειδικά, που ήμουν ορφανός και ήμουν σε οικοτροφείο στα Γιάννινα, ήταν σαν να έφευγα απ' τη φυλακή. Περίμενα πως και πως να τελειώσει το σχολείο να πάω στη γιαγιά μου στο χωριό.

Δεν είχαμε τότε γαλοπούλες και μελομακάρονα και καταφί. Δεν είχαμε πρόβλημα αν θα φτιάξουμε τη γαλοπούλα με κάστανα ή απλά ψημένη. Δεν περιμέναμε παιχνίδια στο χριστουγεννιάτικο δέντρο, ούτε καινούργια ρούχα και παπούτσια. Μας αρκούσε να 'χει το σπίτι ψωμί. Τότε ήταν φτωχικά τα πράγματα, αλλά με πολλή αγάπη. Όλος ο κόσμος του χωριού, από παιδιά μέχρι γέροντες, θα πήγαινε στην εκκλησιά ν' ακούσει το «Χριστός γεννάται σήμερα...». Μετά την εκκλησιά επισκέφνιες σε όσους γιορτάζαν και στα συγγενικά μας σπίτια.

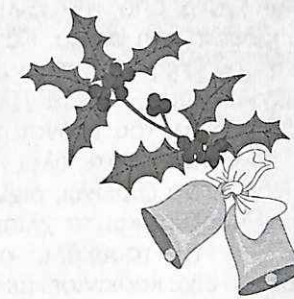
Δεν ξέρω αν τις γιορτές που έρ-

χονται θα έχουμε παπά στο χωριό μας κι αν θα χτυπήσει καμπάνα. Ερήμωσαν τα χωριά μας, λιγόστεψαν κι οι παπάδες. Παιδιά δεν υπάρχουν να πούνε τα κόλιντα. Η καμπάνα χτυπάει μια δυο φορές το μήνα κι ούτε ψάλτης κι ούτε κόσμος. Θυμήθηκα τον παπά μας τότε τον παπα-Θουκυδίδη, που χτύπαγε την καμπάνα μια ώρα νύχτα και ξεκινούσε τον όρθρο. Η εκκλησιά γεμάτη από κόσμο, ψαλτάδες καλλίφωνοι, ατμόσφαιρα κατάνυξης και προσευχής.

Εμείς τα παιδιά παρακαλούσαμε να κάνει καλό καιρό τις γιορτινές μέρες. Το κυριότερο και πρώτο παιχνίδι μας ήταν οι «πλακίτσες», που το παίζαμε πέρα απ' το χωριό, στη θέση «αλώνια». Χωριζόμασταν σε δύο ομάδες και καθεμιά έστηνε τρεις πλάκες σε απόσταση περίπου είκοσι μέτρα μεταξύ τους. Πετροβολούσαμε εναλλάξ προσπαθώντας να γκρεμίσουμε τις πλάκες της αντίπαλης ομάδας. Η ομάδα που έχανε έπαιρνε γκόστια την νικήτρια ομάδα στην απόσταση που χώριζε τις πλάκες.

Κι έρχονταν η μέρα να φέρουμε γύρα το χωριό να τραγουδήσουμε τα κόλιντα: «Χριστούγεννα, πρωτούγεννα, πρώτη γιορτή του χρόνου...». Λέγονταν έτσι απ' τις «κολιντίνες», που ήταν κουλούρες σε σχήμα οκτώ, που έφτιαχναν οι γυναίκες για τις γιορτές. Στα σπίτια που πηγαίναμε μας δίναν κολιντίνες, λιασμένα σουρβα, ξεραμένα σύκα και ξερά

λουκούμια. Επειδή υπήρχαν κι ιδιότροποι άνθρωποι και δεν μας άνοιγαν το σπίτι, εμείς τραγουδούσαμε στην οξάπορτα: «Βγάτε φίδια και γκοστερίτσες να φάτε το νοικοκύρη, ξύδι στο βαένι σου, πορδή στο κολοκύθι σου». Το Καπέσοβο έβγαζε καλό κρασί και πουλούσε και σ' άλλα χωριά. Γι' αυτό λοιπόν καταριόμασταν το κρασί να γίνει ξύδι. Εξάλλου τα παραγιομένα κολοκύθια

διατηρούνταν μέχρι το χειμώνα κι ήταν βασικό είδος διατροφής. Το σκληρό κολοκύθι η νοικοκυρά το περνούσε στον τρίφτη και γινόταν πίτα με φύλλα, είτε με τυρί είτε με ζάχαρη. Γι' αυτό καταριόμασταν να σαπίσουν τα κολοκύθια. Την πρωτοχρονιά λέγαμε τον Αι-Βασίλη και οι νοικοκυρές μας δίναν πενταροδεκάρες.

Τα κατοπινά χρόνια, άντρες πια, μαζευόμασταν τις γιορτές κάθε βράδυ σε κάποιο σπίτι και παίζαμε τριαντάνα. Για μάρκες χρησιμοποιού-

σαμε μαγάλα φασόλια, τις «μπάφες». Τις περισσότερες φορές μαζευόμασταν στο σπίτι του Ανδρέα Τόλογλου. Μαζί μας έρχονταν κι οι οικογένειες κι η παρέα γίνονταν μεγάλη με γέλια, αστεία και πειράγματα. Ένα βράδυ ο Λόνης Τόλογλου είχε στο χέρι 21 πόντους και περίμενε φιγουρά για να πάει 31. Παίρνει, λοιπόν, αγκαλιά τον παπα-Θουκυδίδη, τον βάζει απάνω στα χαρτιά και φωνάζει: «21 κι ο παπάς 31!». Το γέλιο που κάναμε δε λέγεται. Άλλες εποχές, άλλοι καιροί, φτωχικά κι αγαπημένα.

Την παραμονή τ' Αι-Βασιλείου εμείς οι άντρες Ξενιτούσαμε στα χαρτιά κι όταν ξεμειώνω βγαίναμε κυνήγι. Έπρεπε να ματώσουμε για να πάει καλά η χρονιά. Και πράγματι το ματώνανε, γιατί τα κυνήγια ήταν άφθονα, αλλά κι εμείς δεν είμασταν πλεονέκτες.

Δυστυχώς, αγαπητοί μου, όλα τα καλά έχουν ένα τέλος. Έρχονταν η γιορτή τ' Αι-Γιαννιού κι όλοι έπρεπε να πάνε στις δουλειές τους και τα παιδιά στο σχολείο τους. Έτσι περνούσαμε τις γιορτές αυτές με πραγματική αγάπη. Σήμερα όλα αυτά αποτελούν ιστορία για το χωριό και δεν πρόκειται να Ξαναγίνουν.

Εύχομαι σε όλους Καλή Χρονιά, με υγεία και αγάπη.
Ο Καπέσοβιτης Κ.Ζ.

Σύγχρονα... ήθη

Το κλάμα του παππού

Μια τρυφερή ιστορία από τη σύγχρονη πραγματικότητα, γραμμένη από τον ένθερμο φίλο του περιοδικού μας συνταξιούχο εκπαιδευτικό Γιώργο Μάργαρη.

δική του οικογένεια, τα παιδιά του τα μεγάλωσε με στερήσεις και κόπους κι αυτά πάλι όταν μεγάλωσαν και βρήκαν κάποιο δρόμο που τους ταίριαζε στη ζωή τους, φύγανε μακριά, άλλα για το σωτηρικό της χώρας και άλλα για το εξωτερικό. Το κακό για τον παππού ήτανε που έχασε τη γυναίκα του. Πόνεσε πολύ όταν βρέθηκε κατόμονος. Κλείστηκε για πολύ στους τέσσερες τοίχους του σπιτιού, περιμένοντας με τον καιρό να ξεχάσει. Ελα όμως που αυτό δεν είναι τόσο εύκολο. Τα αντικείμενα που υπάρχουν στο σπίτι και σε τριγυρίζουν, το καθένα έχει μέρες που κλάινε σιωπηλά για την απουσία αγαπημένων προσώπων και που τυχαίνει να μην είναι μαζί τους.

Ο άνθρωπος αυτός και ξεκινώ από τον παππού, από τότε που ένοιωσε τον εαυτό του, έμαθε σαν παιδί να ζει με τους γονείς του, με τ' αδελφία του, με τους άλλους συγγενείς και με άλλα γειτονόπουλα, αλλά ποτέ μόνος.

Όταν παντρεύτηκε πάλι έκανε

Πάνε λοιπόν τα κλάματα, τα τραγούδια, οι χαρές, τα πανηγύρια, οι γιορτές, τα Χριστούγεννα με το στολισμένο δέντρο, τον Αι-Βασίλη με τα δώρα του, το Πάσχα με τις παραδές λαμπάδες, τα κόκκινα αυγά, τα κουλούρια και το αρνί στη σούβλα. Τα πάντα τα σκιάζει η φοβέρα και η σιωπή.

Και η μεγάλη απόφαση έρχεται. Να το κλείσει και να φύγει για το Γηροκομείο. Όμως και πάλι προς στιγμή δειλιάζει. Δεν κάνει το βήμα της εξόδου περιμένοντας μήπως το ηλέφαντο χτυπήσει έστω και την τελευταία στιγμή. Αλλά δυστυχώς τίποτα. Η καλή μέρα από το πρωί φαίνεται. Και ο παππούς με βαριά καρδιά δρασκελίζει το κατώφλι, κλειδώνει την πόρτα και τράβηξε για το Γηροκομείο. Εκεί αντάμωσε πολλούς σου και πιο πέρα ο γιος σου. Αψιμχα αντικείμενα. Δεν ακούγεται η φωνή της γυναίκας-άντρα μου-η φωνή της κόρης και του παιδιού- του εγγονού- παππού μου-. Όλα μαύρα και σκοτεινά.

Όμως παππού το λιμάνι δεν σε καλύπτει από κάτι φουρτούνες που δε θέλεις να ξεκόψεις ή να τις θυμάσαι. Εκεί που πας το βράδυ να ησυχάσεις έρχονται στη μνήμη σου όλα όσα συνέβησαν στη ζωή και δεν μπορείς να βρεις δικαίωση. Το ερώτημα θα υπάρχει, η απάντηση δεν θα έρχεται και το γιατί θα μεγαλώνει πιο πολύ.

Καημένο παππού, ο κύκλος της ζωής δεν σταματά εδώ. Στη θέση σου θάρουν άλλοι παππούδες που σήμερα σαν νέοι αγνοούν τον κύκλο της ζωής, και δεν συμπεριφέρονται με τον αρμόζοντα σεβασμό κι αγάπη προς τα φυσικά τους πρόσωπα. Ας σκεφτεί η νεώτερη γενιά φευγόντας για να αποκτήσει περισσότερα αγαθά να μη κλείνει το παράθυρο επικοινωνίας με τα άτομα της τρίτης ηλικίας. Ευτυχώς σήμερα υπάρχουν πολλά μέσα που αν τα χρησιμοποιήσουμε θα μας φέρουν σε επαφή το ταχύτερο με τον άνθρωπο μας. Ένα τηλεφώνημα, ένα ντριγκ που λέει ο φίλος μου ο Γιώργος, ας γίνει το κάλεσμα για μια κουβέντα με τ' αγαπημένο πρόσωπο. Η καλημέρα του παιδιού, το γέλιο της κόρης και η φωνούλα του εγγονού-παππού μου σ' αγαπά- είναι αρκετά για να απαλύνουν τον πόνο του.

Δε ζητάς τίποτα καημένο παππού. Λίγη χαρά κι ένα καλό λόγο μέχρι να τους αφήσεις οριστικά.

Γ.Μ

ΣΝ' APPENTA

Μα, τι μπορεί να περιμένει απ' τη ζωή του, ένα μουντό και δυσδιάκριτο ανθρωπάκι, καθημερινής τριβής και χρήσεως, όταν αυτό που εντέλει απομένει από τη φήμη και τις αρετές ενός διαθρύλτου προσώπου εγνωσμένης πνευματικής, επιστημονικής και οικονομικής αξίας, δεν είν' τίποτ' άλλο, παρά η θνήσκουσα ηχώ της κροτερής του ύπαρξης;

Φωκίων Καψάλης

ΣΥΝΕΡΓΕΙΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
Κ.ΘΕΟΔΩΡΙΑΝΗΣ - Π. ΜΟΥΣΤΑΚΑΝΗΣ Ο.Ε.

3. Χ. Α. Μ. Ε. Ο. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΑ
ΤΗΛ/ΦΑΧ: 26510.44112, ΚΙΝ. 6972.872.133

«Αρτοσκευάσματα, αρτοποιήματα»

Χίλια δυο καταστήματα με χίλιες δυο κουλουρο-λιχουδιές, μέρες χρονιάρες που 'ρχονται, έγιναν αφορμή να ανασύρουν από τη μνήμη μου, εκείνες τις τόσο βαθιά και ζεστά κουρνιασμένες αναμνήσεις της παιδικής μου αθωότητας.

Εκείνα τα χειροποίητα, ψωμί και αρτοσκευάσματα, της αλησμόνητης και λατρευτής μάνας μου, Ευτυχίας, καλονοικοκυράς και χρυσοχέρας και των άλλων Σκαμνελιτσιών νοικοκυράδων.

Πρόσφορα και κουλούρες από σιταρένιο ζυμάρι ψωμιού, καλοζυμωμένες και καλοσχεδιασμένες, προσαρμοσμένες στις Χριστιανικές θρησκευτικές συνήθειες και κοινωνικές ανάγκες της ζωής ενός χωριού με παράδοση, απομακρυσμένων από τα αστικά κέντρα, αλλά με τόσο έντονη πολιτισμική παρουσία.

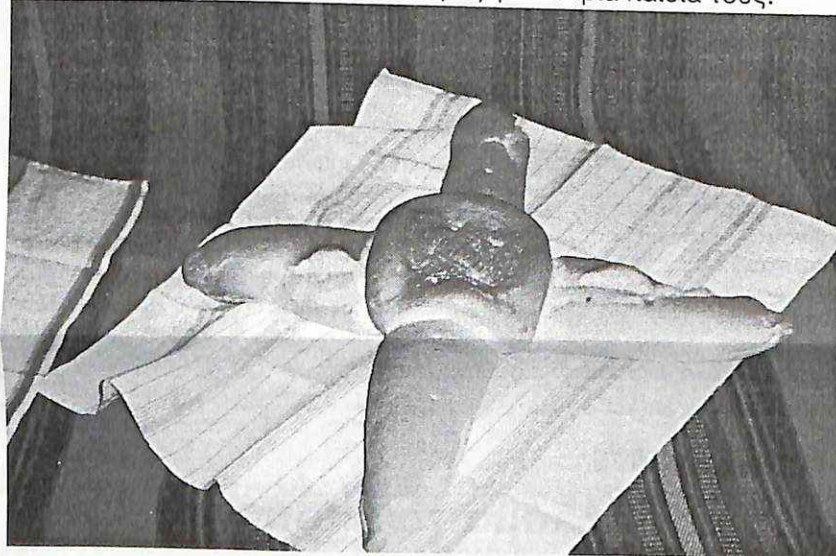
Αρτοσκευάσματα ζυμωμένα με μεράκι, από τις Ζαγορίσιες πρόσχαρες και προκομένες μανάδες και κυρα-μάνες (γιαγιάδες), ζωσμένες με τη φρεσκοπλυμένη και καλοσιδερωμένη ποδιά τους, τα ανασκουμπωμένα μανίκια, τα σφιχτοδεμένο φακίολι στο κεφάλι και κατακάθαρα χέρια, ικανές να δημιουργούν και να κάνουν το τίποτε κάτι και το μικρό σπουδαίο. Ακούραστες άρχιζαν και τελείωναν το ζύμωμα, το πλάσιμο, το ψήσιμο του ψωμιού και των αρτοσκευασμάτων με σωστή ιεροτελεστία.

Με βαθιά συγκίνηση «μπαίνω στο δρόμο των αναμνήσεων» και νοερά φτάνω παραμονή Χριστουγέννων, στο αγαπημένο μου σπίτι στο χωριό, τυλιγμένο μ' ένα διάφανο πέπλο χιονιού. Περνώ την πόρτα του οβροού, την πάντα ορθάνοιχτη σε κάθε χωριανό, ξένο ή περαστικό, διασχίζω βιαστικά σχεδόν τρέχοντας την πλακόστρωτη αυλή, ανοίγω τη βαριά μεσιά πόρτα, αγκαλιάζω με το βλέμμα μου το χαγιάτι, ανεβοκατεβαίνω με μια ανάσα τη σκάλα, τριγυρίζω από δωμάτιο σε δωμάτιο ανοίγοντας διάπλατα τις πόρτες, πηγαίνω από παράθυρο σε παράθυρο, τραβώ τα ολόλευκα κουρτινάκια, αγναντεύω τον τρούλο της εκκλησιάς και τα βαθύσκια βουνά, περπατώ στην κρεβάτα, κοιτάζω τις φωτογραφίες..... και

ακούω τις γνώριμες αγαπημένες φωνές....

Στέκομαι και α κουμπώ την πλάτη μου στην άκρη της ξύλινης μεσάντρας στο δωμάτιο, κουζίνα, και αναπολώ...

Και να την η μάνα μου με το γελαστό και φωτεινό της πρόσωπο, γονατιστή πάνω στην καλούφαμένη πολύχρωμη κουρελού, μπροστά από την ξύλινη σκάφη, δίπλα στη φωτιά. Κάνει το σταυρό της ψιθυρίζοντας «Παναγιά μου, Χριστέ μου, αξιώσε μας και του χρόνου τέτοια μέρα, να είμαστε όλοι καλά». Να την να ζυμώνει, ρίχνοντας το προζύμι και το χλιαρό νερό από το τσουκάλι, στο αλεύρι που είχε κοσκινίσει με τη

ψιλή σίτα αποβραδής, να αναδιπλώνει με τις χούφτες της το ζυμάρι, να το «αναχεριάζει» μετά να το σταυρώνει και σε λίγο να το «απλοχεριάζει» εναποθέτοντάς το στο ξύλινο πλαστήρι και στην πινακωτή, που είχε καλύψει με το «μεσαλευρόπανο».

Πλάθει πρώτα τις «λειτουργιές» πρόσφορα και μετά τις «κόλιντες» τα χριστόψωμα σε σχήμα αριθμού οκτώ (8) -το σύμβολο της σπαργάνωσης του νεογέννητου Χριστού- με τη σφραγίδα του πρόσφορου στο μέσον και συνεχίζει με το ευλογημένο ψωμί.

Σκύβω και φιλώ τα ζεστά, ιερά της χέρια....

Οσφραίνομαι την χαρακτηριστική μυρωδιά των καλοψημένων αρτοσκευασμάτων, που βγαίνουν ανχιστά από τη γάστρα και το φούρνο της μασίνας με τα καυσόξυλα.

Τα τοποθετεί όλα με τάξη, ικανοποιημένη, γελαστή και ευχαριστημένη, εφόσον «καρδίας ευφραϊνομένης πρόσωπον θάλ-

λει», ζεστά ροδοψημένα στο καθαρό «μεσάλι», πάνω στο μεγάλο ξύλινο τραπέζι, παραμερίζοντας το γυάλινο μαστραπά και ονοματίζει εκείνα που θα προσφέρει, θα φιλέψει.

Ο πατέρας μου μπαϊνοβγαίνει παρακολουθώντας τα δρώ-

Της Αριστέας Μ. Γενναδίου Εκπαιδευτικού

μενα, χαρούμενος, χαμογελαστός, αισιόδοξος.

- Ευτυχία, όλα έγιναν ωραία!
- Δόξα σοι ο Θεός Μιχάλη μου, και του χρόνου να είμαστε γεροί κι ευτυχισμένοι εμείς και όλος ο κόσμος. - Αμήν Θεέ μου, απαντά εκείνος, ενώ σιγοτραγουδάει μαζί με τα τρία παιδιά τους:

«η γέννησις Σου Χριστέ ο Θεός ημών...»
«Δόξα Θεώ, δόξα Θεών Μάγων τα δώρα...»
«Ωραία και αιθαίρια, που είσαι βραδιά!...»

Τα χριστόψωμα, ευλογία και στόλισμα στο μεσημεριανό χριστουγεννιάτικο τραπέζι και νόστιμο λαχταριστό δώρο, δώρο ευτυχίας για τα βαφτιστήρια από τη νονά τους, για τα μικρά παιδιά, τα ορφανά και τ' ανήψια, συνοδεύονταν από «καλούδια», κάχτες (καρύδια), λεφτόκαρα, ξηρά κεράσια και σύκα, νομίσματα... δίνοντας και παίρνοντας ευχές με ασπασμό για καλές γιορτές, υγεία και προκοπή.

Αρτοσκευάσματα, τα στρογγυλά ροδοκοκκινισμένα μικρά ψωμάκια «οι μπουσμπούκες» ψημένα στη χόβολη, λαχταριστά για τα μικρά παιδιά, που συχνά τα έπλεθαν μόνα τους μετά από παρακαλετά στη μάνα τους. Οι «πεταχτάρες» μικρές ξηροψημένες λαγάνες για τις μέρες της νηστείας, συχνά πασπαλισμέ-

νες με στάχτη.

Οι τηγανίτες «λαλαγιτίες», μοσχομυριστές, ψημένες στο σιδερένιο τηγάνι με τα στρογγυλά βαθουλώματα, καμωμένες από χυλό αλευριού, ζεματισμένες με μέλι ή πασπαλισμένες με ζάχαρη και καρύδια ψιλοκοπανισμένα στο σιδερένιο γουδί.

Νηστήσιμο γλυκό της παραμονής των Χριστουγέννων, έθιμο για τις λεχώνες, προσφορά για τη λεχώνα Παναγιά μας.

Πίτα από ζυμάρι, η «ζυμαρόπιτα» γλυκιά που ζεστή όπως έβγαινε από τη φωτιά στο χαλκοματένιο ταψί, την περιέχουν με σιρόπι από μέλι και την στόλιζαν με κανέλα.

Με ζυμάρι ψωμιού και η «ψωμόπιτα», ζυμωμένη με αυγά, λάδι και κομμάτια τυρί φέτας «σιτωμένα» στην επιφάνεια, χορταστικό γεύμα για την οικογένεια.

Πίτα παραδοσιακή η «αλευρόπιτα» φτιαγμένη από αραιό χυλό (αλεύρι ψωμιού) μπόλικο βούτυρο, τυρί και αυγά, λεπτή και τραγανή -το σπεσιαλιτέ της Ζαγορίσιας νοικοκυράς- που την ημέρα της Πρωτοχρονιάς έπαιρνε ξεχωριστή θέση στο γιορτινό μεσημεριανό τραπέζι, καθώς και μέσα έκρυβε συμβολικά «το γούρι».

Το φλουρί, «καζάντημα» για τον τυχερό, το δαχτυλίδι (βέρα), γούρι για τον ανύπαντρο, κομμάτι από κλήμα και στάχυ (για ευφορία και ευτυχία) κομμάτι κρανιάς (γερός σαν την κρανιά), «τσάκνο», κλαράκι (καλός οιωνός για την υγεία των οικόσιτων ζώων). Πίτα που τη σταύρωνε ο νοικοκύρης του σπιτιού κόβοντας σε κομμάτια και μοιράζοντας με καθιερωμένη σειρά: του Χριστού και της Παναγιάς, του Αη-Βασίλη, του σπιτιού, του ξενιτεμένου και μετά ιεραρχικά στα μέλη της οικογένειας.

Κουλούρα γλυκιά νηστήσιμη μελάδι, σόδα, κανέλα ή ξύσμα λεμονιού αλλά και αρτησιμη «αλμυροκουλούρα» με μπόλικο βούτυρο και τυρί (συνήθως παρασκεύασμα των σπιτιών των τσελιγγάδων).

Κουλούρα γλυκιά, γευστική, «κενημένη» με το πιρούνι και το μαχαίρι, που την «γκιλούσαμε» (κυλούσαμε) σαν ρόδα εμείς τα παιδιά στους χιονισμένους συνήθως κήπους και χωράφια, (παλιά στ' αμπέλια) με τη συμμετοχή και των γονιών μας, την πρώτη μέρα του φλεβάρη, του Αγίου Τρύφωνα, τραγουδών-

Γλυκιές αναμνήσεις της παιδικής μας αθωότητας

νας:

«Τρύφωνα, πολύκαρπε, έλα εδώ στ' αμπέλι μας...»
για να καρπίσει η γη και να είναι πλούσια η σοδειά.

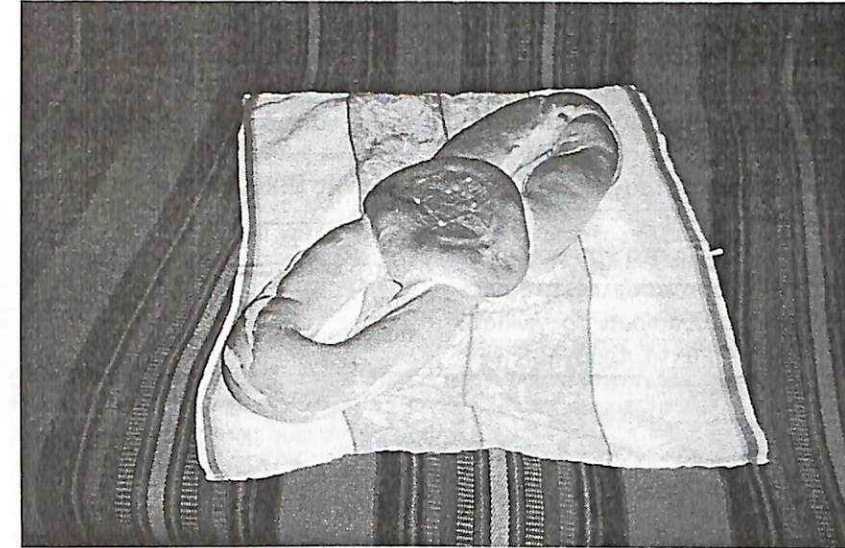
Τι χαρά και τι γέλια, καθώς κυλούσαμε την κουλούρα πότε στον κήπο μας, πότε στον κήπο του θείου Πέτρου, της θείας Μαριάνθης, της θείας Τασιότσας, ή στο χωράφι της θείας Κούλας και τι συζήτηση με τ' άλλα παιδιά (που είχαν κάνει το ίδιο με τους γείτονες συμμαθητές τους), την επόμενη μέρα στο σχολείο, για το αν τα καταφέραμε η κουλούρα μας να κυλήσει μέχρι το τέλος του κήπου, χωρίς να οριζοτιωθεί στα ενδιάμεσα της διαδρομής.

Κουλούρα «μπουγάτσα» στολισμένη καλαισθητά, κεκτημένη περίτεχνα, από τις όμορφες κοπέλες του χωριού μας για τους γάμους. Η νυφιάτικη κουλούρα (τελευταία αμυδρή ανάμνηση, από το παραδοσιακό γάμο της Κλειώς και της Αθανασίας).

Κουλούρα σε σχήμα σταυρού «σταυροκουλούρα» με τη σφραγίδα του πρόσφορου στο μέσον, που παρασκευάζονταν την Μεγάλη Πέμπτη, για το πασχαλινό τραπέζι και δώρο για

«αναδεχτούρια» και μικρά παιδιά.
Κουλούρια (Γιαννιώτικης στυγαγής) στρογγυλά με μια τρύπα στο κέντρο, ραντισμένα με «γκιουλές» ροδόνερο και πασπαλισμένα ή όχι με άχνη ζάχαρη,

ξεχωριστά ο καθένας και ιδιαίτερα οι συμμαθητές στο Δημοτικό Σχολείο, έχουν να διηγηθούν κάθε φορά που ανταμώνουμε, που έρχονται στο νου και στην καρδιά μας, σε μια εποχή αφθονίας υλικών αγαθών. Γλυκαίνουν τον

που πρόσφεραν ανήμερα του Πάσχα, σε κάθε επισκέπτη, μαζί με το κόκκινο αυγό (σύμβολο της Σταυρικής Θυσίας του Χριστού και της Ανάστασης).

Αναμνήσεις, αναμνήσεις και μυρωδιές γλυκές των παιδικών μας χρόνων. Τρυφερές σκηνές, αναμνήσεις που εγκάρδια και

πόνος μας, ενισχύουν και σπρίζουν την πίστη μας ότι η ομορφιά της ζωής, βρίσκεται μέσα στα απλά καθημερινά πράγματα.

Μέσα στην αρμονία, τη γαλήνη, τη θαλπωρή και την αγάπη της οικογένειας.

Εκεί που η MANA οικοδόσποινα, απλή και χαριτωμένη, η

προκομένη MANA, συσπειρώνει όλους, τους ειρηνεύει, δημιουργώντας αναμνήσεις τέτοιες, ώστε ο χρόνος να μην είναι ικανός να τις σβήσει και να σε κάνουν να νοσταλγείς αυτές τις γιορτινές μέρες την πατρική σου γη, το σπίτι των γονιών σου και εκείνη τη Χριστουγεννιάτικη κουλούρα, την οχτάρα, στο καλοστρωμένο Χριστουγεννιάτικο τραπέζι.

Να νοσταλγείς το διάχυτο εκείνο χρώμα της αγάπης. Να αναζητάς τα φιλικά πρόσωπα των παιδικών και νεανικών σου χρόνων, για να μοιραστείς και να ανταλλάξεις κομμάτια της κουλούρας, να νιώσεις τη χαρά της προσφοράς, τη ζεστασιά της πραγματικής αγάπης, της ανιδιοτελούς φιλίας, για να απαλύνεις την απώλεια των προσφιλών σου προσώπων.

Για να πούμε πως είμαστε τυχεροί που η ψυχή μας και ο νους μας κλείνει τέτοιες ανέμελες στιγμές, στιγμές αγνές, νοσταλγικές, εικόνες γραφικές, αναλλοίωτες, ζωντανές.

«ΧΑΡΟΥΜΕΝΑ ΧΡΙΣΤΟΥ-ΓΕΝΝΑ» ΚΙ «ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟΣ Ο ΚΑΙΝΟΥΡΙΟΣ ΧΡΟΝΟΣ»

Αριστέα Μιχ. Γενναδίου

Το παρελθόν μας σε φωτογραφίες

Οι γυναίκες των Κάτω Σουδενέν το Πάσχα 1954 ή 1955. (Φωτογραφικό αρχείο Κλεομένη Γκράτζιου)

Χειμώνας. Χιόνι πούπουλα. Σαβανομένα τα χωριά μας. Μπουχαριά να καπνίζουν ανελέητα. Γυναίκες με σαλιέτα, προπόδια και γαλότσιες βουτούν στις νεροπάταλες κι άντρες με κουκούλες, χειρόθια και φτιάγια. Φτιαρίζουν το χιόνι μπροστά οι άντρες, σκουπίζουν από πίσω με τις ασπρόσκουπες αυτές, ανοίγοντας δρόμο για τ' αχούρια με τα ζωντανά που θέλουν «ταή», αλλά κι ως το κοντινότερο σπίτι, «ο θεός κι ο γείτονας».

Στο ματζάτο λάμπουν τα κούτσουρα στη γωνιά, γεμίζοντας ίσκιους τους τοίχους, σπιθίζουν οι πουρναρίσιες οκίζες, φιλοτραγουδάει το νερό στο γχιούμι.

Όλη η οικογένεια «παρασιτιά» σαν τους πρώτους αναρώτους. Τριγύρω στη φωτιά η χαρά, η αγάπη, η συντροφιά, το κρυφό καμάρι του πατέρα, το γέλιο της μάνας, η σοφή κουβέντα των γερόντων, το κρυφό χάδι και το φίλημα των παιδιών από την αστήρευτη τσέπη της ποδιάς της μάκως που πάντα κάτι έκρυβε, σταφίδα, σύκο, γκόρτζο. Όλα λίγα και τόσο πολλά, ολάκαιρος ο κόσμος σε μια θαυμαστή και ζηλευτή πληρότητα. Δεν ήθελες τίποτ' άλλο. Αρκούσε η ζεστασιά της στιγμής.

Σε πρώτη θέση στην κορφή ο κυραφέντζ και η κυραμάνα, ο πατέρας, η μάνα, καθένας στη θέση του και στο μεσιό (μπάσι) τα παιδιά.

Η φροντίδα κι η αγάπη όλων στραμμένη πάνω τους. Κι η δικιά μας γλυκιά προσμονή για ένα μικρό ταξίδι, ένα παραμύθι.

Εμείς μάθαμε τα παραμύθια από τον παπ' ή τη μάκα. Καθισμένη εκείνη με τη ρόκα στο χέρι δίπλα στο τζάκι, κι εμείς μ' αναφοκοκμισμένα μάγουλα απ' τη φωτιά και τεράστια μάτια απ' την πλοκή του παραμυθιού. Κι έτσι, σα στα φέματα σα στ' αλήθεια μας έπαιρνε ο ύπνος. Αλλά τι ύπνος!

Σήμερα τα παιδιά δεν έχουν γιαγιάδες και παππούδες στα σπίτια. Τα διαμερίσματα δεν χωρούν, καθώς καθένας θέλει το δικό του δωμάτιο...

Οι ξένες γυναίκες που τα φροντίζουν, ξέρουν τα παραμύθια του τόπου τους, η γλώσσα δεν τις βοηθάει ιδιαίτερα, κι ούτε έχουν και καμιά όρεξη να τα πουν αφού δεν είναι στα καθήκοντά τους κι οι γονείς στις πολιτείες, που το βράδυ βλέπονται βρίσκουν τάχα καιρό και διάθεση να πουν στα παιδιά τους παραμύθια!...

Μια φορά κι έναν καιρό

**Ήταν και δεν ήταν
Η ΛΙΤΙΚΩ**

Έχω ακούσει πολλά παραμύθια σαν παιδί, έχω πει περισσότερα 30 χρόνια δασκάλα, έχω αυτοσχεδιάσει πολλές ευλογμένες φορές πέντε χρόνια γιαγιά.

Απόψε νοστάλγησα ένα παλιό αγαπημένο παραμύθι τη Λιτίκω. Δεν την άκουσα από τους παππούδες μου όχι. Την διηγόταν τόσο όμορφα με την τραγουδιστή φωνή της η μάνα μου.

Την φέρνω στο νου μου με τη λεπτή κορμοστασιά της, τα ξανθοκόκκινα μαλλιά και το γελαστό πρόσωπο, πάντα πρόσχαρη, έξυπνη με κοφτερό μυαλό, η μάνα μου.

«Μια φορά κι έναν καιρό, ήταν μια μάνα που είχε μια μοναχοκόρη πολύ όμορφη π' τ'ν ήλιαν Λιτίκω.

Η Λιτίκω δεν έπιζε με τ'ς άλλες κοπέλις. Τ' φ'ναζαν οι φίλ'νάδισ αλλά αυτή δεν πάεινι. Όλ' τ' μέρα κάθονταν στο παραθύρ' κι κιντούσι. Στον κήπο ήταν μια ψήλη μυγαδαλιά που τα κλωνάρια τ'ς έφταναν ως το παραθύρ', σαν τ'θκια μας καλιώρα.

Κάθι μέρα έρχονταν ένα π'λι κι λαλούσε μ'ανθρωπινη φωνή:

«Λιτίκω μ' κι αν κεντάς κι αν πλουμπάς άντρα πεθαμένο θα παρ'ς, μι το χαρτί στο χέρ'. Στενοχωρεμένη η Λιτίκω αρέντενε (έτρεχε) στ' μάνα τ'ς.

-Μάνα, μανούλα μ', άκ'σις τι λέει το π'λι;

-Μη χολιάζ'ς, Λιτίκω μ', άφ'στο να κρέν', πέταξ'τ ένα κατσ'κάρ' (πετραδάκι) να φρουτρίξ', ήλιγι η μάνα.

Για να ξεσκασ', πήγαινε περίπατο στο δάσος, αλλά κι εκεί το π'λι τα ίδιασασα.

Από τα πολλά, μια μέρα εκεί που κάθονταν κι κιντούσε η Λιτίκω, φάν'νι ένας απτός μι χρυσά φτερά, ένας χρυσαπτός.

-Λιτίκω μ', κι αν κεντάς κι αν πλουμπάς άντρα πεθαμένο θα παρ'ς, μι το χαρτί στο χέρ'. Κάν' έτ' τ'ς αρπάξ' την χρυσή κλωστή με τ' μύτ'.

-Ακολουθάμε να βρεις τ' μοίρα σ', τ'ς είπι. Μαγεμένη η Λιτίκω από το χρυσαπτό ξεκίν'σι, μπροστά ο απτός από πίσω αυτή.

Στο δρόμο ήβρι μια κοτουβοσκου που βοσκοούσι τ'ς κότις. Ήταν ντ'μέν' φτωχ'κά κι γεμάτ' ψείρις.

-Τι χαλέβ'ς ιδώ στ'ς ερμιές μοναχιά σ', κοπέλα μ', τ' ρωτάει.

-Πάνω να βρω τ' μοίρα μ' τ'ς είπι η Λιτίκω. Η κοτουβοσκου ήταν περιεργη και την πήρε από πίσω.

Περβάτ'σι, περβάτ'σι, ώσπου έφτακι σ' ένα λόφο. Στ'ν κουρφή ήταν ένα ξωκκλήσ'. Ο χρυσαπτός

Ελένης Οικονομίδου - Δούβλη

κατέβη (κατέβηκε), άφ'κι τη χρυσοκλωστή στ'ν πόρτα κι γίν'νι άφαντος.

Ανοίγει τ'ν πόρτα η Λιτίκω μπαίν' μέσα κι η πόρτα έκλεισε. Στ' μεσ' στ'ν εκκλησιά γλέπ' ξαπλωμένο ένα βασιλόπ'λο κίτρινο σαν πεθαμένο. Ανάμεσα στα χέρια καθώς τάχε σταυρωμένα είδι ένα χαρτί. Τ' άν'ξι η Λιτίκω κι διάβασι.

-Είμαι το βασιλόπ'λο, η μάγισσα με μάγεψε. Για να λ'θούν τα μάγια πρέπ' μια κοπέλα να μι ξενυχτίσ' σαράντα μέρις και σαράντα νύχτις και τότε θα γένω καλά κι θα τ'ν παντρευτώ.

Η Λιτίκω ήφιρι στο μυαλό τ'ς τα λόγια που τ'ς ήλιγι το π'λι κι καθώς δεν ήταν μοναχά όμορφη κι προκομμέν' είχε κι καλή ψ'χή, αποφάσις' να ξενυχτίσ' το βασιλόπ'λο.

Πήρι ένα ακόν' (μαύρη πλάκα) κι μ' ένα κντερό λ'θάρ' τραβ'ξι σαράντα γραμμές για να μετράει τ'ς μέρις. Κάθε πρωί μόλις έβγινι ο ήλιος σβιούσι (έσβηνε) κι μια γραμμή απ' τ' ακόν'.

Η κοτουβοσκου έρχονταν καθι μέρα στο ξωκκλήσ' με τ'ς κότις κι η Λιτίκω τ'ν φειρίζι γιατί είχε πολλές ψείρις, κούπιρις.

Μια μέρα ρώτ'σι τη Λιτίκω:

-Γιατί κάθεσι ιδώ κι δεν πας στο σπίτι σ', κι η Λιτίκω τ'ς είπι όλ' τ'ν αλήθεια. Η Κοτουβοσκου ήταν κακιά κι πονηρή...

Μι τα πολλά πέρασαν τριανταεννιά μέρες. Το πρωί μόλις έφριξε έρθι η κοτουβοσκου με τ'ς κότις.

-Λιτίκω κάθε μέρα, με φειρίζ'ς εσύ, κάτσι να σι φειρίζω κι ιγώ σήμερα, μι σι κόλ'σα φείρις. Η Λιτίκω δεν ήθελε, απ' τα πολλά τ'ν κατ'άφιρι. Αρχίρ'νι να τ'ν φειρίζ', να τ'ς χ'αϊδέβ' το κεφάλι και τα μαλλιά. Καθώς ήταν εξαντλημένη απ' τ'ν αιώνια σε λίγο τ'ν έπιασι ο ύπνος. Τότε η κοτουβοσκου πήγι κι έκατσε δίπλα στο βασιλόπ'λοσο.

Καλά Χριστούγεννα.

Έφεξε! Μπήκι ο ήλιος απ' τα παραθύρια, ξύπνησι η Λιτίκω, έτριψε τα μάτια τ'ς κι αρέντεψι στο βασιλόπ'λο.

Τι να δει! Το βασιλόπ'λο είχε ξυπνήσ', έλαμπε από νιάτα με το χρυσό σπαθί στ' μέσ' και κρατούσε αγκαλιά τ'ν κοτουβοσκου.

-Ισύ μ' έωσες, ισύ μι φύλαξες σαράντα μέρις και σαράντα νύχτις και λύθ'καν τα μάγια. Σ' ευχαριστώ. Πάμε στο παλάτ' στον πατέρα μ' να σε κάνω βασιλ'σασαα.

Η Λιτίκω απόμ'κι. Τ'ν πήρι το παράπονο, άρπαξε στα χέρια τ' ακόν' και βγήκι κλαίγοντας όξω. Το βασιλόπ'λο έβαλε τ'ν κοτουβοσκου στο άσπρο τ' άλογο το χρυσοστολισμένο καβάλα κι ξεκίν'σαν για το παλάτ'. Οι κότις άρχιρ'καν να καρχαλίζουν.

-Κα κα κα, φέματα, είναι ψεύτρα, δεν σι ξενύχτησ' αυτή!...

Το βασιλόπ'λο είδι τη Λιτίκω να κλαίει, άκ'σι κι τ'ς κότιες να χαλούν τον κόσμο, την λυπήθ'κι την πήρι κι αυτή στο παλάτ' για δούλα.

Εκεί η Λιτίκω άμα σχολνούσι τ'ς δλιές, κλειόνταν στην κάμαρη, έβγαξε τ' ακόν' που 'χε κρυμένο κάτω απ' το στρώμα κι έκλαιγι.

-Ακόνι μ', ακονάκι μ', εγώ τον φύλαξα τριανταεννιά μέρις κι άλλη τον παντρεύ'νι.

Άκ'σε ο βασιλιάς μια μέρα, άν'ξι τ'ν πόρτα και τ' ρώτ'σι.

-Τι είν' αυτό που κρατάς Λιτίκω, και γιατί κλαις; Η Λιτίκω τ' δείξι τ' ακόν' κι τούπε όλ' τν αλήθεια. Αυτός κατάλαβε ότι η Λιτίκω ήλιγι τ'ν αλήθεια, έδωξι τ'ν πονηρή και κακιά κοτουβοσκου και παντρεύηκι τ'ν Λιτίκω. Γίν'νι ένας γάμος π' δεν είχε ματαγέν' στο ντουλιά, κι έξησαν αυτοί καλά κι μεις καλύτερασασα».

Αναστέναξα ξελαφρωμένη, ευχαριστημένη, γαλήνια. Ύστερα με πίστρωνε με το πάπλωμα κι άναβε το καντήλι να φέγγει όλη τη νύχτα, να διώχνει τα σκοτάδια.

Παραμονές Χριστουγέννων. Είκοσι πέντε χρόνια χωρίς την γλυκιά παρουσία της, απόψε είχα ανάγκη να σας πω το δικό της παραμύθι, τη Λιτίκω. Συγχωρέστε μου την αδυναμία. Όλοι μας νοσταλγούμε -έστω και παππούδες- την αγκαλιά της, την ψάχνουμε στα θυμιάτσια, νιώθουμε τη μυστική παρουσία της να μας αγγίζει όπως μια μάνα μόνο ξέρει...

Πάνω στα νυσταγμένα βλέφαρα το μπηρκω φιλί. Καληνύχτα. Λινίτσα μ', καληνύχτα, ψ'χούλα μ'. Να καλοξ'μερώσ'ς, χαδιάρα μ'. Καλά Χριστούγεννα.

ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΜΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ευγενείς στόχοι και επιδιώξεις μας, ως πιστοί οπαδοί του φυσιοκρατικού μας δόγματος, που ποσώς εκφεύγει των ακριφών ελληνορθόδοξων πεποιθήσεών μας, δεν είναι η άσκηση εποπτείας εις βάρος των υπηρεσιών, που παρ' όλα τα πεδικλάματα των ιδυόντων να καταστούν μπακαλομάγαζα συνδιαλλαγών και ρουσφετολογίας, ίστανται ευτυχώς, έστω και παραπαίουσες, ή μ' ελαφρά εγκοάματα νομιμοφρόνων υπαλλήλων τους, απαρέγκλιτα προσηλωμένες στην ευθωρία των θεσμικών τους καθηκόντων.

Μας είναι επίσης απάρεσκο να υποκαθιστούμε τους ελεγκτές αδειοδοτήσεως ή μη των ποικίλων δραστηριοτήτων που εκυλίσσονται στο υπαίθριο περιβάλλον, μόλο που το θεσμικό μας πλαίσιο, ως υπεύθυνοι πολίτες, μας παρέχει την ευχέρεια αυτή.

Αποκλειστικό μέλημα των παρεμβάσεών μας, ενίοτε οχληρές, είναι η διάθεση αρωγής προς τα συντεταγμένα όργανα της πολιτείας, που τόσο χειμάζονται από την κακοδιοίκηση και τον κομματικό αμοραλισμό, ώστε ν' αχθούν εις πέρας τα ανατιθέμενα καθήκοντά τους. Και η αφειδώλευτη και συνετής αυτή επιχορία μας δεν διαπνέεται αποκλειστικά βέβαια από συναισθήματα φιλαλληλίας, αλλά διατίθεται με το βαρύτιμο αντίτιμο: αποτροπής επεμβάσεων, που αλλοτριώνουν τη φύση και επισύρουν κινδύνους ολοκληρωτικής αποπαρθενοποίησης της. Μιας φύσης που έχει ήδη κατακερματιστεί από αλυσιτελείς εκκαπτικές επεμβάσεις ακραίων βουλιμικών φαινομένων. Πράξεις που ουδόλως απηχούν τη διαύγεια και την πνευματική ευελιξία του πολιτισμικού μας ήθους. Ουδέποτε λαοί με πολιτιστική πληρότητα δεν ήταν τόσο βάνουσι με το φυσικό τους περιβάλλον. Κι' εδώ ακριβώς η ανοίκεια συμπεριφορά μας προς τη φύση, μας αρέσει, δε μας αρέσει, υποδηλώνει ασυνέπεια ή και αποκλήρωση από την πολιτιστική μας μήτρα. Μια κατάσπαση ήκιστα κολακευτική όπου:

-Οι αθρόοι και κομματικές κατανεμμένοι ή καταχλαπακισμένοι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

-Η «Χάρτα» της μπαταχσιδικής κονόμας,

-Η έλλειψη βιωσίμου παραγωγικού σχεδιασμού,

-Η εξυμνακιστική νοοτροπία μας (λαϊκός ασιδισμός), καθώς και

-Η «κοινωνιοφθόρος» ψηφοθηρική ανοχή ή ΕΝΟΧΗ της αρβιτσιτικής αυτής πολιτείας, την καταστούν ανάγκη να σας πω το δικό της παραμύθι, τη Λιτίκω. Συγχωρέστε μου την αδυναμία. Όλοι μας νοσταλγούμε -έστω και παππούδες- την αγκαλιά της, την ψάχνουμε στα θυμιάτσια, νιώθουμε τη μυστική παρουσία της να μας αγγίζει όπως μια μάνα μόνο ξέρει...

Πάνω στα νυσταγμένα βλέφαρα το μπηρκω φιλί. Καληνύχτα. Λινίτσα μ', καληνύχτα, ψ'χούλα μ'. Να καλοξ'μερώσ'ς, χαδιάρα μ'. Καλά Χριστούγεννα.

προγραμμάτων (περί αξιοποίησης-προσεγγίσεως βοσκοτόπων»). Εκείνοι τουλάχιστον είχαν κατά νου το ανθρωπογενές περιβάλλον, τη διαγούμιση της φύσης, την εμπιστεύτηκαν δίχως διόλου να διαψεύστούν στα ντόπια μπουλουκία των ομογενών τους.

Ένας πρωτοφανής για τα ελληνικά χρονικά κερδοσκοπικός αφηνιασμός, όπου οι «σημαδεμένοι» της παρουσίας καταστάσεως όχι μονάχα παρέδωσαν με την απειρία των διανοιχθέντων ορεινών δρόμων, ανοχύρωτη τη φύση βορά στους αδιαπαιδαγώγητους εσμούς των αυτοκινητιστικών πληρωμάτων, που φωνασκούν, ρυπαίνουν κι αποσπών ό,τι ορέγεται η ψυχή τους, αλλά επέτρεψαν με τη ψυδροειδή τους αδιαφορία και τις κομματικές τους σκοπιμότητες, να κατακρημνιστεί κάθε φυσικό ζαφείρι κι' εγκάλ-

φριστικό τσούρμο αθλών παραγόντων, αυτοί οι νόμοι, όταν καταστούσαν, με τις ανυπερκέραστες διατάξεις τους ανεκτέλεστα — άρα κι' ασούφρωτα — τα επιδοτούμενα προγράμματα ορεινής κτηνοτροφίας; Έχει μήπως, υπ' όψιν του κανείς σας, τον τρόπο εκτελέσεως αυτών των έργων; Δε θα 'πρεπε κάθε διάνοιξη — μάλλον διάρρηξη — να συνοδεύεται από:

- Έκθεση αναγκαιότητας και καταλληλότητας περιοχής;
- Στοιχεία ζωικού κεφαλαίου;

Του ΦΩΚΙΩΝΑ ΚΑΨΑΛΗ

-Συγκριτικές μελέτες αποδεικτικές για τη διάρκεια, ακόμη και την αύξηση του ζωικού αυτού κεφαλαίου στη φορά του χρόνου; Η μάθαμε εδώ προς άγραν ψήφων, να καλο-

Ήταν τέτοιο το κερδοσκοπικό μένος αυτών των υπανθρώπων, που όχι μόνον περιέλιξαν όλα τα βουνά μας με «δαπανοχρόνους» ορεινούς δρόμους, αλλά σάβωσαν και έξυσαν ακόμη και τις ορθοπλαγίες των παραποτάμων χαράδρών μας. (Φωτογραφία από στενά Καλαμά, μεταξύ Πολυδρόσου - Πέντε Εκκλησιών - περιοχή ενταγμένη στο δίκτυο NATURA 2000).

λώπιση του φυσικού μας γαιοράματος, που τόσο δυσνόπη για την τιποτένια ύπαρξή μας, επινόησε, χάλκευσε και καμίνεσε η φύση στα άφρητα στάδια και τις εκρηκτικές αποκαλύψεις της ασυγκρίτου δημιουργίας της.

Και η εκτεταμένη αυτή ανασκόλευση και πήροση του ορεινού μας αναγλύφου, με τα απροσμέτρητα τσαλίμια, παρακλάδια, εκφύσεις και παραφυάδες ορεινών δρόμων, πέρα από τις ανεπούλωτες οικολογικές κι' αισθητικές φαγωματιές, κατέδειξε και μια πολυτάλαντη μεν και γεμάτη από αφμελις «εξυπνάδες», αλλά διόλου λειτουργική για την ομαλή μας διαβίωση, πλευρά μας: την εθνική μας δυσπεψία προς τις επιταγές της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ίδια των Ειδικών και Γενικών Οδηγιών της ΕΕ (ΕΟΚ), που υποσκελίζονται με ιδιαίτερο βρασιόν καθ' όσον αποτελούν παράνομη ανασχεσεως της αμύτηης κι' αμίμητης συμπεριφοράς μας προς τη φύση.

Στην ολόπητά τους οι ορεινοί δρόμοι είναι εκτός θεσμικού νυμφώνως, Μια ήταν και ποτέ δυνατόν, να γίνουν ευπρόσδεκτοι, από 'να ξα-

ταίζουμε ευκαιριακούς κτηνοτρόφους με παραφουσκωμένα στοιχεία, παραπλανώντας έτσι την Ευρωπαϊκή Ένωση;

-Μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, συντεταγμένη όχι από τον μακάλη της γειτονιάς.....;

-Διακήρυξη αναδείξεως μειοδότης συντάξεως μελέτης, καθώς και αναδόχο κατασκευής έργου;

-Αιτιολογικές εκθέσεις εγκρίσεως και διαβέσεως δαπάνης;

-Εγγραφα συγκροτήσεως επιτροπών προσωρινών, οριστικών καθώς και οικονομοτεχνικών παραλαβών;

-Απολογισμός έργου;

-Συμβάσεις υποχρεώσεως κατασκευαστών προς το δημόσιο ή την τοπική αυτοδιοίκηση;

Αντίθετα, συνετελέσθη μια εκκαπτική αναπομπή, όπου η δυσωδία της ξεπερνά παρασάγγας ακόμη και την εκκρεμοδικία των οικοπάρκων, που μάλλον μετέρχονται τα μάλα, για να κουλωθθεί, μπας και σκαπουλάρουν έτσι οι μεγάλες «ομέρνες». Οι έντιμοι, ή παραιτούνται ή δυστυχώς αυτοκτονούν!

Ποιος ευαισθητοποιημένος άνθρωπος δε νιώθει σήμερα οργή και οίκτο, για τους αίτιους του απεχθούς αυτού περιβαλλοντικού κακουρήματος, αντικρίζοντας — όθε και να γυρίσει τη ματιά του — την καταμαστιγμένη και καταδηγματισμένη απ' τις δαγκάνες της μπουλντόζας, ορεινή μας φύση;

Οι πρόξενοι της ανυπολόγιστης αυτής οικολογικής καταστροφής, που δεν χάνουν την ευκαιρία να κοπανήν κιάλας τις κουταμάρες τους, σε κάθε τηλεοπτική τους εμφάνιση, τάχατες για τη σωτηρία της φύσης, διαθέτουν άραγε στο τραχανόπληκτο τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και κάποιο ρινιδί περιβαλλοντικού προβληματισμού, ώστε να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των δολιοφθορών τους αυτών, που δεν απαιτείται δα και κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια να κατανοηθούν; Ειδικά οι συμπολίτες μας — όσοι βέβαια έτυχον κάποιας επιμελημένης παιδείας — έχουν όλη την άνεση επιβεβαιώσεως των λεγόμενων μας, απλώς ριχνώντας με το τσερβέλο τους, έστω και

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΟΥ WWF-ΕΛΛΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΥΜΦΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟ ΔΡΥΜΟ ΒΙΚΟΥ-ΑΩΟΥ

μοτικό Σχολείο του Μικρού Πάπιγκου (δωρεάν παραχώρηση της Κοινότητας Πάπιγκου), όπου λειτουργούν και τα γραφεία του Παραρτήματος και το Κέντρο Ενημέρωσης για την Φύση και τον Πολιτισμό στο Ζαγόρι.

Ο στόχος που καθορίζει και χαρακτηρίζει την δράση της οργάνωσης στηρίζεται στο τρίπτυχο: Έρευνα-Ευαισθητοποίηση - Προστασία. Η έρευνα παράγει γνώση. Η γνώση, όπως είναι φυσικό, επιδρά ευεργετικά και καλλιεργεί την ευαισθητοποίηση, η οποία, με τη σειρά της, μας οδηγεί στην προστασία της φυσικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Όσο για κάποιες αντιδράσεις, συνεχίσει, τερμάτιση είναι η ευθύνη αυτών που τον τελευταίο καιρό με περισσή ευκολία, με έντεχνη αφέλεια και ανόητο λαϊκισμό – με αφορμή τη συζήτηση κρίσιμων θεμάτων για το μέλλον του τόπου – δαιμονοποιούν και σπέρνουν την καταστροφολογία για τις Περιβαλλοντολογικές Οργανώσεις, υπερτονίζοντας εσκεμμένα και διαστρεβλώνοντας ταυτόχρονα το ρόλο τους, λέγοντας ότι συνιστούν απειλή για την πρόοδο και την ανάπτυξη της περιοχής. Μ' αυτόν τον τρόπο δυστυχώς φανερώνουν στην ουσία πόσο βαθεία άγνοια έχουν για τούτον εδώ τον τόπο, τους ανθρώπους και την ιστορία του.

«ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ ΣΥΝΤΗΡΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΡΕΙΝΟ ΧΩΡΟ» αναφέρει κάπου ο Γάλλος ιστορικός Φ. Μπρωντέλ. Και είναι πράγματι έτσι, εμείς εδώ το ξέρουμε καλά.

Το παρελθόν όμως αυτό είναι το παρελθόν μιας περιοχής που, παρότι «βουνά είναι οι τόποι μας», όπως λέει ο ποιητής, ο κόσμος της έχτισε γαφύρια πέτρινα για να ενώσει τα βουνά, σμίλειψε πέτρινα σκαλιά για να

μάζεκαμε να γνωρίσουμε μια περιοχή, άγνωστη κατά τη γνώμη μας στο ευρύ ηπειρωτικό κοινό, και μας ευαισθητοποίησε όσον αφορά στην προστασία των μοναδικών άγριων θηλαστικών του τόπου μας και στη διαφύλαξη αυτού του ορεινού μεγαλοπρεπούς και όμορφου όγκου, όπως είναι η Πίνδος. Παρέθεσε πολλά στοιχεία ο ερευνητής που αφορούν τον πληθυσμό των αγριόγιδων, την καταγραφή τους, την έκταση που χρησιμοποιούν, το ελάχιστο και μέγιστο υψόμετρο των βιότοπων, χαρακτηριστικό είναι ότι το χειμώνα ξεκινούν από τα 550μ. και φτάνουν τα 2480, όσο περίπου είναι το ύψος της Γκακιλάς.

Κατά τον Χαριτάκη Παπαιωάννου ο συνολικός αριθμός των αγριόγιδων κυμαίνεται μεταξύ 118 έως 132 ατόμων.

Το αγριόγιδο «σύμβολο των θουόνων για τους κατοίκους της περιοχής»

Μετά τον Κωστάκη Τζιόβα και την εκτενή ενημέρωση για τους στόχους της οργάνωσης, το λόγο πήρε ο Χαριτάκης Παπαιωάννου, βιολόγος-ερευνητής (η ψυχή του παραρτήματος με σημαντικό υποστηρικτικό ρόλο), ο οποίος παρουσίασε τα στοιχεία της τριτοετούς έρευνας της WWF-Ελλάς. Πρόκειται για μελέτη πλήρη και τεκμηριωμένη, με ουσιαστικά στοιχεία για τη γνωριμία με το περιβάλλον και τη διατήρηση των αγριόγιδων που διαβιούν στις απότο-

ράστιο έργο, καταγεγραμμένο πια, με τρόπο αυστηρά επιστημονικό, με πίνακες, σχέδια και φωτογραφίες που βοηθούν στην κατανόηση και στην απόκτηση εμπειριών για τη ζωή και τη διαβίωση των αγριόγιδων στην άγρια ορεινή περιοχή της Πίνδου.

Με τεκμηριωμένο επιστημονικό λόγο, με διαφάνειες και παλιά άλλα στοιχεία ο Χαριτάκης Παπαιωάννου

Του ΝΙΚΟΥ Θ. ΥΦΑΝΤΗ

μετάθεσε να γνωρίσουμε μια περιοχή, άγνωστη κατά τη γνώμη μας στο ευρύ ηπειρωτικό κοινό, και μας ευαισθητοποίησε όσον αφορά στην προστασία των μοναδικών άγριων θηλαστικών του τόπου μας και στη διαφύλαξη αυτού του ορεινού μεγαλοπρεπούς και όμορφου όγκου, όπως είναι η Πίνδος. Παρέθεσε πολλά στοιχεία ο ερευνητής που αφορούν τον πληθυσμό των αγριόγιδων, την καταγραφή τους, την έκταση που χρησιμοποιούν, το ελάχιστο και μέγιστο υψόμετρο των βιότοπων, χαρακτηριστικό είναι ότι το χειμώνα ξεκινούν από τα 550μ. και φτάνουν τα 2480, όσο περίπου είναι το ύψος της Γκακιλάς.

Κατά τον Χαριτάκη Παπαιωάννου ο συνολικός αριθμός των αγριόγιδων κυμαίνεται μεταξύ 118 έως 132 ατόμων.

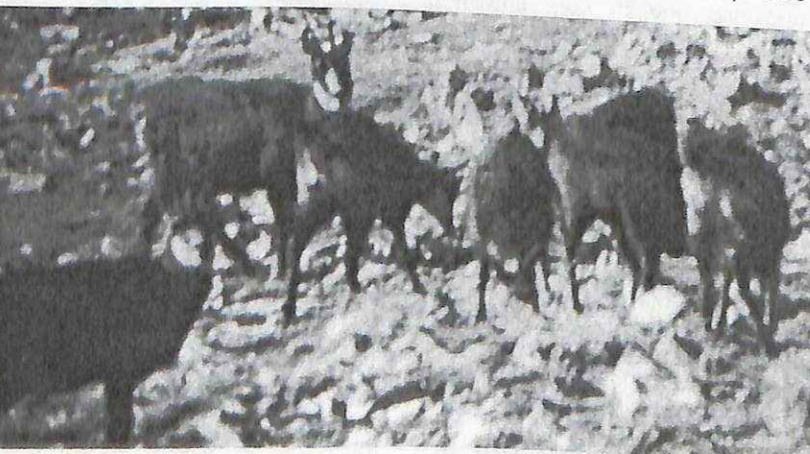
Η λαθροθηρία ο βασικότερος εχθρός

Η βασική αιτία της μείωσης του πληθυσμού των αγριόγιδων προέρχεται από τους λαθροκυνηγούς. Ο Χαριτάκης Παπαιωάννου δεν αναφέρθηκε σε όλους τους κυνηγούς, αλλά σε εκείνους που κυνηγούν παράνομα και οι οποίοι δεν μπόρεσαν ή δεν θέλησαν να κατανοήσουν τη μεγάλη σημασία που έχουν για τον τόπο τα άγρια αυτά ζώα, τα οποία οφείλουμε να διαφυλάξουμε ως «κόρηνη οφθαλμού» και να συντηρήσουμε, ο καθένας από τη δική του σκοπιά στην αύξησή τους.

Μεγάλη απειλή η λαθροθηρία. Ίσως να φταιει και η ολιγωρία των μηχανισμών του κράτους, ίσως ακόμη η φύλαξη της περιοχής να μην είναι εκείνη που πρέπει να είναι για την περιφρούρηση της περιοχής και την αποτροπή απωλειών των ζώων από ανυπόδητους κυνηγούς.

Τελειώνοντας ο Χαριτάκης Παπαιωάννου πρότεινε για τη διαφύλαξη και διατήρηση των αγριόγιδων τα εξής: 1) Σύνταξη και εφαρμογή σχεδίου φύλαξης της περιοχής. 2) Μελέτη για την κατασκευή καταφυγίων άγριας ζωής. 3) Αποκλεισμό των δασικών και ορεινών δρόμων που οδηγούν στην περιοχή. 4) Αποφυγή του μαζικού τουρισμού και 5) Ενημέρωση των κατοίκων της περιοχής.

Για όλα αυτά είναι ανάγκη να δραστηριοποιηθούν οι κρατικές Αρχές και κατά κύριο λόγο η Τοπική Αυτοδιοίκηση (Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια), γιατί σ' αυτή κυρίως, πέφτει το βάρος της ευθύνης για την ευαισθητή αυτή περιοχή και τη διατήρηση των άγριων αυτών θηλαστικών στον τόπο.

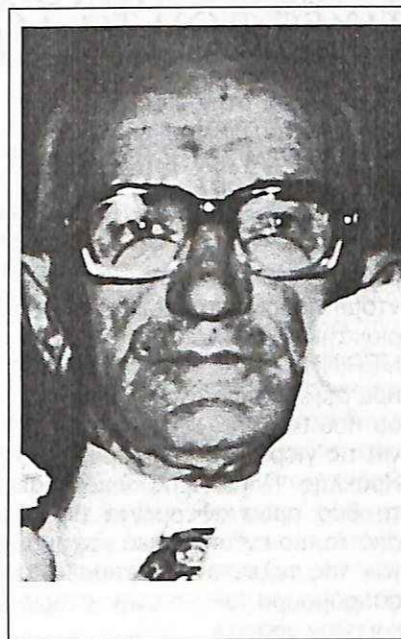

σκαρφαλώσει τα απότομα φαράγγια, περπάτησε αμέτρητους δρομοδέκτες, έμαθε να συνδιαλέγεται, να συζητά, να ανταλλάσσει από προϊόντα έως και ιδέες και πέρασε θάλασσες σκοτεινές για να ζήσει, να γνωρίσει και να φέρει πίσω στον τόπο του το καινούριο. Το μπόλιασε με τις παραδόσεις του και με την καθημερινή του ζωή και δημιούργησε αυτό που εμείς σήμερα ονομάζουμε ορει-

μες πλαγιές της περιοχής. Στη διαδικασία των τριών χρόνων που διήρκεσε η έρευνα συμμετείχαν 49 άτομα, εκ των οποίων τα 29 εθελοντές. Με τις επαναλαμβανόμενες μεταβάσεις-διαδρομές στην Τύμφη και στην υπόλοιπη περιοχή, με τις άμεσες και έμμεσες παρατηρήσεις, έχοντας τα απαραίτητα μέσα εντοπισμού και παρατήρησης των αγριόγιδων, κατορθώθηκε να αρθεί σε πέραν ένα τε-

ΑΛΕΞΙΟΣ ΜΠΕΤΣΙΟΣ (1898-1992), Μεγάλος της φωτογραφίας

Κείμενο Λευτέρη Παπαθανασίου για έναν Ευπατρίδη και φωτογράφο

Αλέξιος Μπέτσιος (1898-1992). Επαγγελματίας φωτογράφος του Ζαγοριού, για δεκαετίες από Ελάτη (Μπούλτση) Κεντρικού Ζαγοριού.

Πολυτεχνίτης, ευπατρίδης, πολεμιστής Μ. Ασίας, ευεργέτης. Αριστοκράτης του πνεύματος, βαθύτοχαστος, μελετητής.

Φωτογραφικός μηχανικός πανάκριβες με τρίποδα, αρχείο πλούσιο, σπάνιο, τακτοποιημένο, κήκε από τους Γερμανούς.

Φαινόμενο εποχής, απέδωσε φωτογραφικά το «άρωμα» της, το άρωμα του καιρού μας και του τόπου μας.

Λευτέρης Παπαθανασίου
Ελάτη Κεντρικού Ζαγοριού

τήρια στην κόρη του την άξια τη Βάνια Τλούπα, που στο δικό της φωτογραφείο έχει αρχειοθετήσει και συντηρεί το πολύτιμο λαογραφικό υλικό τον πατέρα Τάκη Τλούπα. Προ-

στην εφ. «Το Ζαγόρι μας»), τον κ. Γιάννη Τσονίδη, συγχωριανό και συνομιλήκό μου, τον κ. Βασίλη Τζιόβα, τον κ. Μιχαήλ Γεωργ. Κομπάρου, τον κ. Σάββα Θεοδώρου, που γνωρί-

σεχώς θα έλθουμε σ' επαφή μαζί της, για να γράψουμε σε εφημερίδες για το έργο του Τάκη.

Τρεις (3) λοιπόν οι μεγάλοι φωτογράφοι της Αντίστασης: Σπύρος Μελετζής, Τάκης Τλούπας και Κώστας Μπαλάφας.

Με το έργο του θείου μου Αλέξη Μπέτσιου έχουν ασχοληθεί πολλοί κατά καιρούς και τους ευχαριστώ θερμά. Τους ευχαριστώ πρώτα Εκείνος εκ του τάφου!

Ιδιαίτερα ευχαριστώ τον Δάσκαλό μου και Συνάδελφο (συμπληρήσαμε στη Δοβρά το σχολ. έτος 1966-67), ποιητή και Άνθρωπο κ. Φρίξο Τζιόβα, που τιμούσε τη δουλειά του θείου μου Αλέξη, αδελφού της Μητέρας μου Ευρυδικής.

Φρίξο, με βαθύτατο σεβασμό Σου φίλο το χέρι και Σε ασπάζομαι. Ευχαριστώ επίσης θερμά τον κ. Φωκίωνα Καψάλη (έγραψε πολλά

ζει πολλά από τους άγιους γονείς του Θεοδώρη και Ελένη την κ. Ερασμία Ξυνού-Καρανίκα, την κ. Περσεφόνη Ζαριδίη, τις κόρες του Γυμνασιάρχη, συγχωριανού μου αιμνηστού Γιάννη Φερούκα (Ριζαρίτη, Γυμνασιάρχης στην Κόνιτσα για 12 χρόνια), τις κυρίες Φαίdra Φερούκα-Γουαγουήνη, Διευθύνουσα Νοσοκομείου και Ευτυχία Φερούκα-Πηγάδα, την κ. Ουρανία Δουκά-Κώστα (Δίλοφο) και την κόρη της Αθηνά Κώστα-Μωκάκου (κόρη προηγούμενης, που διαμένει στην Καλαμάτα, όπου υπηρετεί σε επίζηλη θέση ο σύζυγός της. Η κ. Αθηνά ηρθε στο Δίλοφο (Σωποτσέλι) και με διάθεση «αγγίγματος ψυχής» έψαξε στα σεντούκια και βρήκε πάμπολλες φωτογραφίες του Αλέξη. Μου έστειλε αρκετές και της είμαι βαθύτατα ευγνώμων. Ευχαριστώ επίσης τον κ. Φρίξο Νούσια (Δίλοφο), τον κ. Κίμω-

να Κούπαρη, συγχωριανό και συνομιλήκο, για το ωραίο πορτρέτο του παππού του εμπόρου Απόστολου Εξάρχου, έργο του Αλέξη Μπέτσιου. Τον καμαρώσαμε προ καιρού στο καινούργιο του σπίτι στην Ελάτη.

Θαυμαστές του έργου του: Αναστάσιος Δούκας (Καπέσοβο), που υπηρέτησε για 30 χρόνια στην Ελάτη και είχε μαθήτρια τη Μητέρα μου, τα παιδιά του τα αιμνηστοί: Γιάνγκος, Ορέστης και Λευτέρης, ο δικός μου Λώνης Ανδρ. Τόλλογλου, θερίο στο κορμί και το μυαλό, που του έλεγε: «Αρχιμήδη» και «Μάστορα», με την ευρεία του όρου έννοια.

Όταν χάνεται ένα πολύτιμο και πλούσιο αρχείο, η περασμένη ζωή του Ζαγοριού, γίνονται ζητήματα και ζητάς φωτογραφίες. Ας όψονται οι Γερμανοί, που την αποφράδα εκείνη μέρα (15 Ιουλίου 1943) μας έκαναν «νοικοκυραίους» και μας ... προίκισαν με τα παντοτινά σύνδρομα (πυλέμο, κατοχής, στερήσεων, λαχτάρας και ... να φυλάει ο Θεός).

Στο Λεύκωμα του Ριζαρείου Ιδρύματος με χρήση του Ιδρύματος «Σταύρος Σ. Νιάρχος», έτους 2003, στην «κιβωτό μνήμης» και στο εξώφυλλο του Λευκώματος υπάρχει φωτογραφία του επαγγελματία φωτογράφου Αλεξίου Μπέτσιου. Είναι τραβηγμένη στην Ελάτη, το χωριό του, Πρωτομαγιά 1938. (Πρωινό Λόγος Τευ. 5-11-03). Όλες οι κυρίες κρατούν λουλούδια και διακρίνω καθαρά σχεδόν όλους τους συγχωριανούς μου. Αριστερά Ξενοφών Παπαμιχαήλ και δίπλα ο πατέρας μου Ευάγγελος Παπαθανασίου με τραγιάσκα. Δίπλα του προς τα δεξιά η Αντιγόνη Παπαμιχαήλ η αρχόντισσα με μαύρο μαντήλι η κόρη της Ανδρονίκη Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου και νύφη ξεχωριστή του Στρατηγού Σωκράτη Δημαράτου, Νικήτη στην Πίνδο (από Βούρμπιανη Κόνιτσα) κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940. Στο κέντρο οι γονείς του φίλατου Γιάννη Τσονίδη: η αρχόντισσα Αθηνά με μαύρο μαντήλι (πέθανε πολύ νέα) και δίπλα της ο σύζυγός της Ανδρόκλης Δημ. Δημαράτου, συμβολαιογράφου

Ο Αθηναϊκός Τύπος για το μνημειακό Λεύκωμα ΖΑΓΟΡΙΣΙΩΝ ΒΙΟΣ

(Μια από τις πολλές κριτικές που τα λέει όλα...)

Λίγες ημέρες μετά την κυκλοφορία του ιστορικού φωτογραφικού Λευκώματος «Ζαγορισίων Βίος» και μέχρι την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές οι πιο έγκυρες εφημερίδες των Αθηνών αφιέρωσαν πολύσηλα κριτικά κείμενα στις ειδικές Κυριακάτικες σελίδες τους για αυτό το πραγματικά μνημειακό έργο. Σημειώνουμε εδώ το «ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ», την «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», τον «ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΕΠΕΝΔΥΤΗ», την «ΕΣΤΙΑ» και απ' όσα μας πληροφορούσαν ακολουθεί η «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ», το «ΕΘΝΟΣ», ο «ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ», η «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ» της συμπρωτεύουσας και άλλες.

Στα δημοσιεύματα, που προαναφέραμε, δεν εξαιρείται μόνο η μοναδικότητα του εκδοτικού εγχειρίσματος της ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ και του ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΝΙΑΡΧΟΥ, αλλά

μνημείται και προβάλλεται παράλληλα το χθεσινό, αλλά και το σημερινό Ζαγόρι, κι αυτό αποτελεί ένα πρόσθετο «συν», το οποίο οφείλεται στον εξάισιο τόμο «Ζαγορισίων Βίος» που η καλαισθησία του τον κατατάσσει στην κατηγορία Βιβλίων Τέχνης.

Από τα κριτικά σημειώματα των εφημερίδων της Πρωτεύουσας καταχωρούμε στις διπλανές στήλες εκείνο του έγκυρου και αυστηρότατου κριτικού Νίκου Βατόπουλου, το οποίο δημοσιεύτηκε στην «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» της 7ης Δεκεμβρίου τ.ε.

Προηγούμενως όμως θα αναφερθούμε σ' ένα συγκινητικό και σημαδιακό συμβάν:

Μία εβδομάδα περίπου προ θανάτου του ο Ηρακλής Παπαλέξης Ιδρυτής, Εκδότης και Διευθυντής του «ΔΙΑΒΑΖΩ» -μοναδικού στη χώρα μας περιοδικού που είναι

αφιερωμένο στην κριτική και την προβολή του βιβλίου- ζήτησε από το δικό μας Άγγελο Κίτσο από ένα αντίτυπο της Ριζαρείου «Ζαγορισίων Βίος» και «ΡΩΣΙΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ-Φωτογραφικές μαρτυρίες», προκειμένου να κάνει σύντομη παρουσίασή τους στο Κυριακάτικο ένθετο της «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ» «επτά ΗΜΕΡΕΣ» της πρώτης εβδομάδας του Δεκεμβρίου που θα είχε ως θέμα «Βιβλία για τις γιορτές». Ο αλησμόνητος Ηρακλής Παπαλέξης θεωρούσε τα δύο προαναφερθέντα βιβλία από τα πιο εντυπωσιακά «οχήματα» της τελευταίας διετίας «για ασπρόμαυρα ταξίδια στην ιστορία και στον χρόνο».

Τα βιβλία εστάλησαν στα γραφεία του «ΔΙΑΒΑΖΩ» και την επόμενη ημέρα ο ευαίσθητος πνευματικός άνθρωπος και διακεκριμένος κριτικός τηλεφώνησε στον

Πρόεδρο της Ριζαρείου πως το «Ζαγορισίων Βίος» αποτελεί πλέον, εκτός των άλλων, ακατανίκητη πρόκληση να γνωρίσει τα Ζαγοροχώρια ικανοποιώντας ασίγαστο παράπονο μιας ολόκληρης ζωής.

Ο Ηρακλής Παπαλέξης έφυγε από κοντά μας στις 18 Νοεμβρίου και η κριτική του για τα δύο βιβλία που δημοσιεύτηκε στις «επτά ΗΜΕΡΕΣ» της «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ» της 7ης Δεκεμβρίου ίσως να ήταν το τελευταίο γραπτό του...

Άγια η ώρα του... Εκεί που βρίσκεται συνομιλώντας με τους Ζαγορισίους προγόνους μας ίσως να έχει μάθει πολύ περισσότερα από εμάς για τον ωραίο τόπο μας και την πλούσια ιστορία του, ενώ όσοι έμειναν πίσω του θα δυσκολευτούν πολύ να καλύψουν το μεγάλο κενό που δημιουργήσε στα Ελληνικά Γράμματα η πρόωγη απώλειά του.

Ένα φωτογραφικό Λεύκωμα-υπόμνηση για τον πολιτισμό που άνθησε στα 44 χωριά

Οι μορφές από τα Ζαγοροχώρια του χθες -πρόσωπα, βλήματα, σώματα- πρωταγωνιστούν στο νέο, φιλόδοξο λεύκωμα του Ριζαρείου Ιδρύματος. Το «Ζαγορισίων Βίος» είναι μια έκρηξη ζωής αλλά και μια υπόμνηση για τον ημισυντακτικό πολιτισμό που ανθούσε στα 44 χωριά του Ζαγορίου έως περίπου το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Παρά την εκτεταμένη διασπορά, αλλά και λόγω αυτής, τα Ζαγοροχώρια ήταν (είναι) ένας ανοιχτός-κλειστός κόσμος, που διέσωζε εμβληματικά τα σύμβολα αλλά και την ουσία της βαλκανικής ζωής.

Πολύπτυχος βίος

Από τους γάμους ως τις αγροτικές εργασίες, την εκπαίδευση (με την κυρίαρχη θέση της στην αστική ζωή της Ηπείρου), τα πορτρέτα στα ατελιέ των φωτογράφων, τα γεφύρια, τις κοιλάδες και τα πετρόχιστα σπίτια, τις φωτογραφίες από τη Διασπορά με τα σήματα ευμάριας από τις ΗΠΑ, την Αλεξάνδρεια, τις παραδουναβίες περιοχές και την Κωνσταντινούπολη, ο «Ζαγορισίων Βίος» αποκαλύπτει πολύπτυχος, εύχυμος, αιφνιδιαστικά ελκυστικός και κατά περίπτωση συγκινητικά νοσταλγικός. Δεν μπορεί παρά να παρατήσει κανείς την αυτονομία, την οικονομική, την κοινωνική και εν πολλοίς την ψυχολογική, που είχε ο κόσμος των Ζαγοριών ως τις πρόσφατες, ιστορικές, δεκαετίες, πριν δηλαδή η αναγκαστική παρακμή δώσει τη θέση στην τουριστική δραστηριότητα.

Από το ΝΙΚΟ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟ στην «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»

Η συμβολή του Ριζαρείου Ιδρύματος, που ανέλαβε μαζί με το Ίδρυμα Σταύρος Σ. Νιάρχος, αυτήν την πολυτελή έκδοση, επιχειρεί μεθοδικά την ανασύσταση της πολιτιστικής φυσιογνωμίας της περιοχής. Υπάρχει δηλαδή, σκοπός πίσω από αυτό το λεύκωμα, που έρχεται να συνεχίσει και να επεκτείνει (σε όγκο και σε σημασία) το πρώτο εκείνο λεύκωμα με τίτλο «Ζαγοροχώρια» που είχε εκδώσει το Ριζάριο το 1992. Εκτοτε, έγρα υποδοχής σε συνδυασμό με τη θεαματική αύξηση του ενδιαφέροντος (σε όλη την Ελλάδα) για την τοπική ιστορία μετά, κυρίως, το 1990 και την προβολή νέων ερμηνειών περί ταυτοτήτων στα Βαλκάνια, συνθέτουν μία νέα πραγματικότητα. Το Ριζάριο λειτουργεί ήδη με επιτυχία στο Μονοδένδρι ένα άρτια αισθητικής εκθεσιακό χώρο με σημαντικά δείγματα γραφής. Εκεί παρουσιάστηκε πρόσφατα η έκθεση του Ανρί Καρτιέ-Μρεσόν και στον ίδιο χώρο θα παρουσιαστεί ένα τμήμα των φωτογραφιών που συνθέτουν το λεύκωμα «Ζαγορισίων Βίος».

Από το 1864 έως τη δεκαετία του 1950

Είναι πράγματι εντυπωσιακός ο πλούτος του φωτογραφικού υλικού που εντόπισε σε διάφορες πηγές ο

Κορίτσια Ξενιτεμένων Ζαγορισίων σε αναμνηστική φωτογραφία στο Βουκουρέστι, 20 Νοεμβρίου 1925 (φωτ.: οικογενειακό αρχείο Αθ. Παλιάτσου)

Δύο σημαντικά έργα για την Ήπειρο έργα Πολιτισμού

ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝΤΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΤΗΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙ

Η Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών Αθηνών (ΑΣΚΤ) έχει προγραμματίσει και υλοποιεί σύντομα δύο σημαντικά έργα Πολιτισμού στην Ήπειρο.

Πρόκειται για τους Καλλιτεχνικούς Σταθμούς-Παραρτήματα που θα ανεγερθούν και θα λειτουργήσουν με οικονομικούς πόρους και με την οργανωτική ευθύνη της Σχολής στην Παραμυθιά και στο Μονοδένδρι.

Τα κτίρια θα κατασκευασθούν σε οικοπέδα, τα οποία παραχώρησαν παλιότερα ο Δήμος Παραμυθιάς και η τότε Κοινότητα Μονοδενδρίου αντίστοιχα. Την περίοδο αυτή έγινε η επιλογή των Αρχιτεκτονικών Γραφείων, που ανέλαβαν ήδη την εκπόνηση των σχετικών μελετών. Η δημοπράτηση των έργων με προϋπολογισμό 880.000Ε για τον Καλλιτεχνικό Σταθμό Παραμυθιάς και 586.000Ε για τον Καλλιτεχνικό Σταθμό Μονοδενδρίου υπολογίζεται να γίνει τις αρχές της ερχόμενης Άνοιξης.

Ο Σταθμός Παραμυθιάς θα έχει ενβαδόν 980 μ., ενώ του Μονοδενδρίου 650 μ. Αναλυτικότερα κάθε Σταθμός περιλαμβάνει Χώρο Εκθέσεων, Κοιτώνες Πρύτανη-Καθηγητών, Δωμάτια Σπουδαστών, Χώρους εργασίας σπουδαστών, Εστιατόριο-Μαγειρείο, Χώρους Υγιεινής-Αποθήκη και Δωμάτιο φύλακα.

Η ένταξη και των δύο έργων στο Πρόγραμμα της ΑΣΚΤ και η μέχρι τώρα προώθησή τους οφείλεται στους εκλεκτούς συμπατριώτες Θεόδωρο Παπαγιάννη, Γλύπτη και Καθηγητή στη Σχολή και του Σουλίου Κώστα Τόκα, Διευθυντή Έργων στην ίδια Σχολή.

Οι Καλλιτεχνικοί Σταθμοί της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών αποτελούν οργανικά εκπαιδευτικά παραρτήματά της, σκοπός των οποίων είναι η συμπληρωματική εκπαίδευση, η εκτέλεση καλλιτεχνικών εργασιών, η μετεκπαίδευση και η επέκταση των δραστηριοτήτων της Σχολής στον εκπαιδευτικό και πολιτιστικό τομέα με την οργάνωση σεμιναρίων, εκθέσεων, διαλέξεων, προβολών και άλλων πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Δυνατότητα παραμονής στους Καλλιτεχνικούς Σταθμούς της ΑΣΚΤ έχουν οι υπότροφοι και

οι φοιτητές της για την εκτέλεση της πτυχιακής τους εργασίας, καθώς και τα μέλη του διδακτικού-ερευνητικού προσωπικού (ΔΕΠ) της Σχολής είτε ως συνοδοί εκπαιδευτικών αποστολών είτε για την εκτέλεση προσωπικών τους καλλιτεχνικών εργασιών. Ακόμη και στους Σταθμούς φιλοξενούνται Έλληνες Καλλιτέχνες των εικαστικών τεχνών για την εκτέλεση καλλιτεχνικής εργασίας, φοιτητές ή μέλη διδακτικού προσωπικού αντίστοιχων καλλιτεχνικών Σχολών του εσωτερικού ή και του εξωτερικού με τον όρο αμοιβαίας φιλοξενίας φοιτητών ή μελών ΔΕΠ της ΑΣΚΤ σε αντίστοιχα Ιδρύματα των συγκεκριμένων ξένων χωρών, μέσα στα πλαίσια διεθνών καλλιτεχνικών και πολιτιστικών ανταλλαγών. Τέλος οι καλλιτεχνικοί Σταθμοί της ΑΣΚΤ «ανοίγουν τις πόρτες τους» σε προσωπικότητες από το χώρο των Εικαστικών Τεχνών ή από το χώρο του Πνεύματος και της Τέχνης γενικότερα. Έλληνες και αλλοδαπούς, με πιθανή προσφορά από μέρους τους διδακτικού έργου.

Με ένα τόσο ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και δυνατοτήτων των καλλιτεχνικών Σταθμών της ΑΣΚΤ αντιλαμβάνεται κανείς την αξία και σημασία που έχουν τα συγκροτήματα που θα δημιουργηθούν στην Παραμυθιά και στο Μονοδένδρι.

Επειδή είναι πασιδηλη η σε πολλαπλά επίπεδα αναμενόμενη ωφέλεια των ως άνω δύο τόπων και της ευρύτερης περιοχής τους από την λειτουργία των Καλλιτεχνικών Σταθμών της ΑΣΚΤ είναι εξίσου βέβαιη τόσο η αποδοχή τους όσο και η παντοειδής στήριξη τους από τις τοπικές κοινωνίες. Ήδη, εξ όσων γνωρίζουμε το Ριζάριο Ίδρυμα, από την πρώτη στιγμή εκκόλαψης της ιδέας του Καλλιτεχνικού Σταθμού Μονοδενδρίου συμπαραστάθηκε ενεργά στην προσπάθεια των ιδρυτών της ΑΣΚΤ και των συμπατριωτών μας Θ. Παπαγιάννη και Κ. Τόκα και τώρα μελετάει τους τρόπους στενότερης και ιδίως δημιουργικής συνεργασίας μεταξύ των δύο φορέων για το καλό και την πολιτιστική πρόοδο όλου του Ζαγορίου αλλά και του Νομού μας.

της Ηπείρου διασώζεται είτε ως σκηνικό είτε ως ανάγλυφο, σε πολλές όμως φωτογραφίες είναι αυτό, το τοπίο, που πρωταγωνιστεί με τη ιερότητα ενός αμετάβλητου, ασάλευτου στοιχείου προσδίδοντας μία υποβλητική μεγαλοπρέπεια ενός ακέραιου ρομαντισμού.

Και επάνωμοι φωτογράφοι

Πολλές φωτογραφίες είναι έργα ανωνύμων, αρκετές όμως είναι έργα φωτογράφων με αξιοσημείωτη δράση στην Ήπειρο. Υπάρχουν φωτογραφίες του Γ. Χ. Δημητριάδη εποχής των οικογενειακών πορτρέτων, δηλαδή από την τεσσαρακοετία 1890-1930, περίοδο κατά την οποία παρατηρείται μεγάλη γεωγραφική και κοινωνική κινητικότητα. Κοντά στα πρόσωπα, το τοπίο

Μελετή, των αδελφών Μανάκια, της Έλλης Παπαδημητρίου ή του Δημήτρη Χαρισιάδη, Νεώτεροι φωτογράφοι, όπως ο Κων. Ιγνατιάδης (με τη λαμπρή στυλντόνια των εσωτερικών του) και ο Κ. Ζήσης, προεκτείνουν το υλικό στα πιο πρόσφατα χρόνια.

Ο «Ζαγορισίων Βίος», με κείμενα των Άγγελου Κίτσου και Χριστίνας Γιτοπούλη-Κίτσου, είναι ένα μαξιμαλιστικό οικογενειακό άλμπουμ, με μορφές ανασυρμένες από τον χρόνο να ζωντανεύουν σε κάθε σελίδα.

Ταυτόχρονα όμως, είναι ένα βιβλίο που μιλάει για τη χώρα της ζωής, μιας ζωής πολυεπίπεδης, που έδωσε εκείνο το απόθεμα πολιτισμού που κινεί ακόμη τα αισθήματα των ανθρώπων.

Από τη Ριζαρείου και το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τραπέζης «ΡΩΣΙΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ-Φωτογραφικές μαρτυρίες»

Στις 19 Δεκεμβρίου στην Πάτρα

Η σημαντική έκθεση «ΡΩΣΙΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ», της οποίας το φωτογραφικό υλικό, κατόπιν συμφωνίας με Διεθνή Πρακτορείο και το Ελληνικό «Απειρον» ανήκει στο Ριζάριο Ίδρυμα μεταφέρεται τώρα στην Αχαϊκή Πρωτεύουσα με οργανωτικούς φορείς το Ριζάριο Ίδρυμα και το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τραπέζης και την συμμετοχή του πολιτιστικού περιοδικού «το δόντι».

Η έκθεση θα φιλοξενηθεί στο Πολιτιστικό Κέντρο Πατρών του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης (Μ.Ι.Ε.Τ.) και θα εγκατασταθεί την Παρασκευή 19 Δεκεμβρίου στις 8 μ.μ.

Η διάρκειά της είναι μέχρι τις 15 Φεβρουαρίου 2004, την δε επιμέλεια έχουν ο Ιάσων και ο Γιάννης Δήμου που μας έδωσε και την ωραία έκθεση του Ριζαρείου Εκθεσιακού Κέντρου Μονοδενδρίου.

Κατά την διάρκεια της έκθεσης, με πρωτοβουλίες τοπικών φορέων των Πατρών θα οργανωθεί εβδομάδα Ρωσικού Κινηματογράφου στην Κινηματογραφική Λέσχη Πατρών, συναυλία με έργα Ρώσων συνθετών από την Συμφωνική Ορχήστρα Πατρών, λειτουργία σε καντρική εκκλησία με συμμετοχή της χορωδίας της Ρωσικής Εκκλησίας των Αθηνών κ.α. εκδηλώσεις.

Παράλληλα με την έκθεση, στο Πολιτιστικό Κέντρο Πατρών του ΜΙΕΤ θα διατίθεται το ομότιτλο βιβλίο καθώς και η σειρά καλλιτεχνών αφισών. Μετά την Πάτρα, όπως δήλωσε ο Πρόεδρος του Ριζαρείου Ιδρύματος Α. Κίτσος, γίνονται συνηνοήσεις για την μεταφορά της Έκθεσης στην Κύπρο και αργότερα σε ελληνικές μεγαλουπόλεις.

Όμως η σημαντική συμμετοχή της έκθεσης θα είναι στις μεγάλες εκδηλώσεις που οργανώνει για το φθινόπωρο του 2004 το Τελλόγειο Ίδρυμα Τεχνών Θεσ/νίκης με Ελληνικούς και Ρωσικούς φορείς με θέμα την «Ρωσία που άλλαξε και αλλάζει».

Εν τω μεταξύ, μέρος του φωτογραφικού υλικού από τη «ΡΩΣΙΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ» αποτέλεσε τη βάση προβολής στην ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ 2003 της Θεσ/νίκης που οργάνωσε ο Ε.Ο.Τ. και η ΔΕΘ και είχε ως τιμώμενη χώρα εφέτος την Ρωσία.

Για την προσφορά του Ριζαρείου Ιδρύματος σε αυτή την προσπάθεια εξέφρασε τις ιδιαίτερες ευχαριστίες του προς αυτό ο απελευθωριστής Πρόεδρος του ΕΟΤ κ. Γιάννης Πατέλης.

Με αυτές και άλλες δραστηριότητες, που θα ανακινωθούν σύντομα, το Ριζάριο Ίδρυμα εξελίσσεται συνεχώς σε αξιόλογο πολιτιστικό πυρήνα από τον οποίο ωφελείται η ελληνική περιφέρεια και κυρίως η Ήπειρος.

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

«Τα παιδιά των Πεύκων» του Γ. Καψάλη

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ-ΔΟΥΒΛΗ**

Στην κατάμεστη αίθουσα της Ε.Η.Μ., από εκλεκτούς ομιλητές, τον αντιπρότανη κ. Μασσαλά, τον διευθυντή της «ΗΠΕΙΡΟΣ» κ. Ντόβα, τον εκπ/κό κ. Μακρή και τον πανεπιστημιακό κ. Παπαϊωάννου, έγινε η παρουσίαση του βιβλίου «Τα παιδιά των Πεύκων», του πανεπιστημιακού κ. Γ. Καψάλη.

Κομμάτια του βιβλίου ζωντάνεψαν η Γιάννα Κούλα και ο Γιάννης Σεντελές.

Ο νομάρχης κ. Καχριμάνης -παιδί των πεύκων κι ο ίδιος- κι ο πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου κ. Πεδιαδίτακης, τίμησαν την ωραία εκδήλωση. Κι ήταν όλη η παρουσίαση μια λυρική αναβίωση της ποιμενικής ζωής, σ' όλο της το μεγαλείο, μια νοσταλγική περιπλάνηση στα φευγάτα ανεπιστρεπτά χρόνια της παιδικής ηλικίας, αλλά και της νιότης.

Ξετυλίχτηκε μπροστά μας το μακρύ ταξίδι της ζωής των Σαρακατσαναίων - μια ζωή στα βουνά- ώσπου να ριζώσουν στα χωριά μας. Σ' αυτή, άνθρωποι, ζωντανά και φύση σε μια θαυμαστή αλληλεξάρτηση επιβίωσης, συγγενικοί δεσμοί ακατάλυτοι, αδερφία και πρωτοξάδερφα με κορυφαία τη μάνα της Στάνης, ήθη και έθιμα, χαρές και λύπες, παιχνίδια και τραγούδια.

Μας συνεπήρε η μωρωδιά των πεύκων, ο βουνίσιος αέρας, ο ήχος των κουδουνιών, η γλυκόλαλη φλογέρα.

Εμείς, τα παιδιά των χωριών του Ζαγοριού, «Τα παιδιά των γκαλντεριμιών», αγκαλιά-

σαμε και δεχτήκαμε στα παιχνίδια μας, χωρίς διάκριση, τα παιδιά των πεύκων.

Γίναμε φίλοι, τους ανοίξαμε τα σπίτια μας αλλά και τις καρδιές μας. Καλότυχα εκείνα τα παιδιά που πρωτοπερπάτησαν στα «γραμμένα» γκαλντερίμια, όσο κι αυτά που άσκησαν τα πνευμόνια τους στις μωρωδιές του δάσους!

Και τώρα, μεγαλωμένοι κι ασπρισμένοι, πορευόμαστε δίπλα-δίπλα στη χαρά και στη λύπη, γειτόνοι στα σπίτια μας, που πολλά έγιναν δικά τους. Καμαρώνουμε τα παιδιά τους που προκόβουν κι ανεβαίνουν στα αξιώματα σαν δικά μας και δεν τα ξεχωρίζουμε και μόνο όταν οι ίδιοι το θέλουν, και καλά κάνουν, και δεν αρνούνται εκείνα τα χρόνια των πεύκων, χρησιμοποιούν το όνομα Σαρακατσαναίοι.

Στην τοιμεντένια εποχή μας «εν μέσω μηχανών και κομπιούτερς», στο απόγειο της τεχνολογίας, γιατί τάχα ν' αποζητάμε τη γαλήνη μιας άλλης ζωής, δύσκολης, πρωτόγονης ίσως, σίγουρα, όμως, περισσότερο ανθρώπινης.

Αυτή τη γαλήνη μας χάρισε η βραδιά της παρουσίαισής του βιβλίου «Τα παιδιά των Πεύκων» του Γ. Καψάλη. Τον ευχαριστούμε για την ανάσα που μας χάρισε.

(«Πρωινός Λόγος», Πέμπτη 20 Νοεμβρίου 2003)

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΧΡ. ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗ, Εκπ/κού-Αντ/ρχη Πεζ. Π.Δ.

ΠΟΡΕΙΑ ΓΕΝΝΑΙΩΝ

(Από τη «σκοπιά» του 2ου Λόχου)

ΕΠΙΚΑΙΡΟΣ φαντάζει μέσ' από το ελληνικό έπος του 1940-41 ο χώρος της Ηπειρού που γίνεται με τον παραπάνω τίτλο στη μελέτη, αλλά και με τη συμμετοχή του Βασ. Αρχιμανδρίτη στον ελληνοϊταλικό πόλεμο και απ' τη «σκοπιά» του 2ου Λόχου, ως την «Πορεία Γενναίων»! Αναφέρεται ο συγγραφέας για το «Ανεξάρτητο Ύψωμα Προκαλύψεως Κονίτιας που το Θάνατο του Συν/ρχου Μαρ. Φριζή», διεξοδικά, σοβαρά, αξιοπρόσεκτα, σε γραμμένο πόνθημα με ευθυκρισία, ευσυνειδησία και αντικειμενικότητα, με στόχο την αλήθεια, κατά τις επιταγές της ιστορικής επιστήμης, με την εδραιωμένη θέση και άποψή του.

ΑΦΙΕΡΩΝΕΙ στη μνήμη δεκάδων νεκρών του Ελληνοϊταλικού πολέμου, που μνημονεύει σε ειδική σελίδα, το βιβλίο του. Το προλογικό σημείωμα και η Εισαγωγή απ' τον συγγραφέα Β. Αρχιμανδρίτη σε οδηγούν σωστά, σε παίρνουν απ' το χέρι και σε πιγαίνουν στα μέρη εκείνα που διαδραματίστηκαν τα γεγονότα, στην Πορεία Γενναίων οπλιτών στα χρόνια του 1940-41.

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ γνωρίζει από πρώτο χέρι τα γεγονότα που αναφέρεται και γράφει την ιστορία με τα δεδομένα της ορθόδοξης ιστορικής τεκμηρίωσης, στον θεματικό πυρήνα της πρωτογενούς ενασκόπησης και έρευνας, αλλά και της βιβλιογραφίας που παραθέτει τις πηγές, αποκαθιστά την ιστορική αλήθεια αλλά και τις ελλείψεις που τυχόν υπάρχουν. Η συνύφανση αλλά και η αναφορά σε σπουδαίους, εκείνου του αδυόσηππου αγώνα των Γιγάντων, η «Πορεία των Γενναίων» με βρίσκει σύμφωνο σε όλα. Πορειαλύνουν σήμερα ανάμεσά μας οι επιζώντες, αλλά και εκεόντοι που έφυγαν, ο Συνταγματάρχης Μαρδοχάιος Φριζής, δ/ντής αποσπάματος Αώου, που έπεσε υπέρ πατρίδος (5-12-1940) και άργησε

πολύ, ύστερα από 62 χρόνια να μεταφερθούν τα οστά του ήρωα στο Μητέρα Γη (Θεσσαλονίκη, Ισραηλινό Νεκροταφείο). Αλλά και εκείνους που έφυγαν αμνημονευτοί και δεν γνωρίζουν οι συγγενείς τους τάφους, έρχεται ο Β. Αρχιμανδρίτης ν' αποκαταστήσει την ιστορική αλήθεια.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΕ σύμφωνα με την επιβαλλόμενη δεοντολογία ο συγγραφέας, ιστορική μέθοδο και ευθύνη, χρησιμοποίηση ισχυρών πηγών στην αναζήτηση των αιτιών, την ερμηνεία των αποτελεσμάτων, την κριτική σκέψη, τη χρήση λογικών συμπερασμάτων και τη σωστή προσωπική θέση του. Η επιχειρηματολογία αλλά και τα εποικοδομητικά στοιχεία στην ερμηνευτική αξιολόγηση, λεκτική έκφραση-γλώσσα λιτή και ουσιαστική-δομημένη κατανομή και υφολογική διατύπωση, καθιστούν το ιστορικό έργο, 414 σελίδων, άξιο παίρνουν για την προσφορά του Βασ. Αρχιμανδρίτη. Ο χώρος της ιστορίας πρέπει να τους μνημονεύει για την αγωνιστική γραμμή του, αλλά και την προσφορά του, την προσθήκη της λειτουργικότητας, το οδηγητικό ανάγνωμα των εξήντα τεσσάρων (64) κειμένων, με τα ντοκουμέντα που παραθέτει, τις ιστορικές αναδρομές, μνήμες και καταγραφές, να σταθεί οδηγός αλήθειας, διδασκαλίας στα σχολικά εγχειρίδια και αναγνώσματα για τη γνώση.

Η «ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΓΕΝΝΑΙΩΝ» που τυπώθηκε ύστερα από εξήντα δύο (62) χρόνια, ολοκληρωμένο, ενώ σκόρπια κείμενα είδαμε πολλά στα ηπειρωτικά έντυπα, (το θεαματικό επεισόδιο με τον νεκρό Βασίλη Μπίονιο) κ.α., καθιστούν το έργο σε υψηλή στάθμη στην καρδιά για την αποκατάσταση της ιστορικής μνήμης. Ευγεί!..

ΛΕΥΤΕΡΗΣ Β. ΤΖΟΚΑΣ

Φρανκ Σάνμπορν

Μιχαήλ Αναγνωστόπουλος

Ο εκ Παπίγκου Ζαγοριού-Ιωαννίνων Φιλάνθρωπος Ευεργέτης της Ανθρωπότητας

Το μέγεθος της μορφής και του αναστήματος του Μιχ. Αναγνωστόπουλου, ο εκ Παπίγκου Ζαγοριού-Ιωαννίνων, Φιλάνθρωπος Ευεργέτης της Ανθρωπότητας, με συγγραφή του Φρανκ Σάνμπορν, που δημοσιεύθηκε το 1907 και ενόχλησε εντόνως τους εχθρούς του Ελληνισμού, καθώς φιλοτεχνεί ένα έξοχο και πανανθρώπινο πρότυπο ηθικού κάλλους και αληθούς φιλανθρωπίας, εκδόθηκε απ' τη «Διαχειριστική Επιτροπή Κληροδοτήματος Αναγνωστόπουλου» το 2003, σε μετάφραση και φιλολογική επιμέλεια του Παπικιώτη, Γ. Χριστοδούλου και τυπώθηκε στη «ΔΩΔΩΝΗ».

Η ΜΝΗΜΗ του Μιχ. Αναγνωστόπουλου είναι κωπή ακόμα καθώς μνημονεύεται τ' όνομά του στα Αγαθοεργή Ιδρύματα της Αμερικής, της Βαλκανικής, της χώρας μας και της Ηπείρου. Σε λίγες λέξεις περικλείεται όλο το μεγαλείο του Ευεργέτη: Μιχ. Αναγνωστόπουλος, Πάπικος Ιωαννίνων, Ηπειρος, Ελλάς, 7 Νοεμβρίου 1837 -Τούρνο Σεβερίν, Ρουμανία, 29 Ιουνίου 1906. Στοιχαστή βαθύνους, σύμβουλος σοφός, προφήτης του καλού, εραστής της Ανθρωπότητας μεγάλου, αληθής και οξυδερκής οδηγός των τυφλών στα δύσβατα μονοπάτια της ζωής.

ΣΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ η τυφλοκωφάλα μαθήτριά του Αναγνωστόπουλου Ελεν Κέλερ, αναφέρει τον Μ. Αναγνωστόπουλο και τη δασκάλα της Άννα Σάλιβαν, γιατί ο Ηπειρώτης Ευεργέτης που τιμούσε σήμερα, ήταν διευθυντής του Ινστιτούτου Πέρκινς για τους τυφλούς στη Νότια Βοστώνη. Σπούδασε Φιλοσοφία, άσκησε το λειτούργημα της δημοσιογραφίας, της πολιτικής επιστήμης και ο φιλέλληνας στην ελληνική επανάσταση Σάμιουελ Χάου, αμερικανικής καταγωγής, τον πάντρεψε με την κόρη του, ποιήτρια Ιουλίτ Ρωμάν και τον Ιανουάριο του 1876 ήταν ο Δ/ντής στο Ινστιτούτο κωφών-τυφλών της Βοστώνης!

Ο ΦΤΩΧΟΣ Παπικιώτης με δίψα για μάθηση Μιχ. Αναγνωστόπουλος που «έβγαζε για βοσκή» τα γιδοπρόβατά του στα βουνά του Παπίγκου, έφτασε εκεί που έφτασε, μετά την εκπαίδευση στο χωριό του, το Γυμνάσιο της Ζωσιμιάς Σχολής Ιωαννίνων, το Εθνικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, σε ηλικία δεκαεπτά χρόνων και το 1861 ανηγoreύθη αριστοβάθμους διδάκτωρ της Φιλοσοφίας. ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΑ Συνοικία-Παπίγκου που είναι το σπίτι του, ο Αναγνωστόπουλος κατάφερε να πείσει και να κληροδοτήσει τεράστια χρηματικά ποσά τόσο σε φυσικά, όσο κυρίως σε νομικά πρόσωπα. Σε οργανώσεις, ιδρύματα Συλλόγων της Ελλάδος και ΗΠΑ, «συγκρότησι αξιωμαχού στόλου», την ίδρυση των Καλλινείων Σχολών Παπίγκου, στη μνήμη της μητέρας του Καλλίνας, Πρότυπο Γυμνάσιο στο Πάπικγο για να «φροίτων εις αυτό παιδές άνευ διακρίσεως φυλής, θρησκείας, χρώματος και κοινωνικής τάξεως». (Προσέξτε πρωτοποριακές ιδέες για την εποχή του!). Η ίδρυση και λειτουργία της Αναγνωστοπουλείου Γεωργικής Σχολής Κόνιτσας κ.α. θα χρειάζονταν πολλές σελίδες χάρτου ν' αναφέριε τα «Έργα και τις Ημέρες» του Μιχ. Αναγνωστόπουλου, εκ Παπίγκου. Δεν μπόρεσε να περικλείσει ο εκδότης και επιμελητής στις 300 σελίδες όσο είναι και το παρόν βιβλίο. Πλούσιο σε βιβλιογραφία, φωτογραφικό υλικό, σωστή επιμελημένη γραμμή και Ηπειρωτική προσφορά, ο Ιδεαλισμός των Ευεργετών. Πρέπει να μελετηθεί από τους σύγχρονους Ηπειρώτες, ώστε να γίνει παράδειγμα προς μίμηση στους επίγονους...

ΣΤΟ ΕΡΓΟ «Μιχαήλ Αναγνωστόπουλος» φαίνεται το πέρας του χρόνου, η Ελπίδα, η φτώχεια που ταλανίζει την Ήπειρο, η φιλομάθεια, ολκάκερη η πορεία του Ευεργέτη, που έσπρωχνε τα σκληρά βράχια του τόπου του, μέχρι να φτάσει στα μέρη εκείνα για να πλάθει ψυχές και νου στα τόσα κωφάλα παιδιά και τη συνέχεια στην Ευεργεσία που δεν έχει τελειώσει ακόμα...

ΜΕ ΓΛΑΦΥΡΟΤΗΤΑ και σαφήνεια περιγράφεται το μεγαλείο της ψυχής του ευεργέτη Μιχ. Αναγνωστόπουλου. Θαυμάζεται ακόμα η μορφή του! Μαθαίνουμε έτσι ότι τούτ' η Ήπειρος δεν γέννησε μόνο Ήρωες στους πολέμους, αλλά και Ήρωες στη Ζωή, την προσφορά, στην Φιλανθρωπία και στη Δωρεά. Και πρέπει η γενέτειρα του Αναγνωστόπουλου, το Παπίγκον, να σεμνύεται για το αξιοτέκνο της! Ήταν δεσποζόουσα φυσιονομία της εποχής της, με το φωτένο νου, την κατάλληλη ώρα, τη θέρημη, σμίλιψε ψυχές και ο μέγας Έλληνας Μιχ. Αναγνωστόπουλος, με την παγκόσμια ακτινοβολία, που ονειρεύτηκε να δημιουργήσει, να εξασφαλίσει, έδωσε το προβάδισμα στην Ευεργεσία και το πέτυχε.

ΑΔΙΑΞΕΙΣΤΑ ΑΛΗΘΙΝΟΣ φαίνεται ο Αμερικανός φιλόλογος, Αφιλέλληνας, φιλάνθρωπος και συγγραφέας Φρανκ Σάνμπορν, αλλά και ο μεταφραστής και επιμελητής του έργου Γεώργιος Χριστοδούλου, ο Παπικιώτης, που σπούδασε ελληνική φιλολογία, φωνητική και γλωσσολογία στα Πανεπιστήμια Αθηνών και Λονδίνου και υπηρέτηε ως φιλόλογος στο Εσπερινό Λύκειο Βόλου. Αξίος ο μισθός του!...

ΛΕΥΤΕΡΗΣ Β. ΤΖΟΚΑΣ

ΔΑΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ: Ένα ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ, που ζητάει λύση καθαρή

Α' Το άρθρο 1 του προσθέτου πρωτοκόλλου της σύμβασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου ορίζει: "Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Κανένας δεν μπορεί να στερηθεί την ιδιοκτησία του παρά μόνο για λόγους δημόσιας τάξης και αυτό υπό τους όρους που προβλέπονται από το νόμο και τις αρχές του Διεθνούς Δικαίου "Βάσει του άρθρου 28 του Συντάγματος, η Κοινοτική νομοθεσία υπεριοχτεί της νομοθεσίας του Ελληνικού Κράτους. Β' Το κράτος χωρίς... περιουσιολόγιο. -Εγκαταλείπονται οι κτηματικές υπηρεσίες.

Γ' Η Μαφία των "οικολόγων". -Οργανώσεις μιάμου στο στόχαστρο του ΣΔΟΕ και της Δικαιοσύνης. (Χαρακτηριστικά αποσπάσματα από δημοσιεύματα αθηναϊκών εφημερίδων, μετά το τραγικό συμβάν της αυτοκτονίας υπαλλήλου της Κτηματικής Υπηρεσίας).

Πολλά έχουν γραφτεί γύρω από το κτηματικό-δασικό πρόβλημα της πατρίδας μας και θα συνεχίσουν να γράφονται, εφόσον αυτό δεν λυθεί **καθαρά και τελειοδικά**. Αυτό έχει δυο πλευρές: Την νομική και την πολιτική.

Με την νομική πλευρά δεν θα ασχοληθώ, ως μη νομικός, αλλά νομίζω ότι ως "κοινός νους" ορμώμενος από το περί δικαίου αίσθημα έχω το δικαίωμα να επισημάνω δυο τινά: Την αντιπολιτική πολυνομία και τους οθωμανικούς νόμους που έχει υιοθετήσει το Ελληνικό Δημόσιο στη νομοθεσία του, ως διάδοχο αυτού.

Με την πολιτική πλευρά θα ασχοληθώ όσο το δυνατόν εκτενέστερα, ως «ενεργός πολίτης» και θα εκφράσω ευθαρσώς τις απόψεις μου, καθώςσον επιβάλλεται, αφού ζω σε χώρα ευνομούμενη και με φιλελεύθερο Σύνταγμα.

1. Νομικό πρόβλημα δεν θα υπήρχε αν η εκάστοτε πολιτική ηγεσία είχε το σθένος να απαλλαγεί από τα γνωστά «βαρίδια» της ελληνικής κακοδαιμονίας εδώ και δεκαετίες ελευθέρου βίου. Αυτή είναι υπεύθυνη για την ύπαρξη τόσων Υπουργικών αποφάσεων, Π.Δ. και Αναγκαστικών Νόμων, που παρέκαμψαν ευθέως τη Βουλή, τη μόνη αρμόδια να νομοθετεί. Έτσι εξηγείται και το γεγονός ότι Πολλές διατάξεις νόμων έχουν κριθεί ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ, καθώςσον παρακάμπτον βασικά ανθρώπινα δικαιώματα. (Ζήτω η προχειρότητα!!!)

2. Η πολιτική ηγεσία, που πιέζουν και σωστά πράττουν, για την προστασία του περιβάλλοντος, αρκεί η πίεση να μην είναι προς μία κατεύθυνση. Και εξηγούμαι. Από τη στιγμή που οικοπεδοποιήθηκαν οι αγροί, οι βραχόεδεις παραλίες, οι δασικές εκτάσεις και τα δάση της Αττικής και των άλλων αστικών περιοχών, οι οικολόγοι έχουν χάσει την έξωθεν καλή μαρτυρία, αφού ανέχθηκαν όλο αυτό το όργιο. Κατά συνέπεια δεν έχουν το δικαίωμα να πιέζουν για να μείνουν τα πράγματα ως έχουν, ΑΔΙΚΩΝΤΑΣ έτσι όσους έχουν κτήματα στις ορεινές περιοχές της πατρίδας μας κληρονομιά από τους προγόνους τους, που ήταν εγκατεστημένοι σ' αυτά επί τουρκοκρατίας, επειδή διασώθηκαν. Εξάλλου πολλές από τις οικολογικές οργανώσεις έχουν χαρακτηριστεί από

ΟΡΕΙΒΑΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΠΙΓΚΟΥ

ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΝΕΑΣ ΠΤΕΡΥΓΑΣ ΣΤΟ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ ΑΣΤΡΑΚΑΣ ΤΟΥ ΠΑΠΙΓΚΟΥ

ται η ευκαιρία να καθίσουν, να ζήσουν περισσότερο χρόνο στην Εδέμη της φύσης.

Γ' αυτό και οι υπεύθυνοι της Ομοσπονδίας Ορειβατικών Συλλόγων Ελλάδος, αποφάσισαν, παρά τις πολλές δυσκολίες, ιδίως τη μεταφορά των οικοδομικών υλικών με ζώα, να επεκτείνουν το Καταφύγιο της Αστράκας και το πέτυχαν.

Αυτή λοιπόν την επιτυχία γιόρτασαν στις 15 Νοεμβρίου οι ορειβάτες. Στη χαρά αυτή των ορειβατών συμμετείχε, σαν έμπειρος ορειβάτης, και ο Ψυψοπορός Ανάπτυξης κ. Δημήτριος Γεωργακόπουλος, αντιπρόσωπος Ορειβατικών Συλλόγων και πλήθος ορειβατών.

Εκ μέρους του Ορειβατικού Συλλό-

του Μ.Μ.Ε. ως «μαφία» και κατά συνέπεια δεν έχουν το ανάλογο κύρος, αλλά αντιθέτως επιβάλλεται η διερεύνηση των παρεμβάσεων τους, των διασυνδέσεων τους, των δραστηριοτήτων τους καθώς και η διάθεση των κονδυλίων που διαχειρίζονται.

Υστερα από τα ανωτέρω και θέλοντας να διεκδικήσει τα πολιτικά και ανθρωπώπινα δικαιώματά μου, απευθύνομαι στην πολιτική ηγεσία της Χώρας και ζητώ:

1. ΙΣΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ με τους υπόλοιπους Έλληνες που κατέχουν αγροτική περιουσία, την εκμεταλλεύονται ανεπιπόδιστα και την αξιοποίησαν όπως αυτοί ήθελαν. Δεν μπορώ να διανοηθώ πως υφίστανται νόμοι που αφαιρούν την ιδιοκτησία από ένα αγροτικό κτήμα επειδή... έπαψε να καλλιεργείται. Είναι ανεπίτρεπτο σε χώρα της Ε.Ε. στο ίδιο κράτος, στον ίδιο νομό στον ίδιο δήμο να έχει διαφορετική μεταχείριση, ανάλογα με το πού βρίσκεται. Αν είναι στα ορεινά και διασώθηκε να περιέρχεται στο... ΔΗΜΟΣΙΟ, επειδή ο ιδιοκτήτης της εξ ανάγκης δε την καλλιεργήσει (πόλεμοι, μετανάστευση) ή στο κάτω κάτω ΔΕΝ ΘΕΛΗΣΕ ΝΑ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΣΕΙ. Αν όμως είναι περιστασιακά και πάψει η καλλιεργεία της ή η βόσκησή της να αλλάζει χρήση μετατρέπόμενη σε οικόπεδα και να χρίζεται (πράγμα ανεπίτρεπτο στα ορεινά). Και στις δύο περιπτώσεις γιατί δεν ισχύει ο ΙΔΙΟΣ νόμος; Ποιοι δεν τον εφαρμόζουν και κάνουν τα στραβά μάτια; Το ίδιο ιδιοκτησιακό καθεστώς δεν έχεις αμέσως μετά την απελευθέρωση των «Νέων χωριών» και στα ορεινά και στα πεδινά; Πώς επετραπή και μερικοί έγιναν ιδιοκτήτες νησίδων με μόνο δικαιολογητικό ιδιοκτησίας το ότι ήταν απόγονοι... βοσκών σ' αυτά;

2. ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΩΝ ΝΟΜΩΝ που έχουν ενσωματωθεί στην ελληνική νομοθεσία, καθώςσον είναι νόμοι ανελεύθεροι, που ισχύουν και στην Τουρκία (περίπτωση Λουτζιζού, περιουσίες ομογενών Κων/πόλεως-Ιμβρου κλητ). Δεν επιτρέπεται σε χώρα της Ε.Ε. να ισχύουν φεουδαρχικοί νόμοι, που καταπατούν τα ανθρωπώπινα δικαιώματα (κατήφησης χροιοκτησία, μοναδικός ιδιοκτήτης της ο Σουλτάνος ως εκπρόσωπος του Αλλάχ που την παραχωρεί με έγγραφο για νοιή και όχι κυριότητα «-ταπί»). 3. ΝΑ ΠΑΨΕΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ

«ΝΕΕΣ ΧΩΡΕΣ» και σ' αυτές το Ελληνικό Δημόσιο να μη θεωρείται «διάδοχο του οθωμανικού», που έχει ως συνέπεια οι περιουσίες μας να ανήκουν σ' αυτό, επειδή είναι προϊόντα πολέμου, κατά τεκμήριο ΑΜΑΧΗΤΟ. Η υπόλοιπη Ελλάδα δεν ήταν κομμάτι του ίδιου κράτους; Η σταδιακή απελευθέρωση πρέπει να δημιουργεί διαφορετική νομοθεσία για να αντισταθμίσει αυτή που εγκατέλειψε στο έλεος των καταπατητών; 4. ΝΑ ΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΥΠΟΨΗ στη νομοθεσία μας το ΠΡΟΝΟΜΙΑΚΟ καθεστώς του Ζαγοριού επί τουρκοκρατίας σε θέματα ιδιοκτησιακά. 5. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΑΣ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΟ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΙΣ προς τους πολίτες του. δεν μπορεί από το ένα μέρος να χαρίζεται περιουσιακά στοιχεία, κατά κυριότητα μάλιστα, σε ορισμένους, καθιστώντας αυτούς «προνομιακούς» έναντι των άλλων (αγροτική γη, ρηγινευόμενες εκτάσεις, διάφορες επαγγελματικές άδειες κλητ) και από τους άλλους να αφαιρεί τις περιουσίες τους. Είναι θέμα ηθικής τάξεως. 6. Να δοθεί η δυνατότητα σ' αυτούς που η περιουσία τους διασώθηκε (αγροί, βοσκότοποι) να διατηρήσουν την κυριότητά της, εκμεταλλεύομενοι οι ίδιοι τη δασική βλάστηση που αναπτύχθηκε, ως ιδιωτικό δάσος, όπως συμβαίνει σε πολλά ανεπτυγμένα κράτη της Β. Ευρώπης. Έτσι θα διατηρηθεί και το φυσικό περιβάλλον και οι κάτοχοι ορεινών ιδιοκτησιών θα απαλωθούν τις περιουσίες τους με ανorthόδοσο τρόπο, αλλά θα τις διαφυλάξουν από τους ΚΑΤΑΠΑΤΗΤΕΣ καλύτερα από... το κράτος.

Σε τελική ανάλυση το Δημόσιο είναι εκείνο που αμφισβήτησε την κυριότητα των ιδιοκτησιών μας, αμέσως μετά μάλιστα από την απελευθέρωσή μας (1913), αυτό πρέπει να αποκαταστήσει το δικαίο και την τάξη. Και να μην ξεχάσει τούτο: Για την απελευθέρωση και τη διατήρηση της ελευθερίας μας πληρώσαμε βαρύ τίμημα, αφού υποστήκαμε δύο (2) ολοκαυτώματα (1912 και 1943) και επιπλέον ρήμαξε ο τόπος μας από τον εμφύλιο και τη μετανάστευση.

Ιωάννινα Δεκέμβριος του 2003 **ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ν. ΜΗΤΣΙΜΑΡΗΣ** Συν/χος Δάσκαλος

«ΝΕΕΣ ΧΩΡΕΣ» και σ' αυτές το Ελληνικό Δημόσιο να μη θεωρείται «διάδοχο του οθωμανικού», που έχει ως συνέπεια οι περιουσίες μας να ανήκουν σ' αυτό, επειδή είναι προϊόντα πολέμου, κατά τεκμήριο ΑΜΑΧΗΤΟ. Η υπόλοιπη Ελλάδα δεν ήταν κομμάτι του ίδιου κράτους; Η σταδιακή απελευθέρωση πρέπει να δημιουργεί διαφορετική νομοθεσία για να αντισταθμίσει αυτή που εγκατέλειψε στο έλεος των καταπατητών; 4. ΝΑ ΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΥΠΟΨΗ στη νομοθεσία μας το ΠΡΟΝΟΜΙΑΚΟ καθεστώς του Ζαγοριού επί τουρκοκρατίας σε θέματα ιδιοκτησιακά. 5. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΑΣ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΟ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΙΣ προς τους πολίτες του. δεν μπορεί από το ένα μέρος να χαρίζεται περιουσιακά στοιχεία, κατά κυριότητα μάλιστα, σε ορισμένους, καθιστώντας αυτούς «προνομιακούς» έναντι των άλλων (αγροτική γη, ρηγινευόμενες εκτάσεις, διάφορες επαγγελματικές άδειες κλητ) και από τους άλλους να αφαιρεί τις περιουσίες τους. Είναι θέμα ηθικής τάξεως. 6. Να δοθεί η δυνατότητα σ' αυτούς που η περιουσία τους διασώθηκε (αγροί, βοσκότοποι) να διατηρήσουν την κυριότητά της, εκμεταλλεύομενοι οι ίδιοι τη δασική βλάστηση που αναπτύχθηκε, ως ιδιωτικό δάσος, όπως συμβαίνει σε πολλά ανεπτυγμένα κράτη της Β. Ευρώπης. Έτσι θα διατηρηθεί και το φυσικό περιβάλλον και οι κάτοχοι ορεινών ιδιοκτησιών θα απαλωθούν τις περιουσίες τους με ανorthόδοσο τρόπο, αλλά θα τις διαφυλάξουν από τους ΚΑΤΑΠΑΤΗΤΕΣ καλύτερα από... το κράτος.

Σε τελική ανάλυση το Δημόσιο είναι εκείνο που αμφισβήτησε την κυριότητα των ιδιοκτησιών μας, αμέσως μετά μάλιστα από την απελευθέρωσή μας (1913), αυτό πρέπει να αποκαταστήσει το δικαίο και την τάξη. Και να μην ξεχάσει τούτο: Για την απελευθέρωση και τη διατήρηση της ελευθερίας μας πληρώσαμε βαρύ τίμημα, αφού υποστήκαμε δύο (2) ολοκαυτώματα (1912 και 1943) και επιπλέον ρήμαξε ο τόπος μας από τον εμφύλιο και τη μετανάστευση.

Ιωάννινα Δεκέμβριος του 2003 **ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ν. ΜΗΤΣΙΜΑΡΗΣ** Συν/χος Δάσκαλος

Οδυσσεύς Σκούπτης, Ελευθέριος Ιωαννίδης, Αθανάσιος Χριστοδούλου και άλλοι -αν κι εδώ που τα λέμε, όλοι οι Παπικιώτες είμαστε ορειβάτες- να κτισθεί το Ορειβατικό Καταφύγιο Παπίγκου, να γίνει πραγματικότητα, και Ελπίδας, γιατί οι ορειβάτες, οι φυσιολάτρες και προπαντός οι νέοι, πύκνωσαν τις επισκέψεις τους στο Καταφύγιο με αποτέλεσμα να φθάσουν στο αδιαχώρητο. Αδιαχώρητο των νέων που αγαπούν το βουνό, τη φύση και είναι ευοίωνα σημείο. Και να που σήμερα βρισκόμαστε στην ευχάριστη θέση να εγκαινιάσουμε την νέα πτέρυγα του Καταφυγίου.

Τούτο οφείλεται στην αμέριστη συμπαράσταση του Προέδρου της Ομοσπονδίας Ορειβατικών Συλλόγων Ελλάδος κ. Δημητρίου Γεωργυλλή.

Ο αγαπητός μας πρόεδρος συνέβαλε θα μπορούσαμε να πούμε τα μέγιστα. Με τις άοκνες φροντίδες του τόσο οικονομικές όσο και ηθικές, κατορθώ-

ΝΕΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΥΛΛΟΓΩΝ - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

ΜΙΑ ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΗ ΕΚΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Αναμνήσεις, παλιές θύμισες μιας ζωής, ήταν το κίνητρο να κάνω μια εκδρομή φθινοπωριάτικα.

Είναι η πιο γοητευτική διαδρομή από το σημείο (190 χλμ) που θα στρίψεις δεξιά από τη Μεταμόρφωση (Καρυές) για τα Ζαγοροχώρια. Πρώτη εντύπωση τα πουρναροτόπια, που θέρειψαν, αφού λιγόστεψε η κτηνοτροφία μαζί με τους ανθρώπους. Έτσι το κέρδος είναι, ότι σ' αυτά τα δασοτόπια βρίσκουν καταφύγιο και τροφή τα αγριογούρουνα καθώς και καυσόξυλα οι περίοικοι.

Συνεχίζοντας έφθασα στον Κάμπο των Ασπραγγέλων, που οικοπεδοποιήθηκε τα τελευταία χρόνια, το κοπάδι με τα πρόβατα του φίλου μου του Ράπτη, τα μικρόσωμα αλλά επιθετικά μαντρόσκυλα, πιο πέρα τον Κατσονοβιά και τον Γρηγόρη. Βόσκουν αμέρινα στα χασίλια και τα τριφύλλια. Αυτοί οι λίγοι άνθρωποι που εξακολουθούν να μένουν στο χωριό διατηρούν ζώα, παρά την ηλικία τους.

Τα πρωτοβρόχια, Σεπτέμβριο-Οκτώβριο, ευνόησαν φέτος τη σπορά σε λίγα χωράφια και τα τριφύλλια.

Φθάνοντας στον Αη-Θανάση (γιορτάζει στις 2 Μαΐου) με καλωσορίζει νοερά ο αξεχαστος Τάκης Κομπάρος, επίλεκτος κάτοικος της Ντοβράς, που με τις ενέργειές του επισκευάστηκε ο Ναϊσός.

Θα το εξομολογηθώ κι αυτό: ποτέ δεν μπορώ να περάσω από τον Αη-Θανάση χωρίς να κάνω το σταυρό μου. Και για να ευθυμίσουμε λίγο θα σας διηγηθώ ένα περιστατικό. Κάποτε τα παλιά χρόνια, πηγαίναμε για κυνήγι μια παρέα, πριν να εξοντωθούν τα θηράματα. Είπα λοιπόν εγώ: παιδιά εδώ κάνουμε το σταυρό μας... Την άλλη Κυριακή είχαν συννενοηθεί και μόλις φθάσαμε στον Αη-Θανάση, φώναξαν δυνατά όλοι μαζί: «Εδώ κάνουμε το σταυρό μας». Επακολουθήσε γέλιο και το περιστατικό έμεινε βαθιά ριζωμένο στις παλιές εκείνες αναμνήσεις.

Επανέρχομαι τώρα στη συνέχεια της διαδρομής. Κατηφορίζοντας αντίκρυσσα το υπερθέαμα της φθινοπωρινής φύσης. Μερικά δένδρα βιάστηκαν να ριξουν τα φύλλα τους και οι χυμοί κατέβηκαν χαμηλά στις ριζές, έπεσαν κατά κάποιο τρόπο σε χειμέρια νάρκη, για να εκβλαστήσουν και πάλι την άνοιξη. «Η φύση τα πάντα εν ΣΟΦΙΑ εποίησε». Ένας πολύχρωμος ζωγραφικός πίνακας στη συνέχεια με κίτρινα, πράσινα, κόκκινα χρώματα από τις τιτίες στα ρέματα, τα φραξιά στους γκρεμούς και τα βράχια, αειθαλή χαμόδενδρα καίενα καταπράσινο τοπίο, τα χερσοτόπια και τα εγκαταλειμμένα χωράφια. Σε λίγο δεξιά με το παραδοσιακό πέτρινο γεφυράκι, μπροστά από το πετρότριστο εξωκλήσι του Αγίου Μηνά. Σε μικρή απόσταση, στη στροφή, ένα τοξωτό ταιμενώνιο γεφύρι και πιο κάτω αριστερά στο παλιό Τέρμα, εκεί που οι Τούρκοι σκότωσαν τον Καπετάν Αρκούδα, το γραφικό πέτρινο γεφυράκι του Λάβδα με το ετοιμόρροπο κονιοματάκι. Στη συνέχεια το χλιοφωτογραφημένο γεφύρι του Κόκκορη, που κάθε Σαββατοκύριακο το καμαρώνουν, το φωτογραφίζουν και το περιδιαβαίνουν εκατοντάδες επισκέπτες, Έλληνες και ξένοι. Πολλές φορές κυλάει ορμητικά και αφρισμένο το Μπαγιώτικο ποτάμι. Έχει κι αυτό την ιστορία του. Θεόρατα βράχια του πλαισιώνουν, ασβεστολιχικά σχηματισμοί από τις δυο πλευρές, αποτέλεμα της καταρρακτώδους διάβρωσης πριν από εκατομμύρια χρόνια.

Όχι δεν υπάρχει εκεί καμιά πηγή, ούτε θα συνεχίσω τη διαδρομή προς τους Κήπους. Σκοπός μου είναι ν' αναφερθώ στη φθινοπωρινή φύση προχωρώντας αργά απολαμβάνοντας το τοπίο αλά Ζαν Ζακ Ρουσσώ, ενός Γάλλου φιλόσοφου. Δυστυχώς δεν το έχουν νιώσει αυτοί οι Ζαγοριανοί και ξένοι και τρέχουν, βιάζονται να προλάβουν, με τα τραγικά πολλές φορές αποτελέσματα τροχαίων ατυχημάτων.

Πιο πάνω στα Κουκλιώτικα, καθώς γνωρίζω τα κατατόπια στα βράχια δεν παραλείπω να μαζέψω και ωραία ραδίκια (τζουχιά και πεκραλίδα). Θα το πω όμως κακό. Από το κάτω μέρος του δρόμου σκοπιπιά, λάστιχα από αυτοκίνητα, άχρηστες και καταστραμμένες οικιακές συσκευές, ρούχα κ.λπ. Ας μη μας κακοφαίνεται, δυστυχώς δεν είμαστε σωστοί, πρέπει να προσέχουμε, να μη γινόμαστε πρόξενοι ρύπανσης του φυσικού περιβάλλοντος.

Ανεβαίνοντας στη συνέχεια τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο, που το χειμώνα χρειάζεται προσοχή στην οδήγηση και καθώς πλησιάζουν τα Χριστούγεννα μη βιάζεσθε. Απολαύστε το τοπίο, το υπέροχο της Ζαγοριακής φύσης αλά Ζαν Ζακ Ρουσσώ...

Εύχομαι σε όλους σας καλό χειμώνα, καλά Χριστούγεννα κι ευτυχισμένος ο καινούργιος χρόνος.

Γιάννινα 8 Δεκεμβρίου 2003

Κώστας Δ. Χριστοδούλου

Υ.Γ. Στο επόμενο τεύχος του Ιανουαρίου η συνέχεια της εκδρομής στα Ζαγοροχώρια.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΖΑΓΟΡΙΣΙΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Ο Πολιτιστικός Σύνδεσμος Ζαγορισιών διοργανώνει τον ετήσιο χορό του στις 17 Ιανουαρίου 2004 και ώρα 8:30 μ.μ. στο Ξενοδοχείο Du Lac. Στην ίδια εκδήλωση θα γίνει και η κοπή της Πρωτοχρονιάτικης πίτας.

Μαζί μας για να διασκεδάσουμε, γνωστοί στο Ζαγόρι μουσικοί, ο Γρηγόρης Καψάλης, ο Γιάννης Παπακώστας, ο Χρήστος Ζώτος κι ο Παναγιώτης Λάλεζας.

Το Διοικητικό Συμβούλιο

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΖΑΓΟΡΙΣΙΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Το Δ.Σ. του Πολιτιστικού Συνδέσμου Ζαγορισιών καλεί όλα τα μέλη του να τακτοποιήσουν τις οικονομικές τους υποχρεώσεις. Όλοι σας γνωρίζετε ότι η συνδρομή σας είναι αυτή που βοηθά το Σύνδεσμο να ορθοποδήσει και να μπορεί να παρουσιάζεται επαρκής απέναντι στις προσπάθειές μας για την ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς του Ζαγορίου.

Θεωρούμε κρίμα να υπάρχει τόσο αδιαφορία για την καταβολή τόσο μικρού αντίτιμου μπροστά στις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες του Συλλόγου.

Ευελπιστώντας στη συμπαράστασή μας, περιμένουμε την ανταπόκρισή σας στο κάλεσμα μας. Οι ώρες λειτουργίας του Συνδέσμου θεωρούμε ότι σας είναι γνωστές και ελπίζουμε να τα πούμε από κοντά, ακούγοντας παράλληλα και τυχόν παρατηρήσεις σας.

Το Δ.Σ.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΣΕΠΕΛΟΒΟΥ

Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Τσεπελόβου «ο Τσούφλης» θα διοργανώσει -για δεύτερη φορά φέτος- ανήμερα της Πρωτοχρονιάς μια εκδήλωση για τα παιδιά. Στο τέλος της εκδήλωσης θα μοιραστούν δωράκια τόσο στα παιδιά του χωριού μας, όσο και σ' αυτά που θα μας επισκεφτούν για να γιορτάσουν μαζί μας τον Καινούριο Χρόνο. Αξίζει να εκφρασσουμε τα συγχαρητήριά μας σε όλα τα μέλη του Πολιτιστικού Συλλόγου για τη αγάπη και την τρυφερότητά τους προς τα παιδιά και μακάρι να αποτελέσει παράδειγμα προς μίμηση και από άλλους φορείς.

Εκ μέρους του Πολιτιστικού Συλλόγου Τσεπελόβου «ο Τσούφλης», αλλά και όλων των Τσεπελοβιτών ένα μεγάλο ευχαριστώ στο Δήμαρχο Τύμφης κύριο Σουκοβέλο καθώς και σε όλους τους δημοτικούς συμβούλους που ενέκριναν το ποσό των 4.500 ευρώ για την έκδοση βιβλίου που θα κάνει λόγο για την ιστορία και τη ζωή του χωριού μας.

Συγχαρητήρια και στον πρόεδρο του Πολιτιστικού Συλλόγου κύριο Αλέξανδρο Βαγγελή, ο οποίος συνέβαλε αποφασιστικά προκειμένου να δοθεί το παραπάνω χρηματικό ποσό, το οποίο θα βοηθήσει να υλοποιηθεί και η ιδέα που αρκετά χρόνια πριν είχε εκφραστεί και από τον αξιότιμο Ευριπίδη Γιαννακό. Ευελπιστούμε ότι σ' αυτή την προσπάθειά μας θα έχουμε ανεκτίμητους αρωγούς όλους τους κατοίκους του χωριού καθώς και οποιονδήποτε άλλο επιθυμεί να ενισχύσει την προσπάθειά μας.

Φαίδρα Τσαβαλιά

ΕΓΚΑΙΝΙΑ

Την πρώτη Δεκεμβρίου 2003 η Τζένη Τσαβαλιά και η Δήμητρα Αναστασίου πραγματοποίησαν τα εγκαίνια ενός υπέροχου χώρου ομορφιάς, του κομμωτηρίου τους. Στην οδό Πασχίδι 2, κοντά στους Αγίους Αποστόλους, όπου και βρίσκεται παρευρέθησαν φίλοι, συγγενείς και γνωστοί για να τους ευχηθούν καλές δουλειές.

Κορίτσια, σας ευχόμαστε ολόψυχα «καλές δουλειές» και πάντα να συμβάλλετε έτσι όπως μόνο εσείς ξέρετε στην αναβάθμιση της αισθητικής και της εξωτερικής μιας εικόνας.

Φαίδρα Τσαβαλιά

ΝΕΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΥΛΛΟΓΩΝ - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΙΣ

Η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΕΠΑΝΑΠΑΤΡΙΣΘΕΝΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ απέστειλε προς: 1. Τον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας 2. Ελληνική Κυβέρνηση 3. Υπουργό Δικαιοσύνης 4. Κόμματα της Ελληνικής Βουλής, το παρακάτω υπόμνημα διαμαρτυρίας:

Το ΘΕΜΑ των γερμανικών αποζημιώσεων - επανορθώσεων παραμένει εδώ και πολλές δεκαετίες άλυτο γιατί όλες οι μεταπολεμικές κυβερνήσεις μέχρι σήμερα δεν έδειξαν το απαιτούμενο ενδιαφέρον. Η αντίσταση του ελληνικού λαού άρχισε με το ιστορικό ΟΧΙ στα βουνά της Ηπείρου και της Αλβανίας και συνεχίστηκε επί ολόκληρα τέσσερα χρόνια μέχρι την απελευθέρωση της πατρίδας μας. Τα θύματα και οι υλικές καταστροφές που προξένησαν οι φασιστικές ορδές ήταν τεράστιες. Πολλές περιοχές της πατρίδας μας έγιναν ολοκαύτωμα. Για την ηρωική Ηπειρο είναι τραγικός ο απολογισμός, όπως τα χωριά της Άρτας, Δωδώνης, Πωγωνίου, Παραμυθιάς, Ζαγορίου, Μετσόβου, Κασιδιάρη κλπ.

Ανέλαβε η ελληνική Δικαιοσύνη να διευθετήσει το θέμα των αποζημιώσεων. Ιστορική υπήρξε η αριθ. 11/2000 απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, που αφορούσε τη γνωστή υπόθεση αποζημίωσης των κατοίκων του Διστόμου Βοιωτίας για τις θηριωδίες των γερμανικών στρατευμάτων κατοχής. Η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου με την απόφασή της αυτή, μια απόφαση με ιδιαίτερο νομικό και ηθικό βάρος και σημαντικότερες συνέπειες ενός κράτους για αδικοπραγίες προκληθείσες σε βάρος αμάχων ετέρου κράτους. Η εξέλιξη αυτή αναθάρρυνε όλους όσους αγωνίζονταν για να υποχρεωθεί το γερμανικό δημόσιο να καταβάλει επιτέλους αποζημιώσεις και προκάλεσε αναταραχή σ' αυτούς που επικαλούνταν τάχα το φόβο «διασάλευσης» των σχέσεων μας με τη γερμανία. Οι τελευταίοι δεν κάθισαν με σταυρωμένα. Πέτυχαν να προκληθεί θέμα «αμφισβήτησης και διχογνωμίας» ως προς τους ισχύοντες κανόνες του διεθνούς δικαίου, να οδηγηθεί το ζήτημα στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, που εξέδωσε τη με αριθ. 6/2002 απόφασή του, απόφαση που ανέτρεψε την προηγούμενη της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου καταλήγοντας στο ακριβώς αντίθετο συμπέρασμα, ότι δηλαδή «στο παρόν στάδιο εξέλιξης του διεθνούς δικαίου, εξακολουθεί να υφίσταται γενικός παραδεξιμένος κανόνας του διεθνούς δικαίου, κατά τον οποίο ένα κράτος δεν δύναται να εναχθεί παραδεκτικώς ενώπιον δικαστηρίου άλλου κράτους για αποζημίωση από κάθε είδους αδικοπραξία με οποιονδήποτε τρόπο ένοπλες δυνάμεις του εναγομένου κράτους, είτε σε καιρό πολέμου, είτε σε καιρό ειρήνης...».

Η εν λόγω απόφαση ανακούφισε προφανώς, τους γερμανούς, τη δική μας Κυβέρνηση και όσους «ανησυχούν» μήπως «τα χαλάσαμε» μαζί τους, αλλά μπορεί να αποτελέσει ακόμη και (άσχημο) προηγούμενο για κάθε χθεσινό, σημερινό και αυριανό εγκληματία πολέμου (ας θυμηθούμε λίγο τον πρόσφατο πόλεμο - επέμβαση στη Γιουγκοσλαβία, τη σημερινή ωμή επέμβαση στο Ιράκ κ.α.).

ΜΠΟΡΕΙ, η πιο πάνω απόφαση του ΑΕΔ (Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου) να εκλείσει δικαστικώς το θέμα θέτοντας σ' αυτό ταφόπλακα από την πλευρά αυτή, πλην όμως στην ουσιαστική του πλευρά παραμένει ζωντανό κι επικαιρό. Οφείλουν και θα το κρατήσουν ζωντανό οι δυνάμεις εκείνες που δεν εννοούν και δεν θέλουν να προσαρμοστούν στο λεγόμενο ρεαλισμό της «ωμής πραγματικότητας», οι δυνάμεις που, όταν κάποιο συμβούλευαν «φρονιμάδα» και υποταγή, δεν υπάκουσαν και ξεσηκώθηκαν, αντιστάθηκαν στον εισβολέα και κατακτητή, Ιταλό, Γερμανό και Βουλγαρο και στο τέλος νίκησαν. Οι δυνάμεις αυτές δεν συμβιβάζονται με την πολιτική του ραγιαδισμού, αντιστέκονται και θα συνεχίσουν ν' αντιστέκονται. Και είναι πολλές. Μπορούν να συντονιστούν και να πολλαπλασιάσουν τη δύναμή τους. Μέρος και μεις αυτά των ασυμβίβαστων δυνάμεων υψώνουμε τη φωνή μας και καλούμε να κάνουν το ίδιο οι παθόντες και οι απόγονοι των παθόντων, πρώτα απ' όλους οι κάτοικοι των μιστριτικών χωριών, οι αντιστασιακές οργανώσεις, οι αγωνιζόμενες δημοκρατικές και αριστερές δυνάμεις, αλλά και ο κάθε Έλληνας πατριώτης.

Καλούμε την Ελληνική Κυβέρνηση, εδώ και τώρα, να τολμηήσει να θέσει το ζήτημα των γερμανικών αποζημιώσεων - επανορθώσεων και της επιστροφής του διπλού κατοχικού δανείου στη γερμανική κυβέρνηση. Δεν έχει να φοβηθεί τίποτε. Θα 'χε στο πλευρό της, στο θέμα αυτό, σύσσωμο το λαό. Αλλάς, θα είναι υπολογητέα απέναντι στην ιστορία αυτού του μαρτυρικού τόπου.

Γιάννινα 28 του Οκτώβρη 2003

Ο Πρόεδρος Ζώης Δημήτριος
Ο Γεν. Γραμματέας Φίλης Ιωάννης

(Επονται υπογραφές)

Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στη Βίτσα

Το περασμένο καλοκαίρι στο χωριό μας, τη Βίτσα, έγινε μία ωραία εκδήλωση για τη σημασία ίδρυσης ενός σύγχρονου Μουσείου Φυσικής Ιστορίας στο χωριό μας. Η εκδήλωση οργανώθηκε από τα μέλη του Σωματίου «Πετροχελιδόνα Βίτσα», το οποίο συστάθηκε με σκοπό την πολιτιστική ανάπτυξη του τόπου καιάμεσο στόχο την ίδρυση του Μουσείου.

Αφορμή για τα παραπάνω στάθηκε ένα παλιό αρχοντικό στη Βίτσα, το Βελογιαννάτικο. Στην Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών είχε παραχωρηθεί το Βελογιαννάτικο το έτος 1961, προκειμένου να το διασώσει προς όφελος των πολιτιστικών αναγκών του τόπου, σε συνδυασμό με τη πρόβλεψη ότι η περιοχική σύντομα θα εξελισσόταν περὶ πόλο έλξης επισκεπτών, χάρη στο ιδιαίτερο κάλους φυσικό περιβάλλον. Οικονομικές αντιξοότητες δεν επέτρεψαν στην Ε.Η.Μ. να ολοκληρώσει το έργο της σε ότι αφορά την αξιοποίηση του αρχοντικού το οποίο, κατόπιν παραχώρησης της Ε.Η.Μ. κατά το έτος 1968 επί προεδρίας Κ. Φρόντζου, περιήλθε αρχικά στην κοινότητα της Βίτσας και στη συνέχεια με βάση πρόσφατες νομοθετικές ρυθμίσεις στο Δήμο Κεντρικού Ζαγορίου.

Σήμερα και ενόσο ο Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου επισκευάζει το επί σειρά ετών εγκαταλειμένο κτίριο, οραματιζόμαστε και μεθοδεύουμε να δούμε το Βελογιαννάτικο ένα σύγχρονο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας με μόνιμο χώρο εκθέσεων και περιοδικές εκθέσεις, με θέματα τη χλωρίδα, την πανίδα, τον άνθρωπο, τα έργα του ανθρώπου, κ.α. Και ακόμη οραματιζόμαστε να γίνει το Μουσείο αυτό μοχλός ανάπτυξης και να δώσει νέες δυνατότητες στον τόπο, πιστές στην παράδοση και προσαρμοσμένες στην ανταγωνιστικότητα των καιρών που ζούμε.

Τουλάχιστον στα αρχικά του βήματα το όραμα του μουσείου στηρίζεται στο κληροδότημα της Βίτσας «Αγγελική Πατάζογλου».

Στην εκδήλωση του καλοκαιριού μετά την εισαγωγική παρουσίαση, τον λόγο έλαβαν οι προσκεκλημένοι επιστήμονες - στελέχη του Ελληνικού Κέντρου Βιοτόπων-Υγροτόπων (ΕΚΒΥ) / Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, οι οποίοι ειδικεύονται στον χώρο Μουσείων φύσης:

-κ. Μ. Κατσακώρη, Περιβαλλοντικός Επιστήμων, υπεύθυνη του Τομέα Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στους αγαπητούς κ.κ. Βασίλειον Χρ. Αρχιμανδρίτην, εκπαιδευτικόν, Αντ/ρχην π.δ. και Κων/νον Ι. Αναγνωστόπουλον, Εφ. ανάπτηρον Ταγ/ρχην Πεζικίου και Συνταξιούχου Εφοριακό για την τιμητική τους προσφορά προς ημάς των πονημάτων των «Πορεία Γενναίων» (από τη σκοπιά του 2ου Λόχου) ο πρώτος, «Το Ημερολόγιο του Πολέμου 40, όπως το έζησα με τη Διμοιρία μου Πολυβόλων του ΙΙ Τάγματος Πεζικίου του 15ου Συντάγματος της VIII Μεραρχίας», ο δεύτερος. Μαζί με τις ευχαριστίες μας έχετε και διαβεβαίωσή μας ότι τις αντικειμενικές σας διηγήσεις τις μελετήσαμε, θα τις συμβουλευόμαστε και θα τα αφήσουμε παρακαταθήκη στους απογόνους για να μαθαίνουν ποιο εί- ναι το ΕΠΟΣ του 1940 και ποιοι το δημιούργησαν.

Η Συντακτική Επιτροπή του «Ζαγορίου» μας

Συγχαρητήρια

Θέλω μέσω του περιοδικού, «το Ζαγόρι μας» να συγχαρώ τον αντιδήμαρχο του γειτονικού Δήμου Τύμφης **ΤΣΙΜΗ ΑΓΑΜΕΜΝΩΝΑ** για τη σωστή παρέμβαση στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών και λοιπούς φορείς για τις **άδειες των ΚΑΖΑΝΙΩΝ**.

Έχω την γνώμη ότι στους ορεινούς και παραμεθόριους δήμους, όπου υπάρχουν λίγες κληματαριές και αμπελία η πολιτεία πρέπει να συμπαρίσταται, στους εναπομείναντες λίγους ηλικιωμένους κατοίκους και να μην τους φέρουν δυσκολίες οι υπηρεσίες, ως προς τις άδειες αποστάξεων στεμφύλων. Να τους επιτρέπει να παράγουν το ρακί τους. Οι Δήμοι να εκδίδουν τις άδειες.

Δεκέμβριος 2003

Μιχάλης Κομπάρος

ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΝΕΑΣ ΠΤΕΡΥΓΑΣ ΣΤΟ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ ΑΣΤΡΑΚΑΣ ΤΟΥ ΠΑΠΙΓΚΟΥ

σμε να δούμε, τούτο το επίτευγμα καμάρι της περιοχής μας και κατ' επέκταση όλης της πατρίδας μας, σε πόλο έλξης προσέλευσης ορειβατών και τουριστών. Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα την οικονομική ανάπτυξη του χωριού μας και της ευρύτερης περιοχής. Επίσης ο Σύλλογός μας αισθάνεται την υποχρέωση να ευχαριστήσει τον Κ. Κώστα Ζολώτα φίλακα του Καταφυγίου Ολύμπου, που επί 5/μηνο πρόσφερε τις υπηρεσίες του, γνώσεων και εμπειριών, για τη σωστή λειτουργία του Καταφυγίου. Οι νεοί μας, κ. Υπουργέ επιτέλους σπάζουν τα καπνισμένα σκοτάδια των αποπνικτικά κλεισμένων χώρων και τρέχουν στη φύση, στη ζωή, στο φως.

Το Καταφύγιο, κ. Υπουργέ, δεν είναι απλά χώρος υποδοχής, είναι και χώρος αναψυχής, ανάτασης και ίασης. Ευχόμαστε τέτοια «ΤΕΜΕΝΗ» πολλά να εγκαίνιασούμε».

Ο κ. Υφυπουργός, ενθουσιασμένος από το υπέροχο φυσικό τοπίο της Ραδόβολης και από την πλήρως εξοπλισμένη νέα πτέρυγα του Καταφυγίου, όπως τα σύγχρονα Ορειβατικά Καταφύγια της Ευρώπης, έγραψε τις σκέψεις του στο βιβλίο εντυπώσεων του Καταφυγίου:

«Μια θαυμάσια ημέρα του Νοεμβρίου βρέθηκα ανάμεσα σε θαμσιούς ανθρώπους που λατρεύουν το βουνό

και εγκαίνιασμε τη νέα πτέρυγα του Καταφυγίου στο Πάπιγκο, ένα καταπληκτικό Καταφύγιο που θα το ζηλεύουν πολλοί Ορειβατικοί Σύλλογοι. Εύχομαι να προσφέρει ξεκούραση, διασκέδαση και αναψυχή σε όλους όσους φτάσουν μέχρι τα 1950 μέτρα. Θερμά συγχαρητήρια σε όλους όσους συνέβαλαν να γίνει αυτό το κόσμημα του Ορειβατικού Τουρισμού».

Δημήτρης Γεωργακόπουλος
Υφυπουργός Ανάπτυξης
Τομέας Τουρισμού
15-11-2003

Εμεις από την πλευρά μας σαν Ορειβατικός Σύλλογος, ευχόμεθα τέ-

τοιου είδους εκδηλώσεις να γίνονται πυκνότερα με όλο και περισσότερα μέλη.

Στην είσοδο της νέας πτέρυγας του Καταφυγίου έχει αναρτηθεί πινακίδα με το εξής κείμενο: Ε.Ο.Ο.Α-Καταφύγιο Τύμφης. «Δημήτριος Γεωργούλης»

Επεκτάθηκε και ανακαινίστηκε κατά ταέτη 1998-2003, με σχέδια και μελέτες Κωσική Παπαντωνίου-Γιώργου Καλύβα και εργασία επίβλεψη, Κώστα Ζολώτα, Κούλη Χριστοδούλου. Επί Προεδρίας Δημήτρη Γεωργούλη. Εγκαίνια- στηκε στις 15-11-2003 από τον Υφυπουργό Ανάπτυξης κ. Δημήτρη Γεωργακόπουλο.

Ορειβατικός Σύλλογος Πάπιγκου

ΝΕΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΝΟΜΟΥ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ

Στην ευρύχωρη και άνετη αίθουσα του κέντρου ΣΟΥΠΙΑ ΠΑΛΛΑΣ στις Αλικές το Σάββατο 22-11-03 η Ηπειρωτική Αδελφότητα Ν. Μαγνησίας πραγματοποίησε τον ετήσιο χορό της «Το Ηπειρωτικό Γλέντι».

Παραβρέθηκαν οι Βουλευτές κ. Ζέττα Μακρή, κ. Αλέκος Βούλαρης και κ. Νίκος Γκατζής, ο αντιδήμαρχος κ. Αριστοτέλης Δουλόπουλος, ο πρώην Νομάρχης Μαγνησίας συμπατριώτης κ. Θανάσης Σιάτρας παρέα με τον κ. Ξανθούλη από την Αθήνα.

Αντιπροσώπιες των συνεργαζόμενων συλλόγων Θρακών-Κρητών και Κυπρίων καθώς και του συλλόγου Βορειοηπειρωτών Ν. Μαγνησίας και ο Πρόεδρος της Πανεπειρωτικής Ν. Καβάλας και πάρα πολλοί Ηπειρώτες και φίλοι των Ηπειρωτών.

Χορευτικό τμήμα του Λυκείου Ελληνίδων Βόλου με χοροδιδασκαλο τον Θαν. Μπέα χόρεψε παραδοσιακούς χορούς της Ηπείρου.

Η καταπληκτική ορχήστρα από την Ηπειρομε κλάρινο τον Γεωργ. Γιαννακό και τραγουδι τους Νίκο Δάσκαλο και Γιώρ. Κονοσπύρη κράτησε αμείωτο το κέφι μέχρι τις πρωινές ώρες. Έγινε πραγματικά Ηπειρωτικά Γλέντι.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο
Ο Πρόεδρος ΚΩΝ. ΚΑΤΣΩΡΑΣ
Ο Γεν. Γραμματέας ΚΩΝ. ΡΕΜΜΟΣ

ΝΕΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

ΑΝΩ ΡΑΒΕΝΙΑ. Ο Νίκος Κάσενος του Γιάννη και της Δώρας Πάνου, πήρε το πτυχίο του Ηλεκτρολόγου μηχανικού και Μηχανικού Ηλεκτρονικών Υπολογιστών από το Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο Αθηνών και άρχισε μεταπτυχιακές σπουδές στην Αγγλία.

— Ο ανηψιός μου Γιώργος Μπαλαφούτης του Γιάννη και της Λίτσας του γένος Δ. Γκερλέ, πήρε το πτυχίο του καθηγητή Μαθηματικών από το Πανεπιστήμιο Αθηνών και ανεχώρησε για την απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου στην Αμερική. Ολόψυχα εύχομαι λαμπρή σταδιοδρομία στα παιδιά, επιτυχίες στη ζωή τους και καλή επάνοδο στην πατρίδα.

ΑΡΙΣΤΗ. Η Ελένη Πλαστήρα, κόρη του Παναγιώτη και της φίλης μου δασκάλας Βασιλικής Καττή από την Αρίστη, πέρασε στη Νομική Αθηνών. Θερμά Συγχαρητήρια και καλές σπουδές.

ΒΡΥΣΟΧΩΡΙ. Ο Θεόδωρος Σμπόνιας του Αριστοτέλη και της Μαρίας, το γένος Αδαμαντίου Κουνάβου, τελείωσε το Διδακτορικό του στο Λονδίνο στην Αστροφυσική. Θερμά συγχαρητήρια και καλή σταδιοδρομία.

ΚΑΤΩ ΠΕΔΙΝΑ. Θερμά Συγχαρητήρια στον φίλο των παιδιών μου: Θουκυδίδη Μουτσόπουλο του Άκη και της Λαμπρινής Βελογιάννη, που πήρε το πτυχίο του Ηλεκτρολόγου Μηχανικού και Μηχανικού Ηλεκτρονικών Υπολογιστών, Τηλεπικοινωνιακού Τομέα, από το Πολυτεχνείο του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και τώρα υπηρετεί την στρατιωτική του θη-

τεία. Πάντα επιτυχίες στη ζωή του, καλός πολίτης και καλή σταδιοδρομία.

ΚΗΠΟΙ. Θερμά Συγχαρητήρια στο γιο της Συμβολαιογράφου μας Τούλας Γούλα-Ντούγια, στο Φίλιππο το Ντούγια του Νικολάου, που πέρασε στη Φαρμακευτική στην Αθήνα.

ΝΕΓΑΔΕΣ. Θερμα Συγχαρητήρια στα Ναγαδιότοπουλα Αλέξανδρο Σαχίνη του Δημητρίου και της Βαγγελιώς, που πέρασε στο Τ.Ε.Ι Φλώρινας, στο Τμήμα Εμπορίας και Ποιοτικού ελέγχου Αγροτικών Προϊόντων και στην πρωτοεξαδέλφη του Φιλοθέη Νιάρου του Αντώνη και της Λούλας, το γένος Αλεξάνδρου Σαχίνη, που πέρασε στο Τ.Ε.Ι Βιομηχανικού Σχεδιασμού στην Κοζάνη.

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ. Στην Παυλίνα Γιαννακού του Γιώργου και της Παναγής που πέρασε την Ιατρική Θεσ/νίκης και στον Γιάννη Ευθυμίου του Μπάμπη και της Τσεπελοβίτσας Χρυσάνθης, το γένος Κων/νου Πετρινού, που πέρασε στο Τ.Ε.Ι Ιχθυοκαλλιέργειας και Αλιείας στην Ηγουμενίτσα θερμά Συγχαρητήρια.

— Ορκίστηκε στις 10-12-3003 η γλυκύτατη πτυχιούχος νηπιαγωγός Μαρούλα Γκούρη του Αλεξάνδρου και της Ανθούλας. Θερμά συγχαρητήρια και καλή σταδιοδρομία.

Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ

Με το Πρόγραμμα «ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ», προσλήφθηκαν και ανέλαβαν υπηρεσία στα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Τύμφης: Τσεπέλοβο, Βραδέτο, Βρυσοχώρι, Ηλιοχώρι, Καπέσοβο, Κουκούλι, Κήποι, Λάιστα, Λειπτοκαρυά, Νεγάδες, Σκαμνέλι και Φραγκάδες, οι παρακάτω Δημότες μας: 1. Μάνθος Μυριούνης του Σπύρου από το Βραδέτο, ως ψυχολόγος, 2. Δέσποινα Τάφα του Χρήστου, ως οικιακή βοηθός και 3. Δήμητρα Στεργίου του Παναγιώτη από Φραγκάδες, ως νοσηλεύτρια. Θερμά Συγχαρητήρια και καλά τυχερά να έχουν...

Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

ΑΝΩ ΡΑΒΕΝΙΑ

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ - ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ

Θερμά Συγχαρητήρια στον από 30ετίας Κρητικό γαμπρό του χωριού μας Γιάννη Αγγινाराσταχάκη, σύζυγο της εφοριακού Κικής, το γένος Νεοπολέμου Ρίζου και στον μπατζανάκη του, συγχωριανό Θόδωρο Μακρή του Ανδρέα, σύζυγο της συναδέλφου Βιβής και Πρόεδρο του Πολιτιστικού Συλλόγου Άνω Ραβενίων - Η ΝΕΑ ΓΕΝΙΑ -, που είχαν την πρωτοβουλία για την εκδήλωση αυτή, σε συνεργασία με το Πρόεδρο του Τοπικού Συμβουλίου Άνω Ραβενίων, Θεόδωρο Γκιολέκα του Γεωργίου και τον Πρόεδρο του Συλλόγου Κρητών Ηπείρου καρδιολόγο Σταύρο Σιμενελάκη. Την ηλιόλουστη Κυριακή 9 του Νοεμβρίου του 2003, χαράη-χαράη, φίλοι, μέλη του Συλλόγου γύρω στα 150 άτομα, ήρθαν και έστησαν τα ρακοκάζανα στο προαύλιο του Σχολείου μας, κουβαλώντας και τα -ΤΣΙΓΡΑ- τους μαζί από τα Γιάννενα και έβγαλαν -ΤΣΙΚΟΥΔΙΑ-. Στην πελώρια αίθουσα του Σχολείου μας, έστρωσαν τραπέζι με διάφορα ορεκτικά, σαλάτες, γίδα βραστή και κρητικό πιλάφι που τους μαγείρευσε ο Κρητικός στο καζάνι. Στην αυλή του Σχολείου μας, στήθηκαν τα όργανα Κλαρίνο, ντέφι, βιολί, αλλά και κρητική λύρα. Άνοιξαν το χορό, ντόπιοι και κρητικοί με ζαγορίσιο, Γενοβέφα. Εναλλάσσονταν τα κρητικά με «μπαλωθιές», με τα δικά μας Ηπειρώτικα, μέχρι που έπεσε ο ήλιος και σουρούπησε. Εκλείσαν με τα Ξεχωρίσματα. Μικροί μεγάλοι στο χορό, ήταν κάτι το εντυπωσιακό και πρωτόγνωρο. Το γέλιο ήταν, όταν ο εκπρόσωπος της Αδελφότητας Πάνω Ραβενιωτών Αθηνών, Ξάδελφος Γιώργος Βακάλης χόρεψε το -Πως στουμπίζουν το πιπέρι, του διαβόλ' οι καλογέροι-. Ήταν το κάτι άλλο, η εκδήλωση αυτή, που ζωντάνεψε για λίγο το χωριό μας, μέσα στο φθινόπωρο, έστω και για μια μέρα...

Πιστεύω να ευχαριστήθηκαν από το χωριό μας οι Κρητικοί και του χρόνου να μας ξανάρθουν πάλι...

Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

Το Καπέσοβο παραδοσιακός κενόνας

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΕΦΥΓΑΝ

ΧΑΡΙΣΗΣ Θ. ΠΕΤΣΑΣ

Ο «τελευταίος των Μοϊκανών» της γενιάς των αρχών του 20ου αιώνα, ο **Χαρίσης Πέτσας** πέθανε και κηδεύτηκε στη γενέτειρά του στις 15 Νοεμβρίου. Αιώνόβιος, από τους λίγους άντεξε ν' αντικρίσει την ανατολή του 21ου αιώνα μας. Πληροφορήθηκα, καθυστερημένα λόγω απουσίας μου, το θάνατό του από το «Ζ» μας, φύλ. Νοεμβρίου.

Αισθάνομαι την ανάγκη να παραθέσω λίγα λόγια όχι μόνο για τον τελευταίο της γενιάς του, το Χαρίση, αλλά για ομάδες Αριστινών της ίδιας ηλικίας του, με κοινά χαρακτηριστικά, λες και είχαν βγει από το ίδιο καλούπι.

Ευσταθείς, ωραίοι στο σώμα και στην ψυχή. Μετριοπαθείς και κοινωνικοί και προπαντός «γλεντζέδες». Γλέντια χωρίς υπερβολές, ψυχαγωγικά, λεβέντικα. Στα μάτια μου της παιδικής μου ηλικίας και κατόπιν εφηβείας μου φάνταζαν σαν πρότυπα, σαν ιδόλα. Μεγάλη η λίστα των ονομάτων, καταχωρημένων στην ιστορία της Αριστινής Κοινωνίας. Ο θάνατος του Χαρίση μου έδωσε την ευκαιρία να εξωτερικεύσω εκείνον τον παιδικό θαυμασμό, για όλους εκείνους της γενιάς του Χαρίση, που σμίγουν τώρα στους «χλοερούς λειμώνες του παραδείσου» και ανατρέχουν στα περασμένα. Στη Λούλα, Ολύμπια συζυγική κολώνα συμπαρατάσης στο Χαρίση, επικαλούμεθα την εξ ύψους παρηγορίαν.

Στ. Συκ.

ΧΑΡΙΣΗΣ ΙΩΑΝ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
Της γενιάς του 40

Στις 13 Νοεμβρίου ε.ε. απεβίωσε στη Θεσσαλονίκη όπου διέμενε από πολλών ετών ο Παπιγκιώτης Χαρίσης Αναγνωστόπουλος του Ιωάννη, συνταγματάρχης Πεζικού ε.α., και κηδεύτηκε την επομένη στη γενέτειρά του, το Πάπιγκο.

Ο Χαρίσης γεννήθηκε στο Πάπιγκο το 1916 και σε μικρή ηλικία έμεινε ορφανός, από πατέρα. Τελείωσε το δημοτικό Σχολείο στο Μεγάλο Πάπιγκο και εν συνεχεία το Γυμνάσιο στη Ζωσιμαία Σχολή, υπό την κηδεμονία του θείου του Δημητρίου Καντόρα συζύγου της Αθηνάς Πρωτοσυγγέλου αδελφής της μητρός του Αντιγόνης.

Εν συνεχεία εισαχθείς στην Παιδαγωγική Ακαδημία Ιωαννίνων απεφοίτησε εκ ταύτης και για μικρό χρονικό διάστημα υπηρέτησε ως δημοδιδάσκαλος στην Ανθούσα Πάργης. Στο στρατό υπηρέτησε ως οπλίτης πεζικού (προστάτης λόγω ορφάνιας). Επιστρατεύθηκε προ της κηδεμόνας του πολέμου του 40 και υπηρέτησε ως οπλίτης στον 1ο Λόχο του Τάγματος Προκαλύψεως Κονίτσης. Αρχικά ο Λόχος του υπήγετο στο απόσπασμα Πίνδου του Δαβάκη και συμμετείχε σε όλη την κρίσιμη εκείνη περίοδο της εποποιίας του 40. Στη συνέχεια υπό το Τάγμα Κονίτσης πήρε μέρος στις επιχειρήσεις της αντεπίθεσης.

Κατά τον μήνα Φεβρουάριο του 40 δημιουργήθηκε στην Καβάλα η Σχολή Εφέδρων ΑΕ/κών όπου προτάθηκαν να φοιτήσουν υπηρετούντες εγγράματοι οπλίτες. Στη Σχολή αυτή εφοίτησε και ο Χαρίσης και ύστερα από δίμηνη ταχύρυθμη εκπαίδευση ονομάστηκε εφέδρος Ανθυπολοχαγός. Με την νέα του ιδιότητα υπηρέτησε και πάλι στο Τάγμα Κονίτσης μέχρι της κατάρρευσης του Μετώπου.

Κατά την κατοχή οργανώθηκε και υπηρέτησε στην Εθνική Αντίσταση (ΕΔΕΣ) και αντιμετώπισε πολλές δύσκολες καταστάσεις. Συμμετασχών στην δραματική περίοδο 1946-1949 μονιμοποιήθηκε ως Ανθ'γός Πεζικού και έκτοτε σταδιοδρόμησε στο στρατεύμα.

Ο Χαρίσης αγαπούσε με πάθος το Πάπιγκο και πρόσφερε πολλά σ' αυτό. Ήτο άρτια μελετημένος ιστορικά και πάντοτε ανέπτυσε εύγλωττα τις φιλοσοφικές του απόψεις, επηρεασμένος από τις διδασκαλίες Παπανούτσου. Η ταφή του έγινε ύστερα από επιθυμία του στο κοιμητήριο Αγίου Νικολάου Παπίγκου. Αιώνια του η μνήμη.

Δ.Α.Γ.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ Γ. ΣΤΕΦΟΠΟΥΛΟΣ

Πέθανε στις 28 Νοεμβρίου και κηδεύτηκε την επομένη στα Γιάννενα ο Περικλής Στεφόπουλος, συναξιούχος υπάλληλος της Α.Τ.Ε. από το Φλαμπουράρι Ζαγορίου.

Γιος του γνωστού δασκάλου Στεφόπουλου και προέδρου της Ένωσης Γεωργικών Συνεταιρισμών για κάποιο διάστημα ως συναξιούχος. Παρά τα 85 χρόνια του ο Περικλής είχε μείνει ένα μεγάλο παιδί.

Απλός, γελαστός, καλοσυνάτος, γλεντζές, έντιμος, γεμάτος αγάπη για τη ζωή και τους ανθρώπους. Ιδιότητες που τον έκαναν σε όλους συμπαθή και δεν άφηναν, με τίποτε, η πραγματική ηλικία του.

Έφυγε ήσυχα και ανώδυνα ύστερα από λιγόχρονη ασθένεια. Από τα πικρά ποτήρια που αναπόφευκτα πίνει κανείς με μακρόχρονη ζωή το πιο πικρό για τον Περικλή ο πρόωρος θάνατος του γαμπρού του (από τη μεγάλη του κόρη) του αείμνηστου Άρη Τζιόβα εδώ και πάνω από 10 χρόνια. Έτσι από παππούς ο Περικλής έγινε για τα εγγόνια του και στοργικός πατέρας.

Στην γυναίκα του την άξια νοικοκυρά Αρτεμισία Ουτοπούλου, στις κόρες του, τα εγγόνια του, τ' αδέρφια του και όλους τους συγγενείς θερμά συλλυπητήρια και να τον θυμούνται πάντα.

«Το Ζαγόρι μας»

ΣΤΗ ΘΕΙΑ ΜΟΥ ΦΕΡΕΝΙΚΗ ΤΣΑΠΑΡΗ

Έδωσες την ευχή σου για δύναμη στην Αννούλα και στις 3 Αυγούστου 2003 έφυγες για την αιώνια ανάπαυση.

1965. φθινόπωρο! Εφευγες απ' το χωριό οικογενειακά με την μοναχοκόρη για την Αθήνα για μια καλύτερη ζωή.

Αγωνίστηκες χρόνια με το θείο Γιώργο για να μεγαλώσεις και να μορφωθείς σωστά την Αννούλα σου! Μια Ζαγορίσια γυναίκα με τις σπάνιες αρετές και την απλότητα και τις χριστιανικές αρετές της δεν ήταν δυνατόν να μην δώσει όπλα στο παιδί της ν' αντέξει στις απαιτήσεις της ζωής.

Με τους ξαφνικούς θανάτους του θείου Γιώργου και του γαμπρού Βαγγέλη στάθηκες βράχος πλάι στην Αννούλα σου και στα εγγόνια, στον Γιώργο και την Χριστίνα.

Κι αυτά βυθισμένα τρεις φορές στη λύπη και τον πόνο για τον χαμό του παππού, του πατέρα τους και τώρα της γιαγιάς μεγαλώνουν πλάι στην Αννούλα που στέκεται δυνατή, γαλουχημένη από σένα!

Μέρες άγιες που πλησιάζουν καμαρώνω για τις χριστιανικές αρετές σου και κει στην αιωνιότητα κοντά στο θείο Γιώργο, το Βαγγέλη, τη μαμά μου Βασιλική, τον πατέρα μου Λευτέρη και την αδελφή μου Αμαλία. Χαρείτε όλοι γι' αυτά που προσφέρατε σε μας κι εγώ σας αφήσατε τον πόνο που είναι αβάσταχτος!

Αιώνια σου η μνήμη θεία Φερενίκη
12 Δεκεμβρίου 2003

Ειρήνη Τσαπάρη

ΕΛΛΗΝΙΚΑ
Έλφη Β. Ασλάνη
ΚΕΝΤΡΙΚΟ: Ν. ΖΕΡΒΑ 2 3ος όροφος
τηλ.: 26510 24945
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΕΦΥΡΑ (Εναντί Πανεπιστημίου Δουρούτης)
τηλ.: 26510 68211

ΙΤΑΛΙΚΑ-ΙΣΠΑΝΙΚΑ
SCUOLA ITALIANA
Λιάνα Β. Τζιόβα
ΚΕΝΤΡΙΚΟ: Πλ. Πάργης 16 (εντός στενού)
τηλ.: 26510 77158
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΕΦΥΡΑ (Εναντί Πανεπιστημίου Δουρούτης)
τηλ.: 26510 68183

San Pietro
Istituto di lingua e cultura italiana
instituto de lengua y cultura española

italiano
ΙΤΑΛΙΚΑ
español
ΙΣΠΑΝΙΚΑ

Διεύθυνση σπουδών
Κατερίνα Τζέικα
Βρόνος Δορίστης

San Pietro
Πυρσινέλλα 1 & Ν. Ζέρβα 2
453 32 Ιωάννινα
τηλ. - fax 26510 73197
e-mail: vranosdr@b-online.gr

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ

Γεννήσεις
— Στην αγαπημένη μας αδελφή **Πάτρα** και στον γαμπρό μας **Βαγγέλη Γκουρογιάννη** από βάθους καρδιάς τους ευχόμεσθε να τους ζήσει το νεογέννητο κοριτσάκι τους.

Μάκης - Βάσω Τόζιου
Πόπη Κούγκουλη
Γιώργος Κούγκουλης

Γάμοι

— Στον Άγιο Διονύση τον Αεροπαγίτη στο Κολωνάκι οι αγαπημένοι μας φίλοι και γείτονες **Χρήστος** και **Ντίνα Τζουμάκα** πάντρεψαν τον γιο τους **Αποστόλη** με την όμορφη **Αφροδίτη** από τα Τρίκαλα. (Ελπίζουμε η καινούργια νύφη που έρχεται στη γειτονιά μας να μοιάσει σε καλοσύνη, πραότητα και ευγένεια την πεθερά της). Στο νιόπαντρο ζευγάρι ευχόμεσθε κάθε ευτυχία και να χαρίζουν πάντα χαρές στους γονείς τους.

Οικ. Θωμά Τόζιου

Συγχαρητήρια

— Το αγαπημένο μας **Μαράκι** (κόρη της δικής μας **Βάσως**) που πέτυχε στη σχολή Αστυφυλάκων Ξάνθης εκεί που τόσο επιθυμούσε. Συγχαίρουμε θερμά και της ευχόμεσθε ό,τι καλύτερο, πάντα επιτυχίες. Στους φίλους μας γονείς της να την χαίρονται και να την καμαρώνουν.
Οικ. Χρήστου Τζουμάκα, Βαγγέλη Χαλάφρη

— Στην ανηψιά μας **Μαρία** που για άλλη μια φορά μας γέμισε περηφάνια με την επιτυχία της στη σχολή Αστυφυλάκων Ξάνθης ευχόμεσθε καλή σταδιοδρομία. Πάντα τέτοια.
Οι θείοι Γιώργος Κούγκουλης, Πόπη Κούγκουλη, Βαγγέλης-Πάτρα Γκουρογιάννη.
Τα ξαδέφρια Βασίλη, θανάσης.

ΑΝΩ ΠΕΔΙΝΑ

Αρραβώνες

— Ο **Μάνθος Σιαφάκας** του Γιάννη και της Πανωσουδενιώτισσας **Ευδοξίας**, το γένος Γεωργίου Παπιγκιώτη, αρραβωνιάστηκε την εκλεκτή της καρδιάς του, **Σοφία Καψάλη** του Αντωνίου και της Ερασμίας. Μονιασμένα, ευτυχισμένα, χαρούμενα να 'ναι και καλά στέφανα.

ΑΡΙΣΤΗ

Συγχαρητήρια

— Από τα βάθη της καρδιάς μας συγχαίρουμε την κόρη μας **Μαρία** που για μια ακόμη φορά μας έκανε περήφανους με την επιτυχία στη σχολή Αστυφυλάκων Ξάνθης. Στη ζωή της να έχει πάντα επιτυχίες.

Οι γονείς της
Θωμάς και Βάσω.
Ο αδελφός της Αντρέας.
Η γιαγιά Λευκοθέα.

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ

Συγχαρητήρια

— Στους χωριανούς μας **Γιώργο** και **Ιππολύτη Παπαντωνίου** για την κόρη τους **Πανδώρα**, που πήρε το πτυχίο της Ιατρικής Ιωαννίνων. Θερμά συγχαρητήρια και καλή σταδιοδρομία.

Μιχάλης Κομπάρος οικογενειακώς και Γεωργία Κομπάρου

Θάνατοι

— Στις αρχές του Οκτώβρη πέθανε σε ηλικία μόλις 50 ετών ο **Μίλτος Ντάλλας**, σύζυγος της συγχωριανής μας **Ελένης Ντάγκα**.

— Στα 91 της χρόνια πέθανε και κηδεύτηκε στο χωριό μας, στις 31 Οκτωβρίου, η **Σταματία Δ. Μπνονόθα**.

— Συμπληρώνοντας έναν αιώνα ζωής πέθανε και κηδεύτηκε στην Αθήνα η συγχωριανή μας **Μερόπη Βαρέλη**.

Το Δ.Σ. του Πολιτιστικού Συλλόγου εκφράζει προς τους οικείους τους τα θερμά του συλλυπητήρια.

— Στις αρχές Δεκεμβρίου 2003 πέθανε στην Αθήνα η ενεργοτάχρηνη χωριανή μας **ΜΕΡΟΠΗ Χαρ. ΒΑΡΕΛΗ**. Εκδηλούνη την επομένη. Ας είναι ελαφρύ το αττικό χώμα που την σκέπασε.

Στα παιδιά της Χρήστο, Αποστόλη, Ισμήνη, Αντώνη θερμά συλλυπητήρια.

Μιχάλης Κομπάρος

ΕΛΑΤΗ

Θάνατοι

— Στις 18 Νοεμβρίου 2003 απεβίωσε στην Αθήνα, όπου και διέμενε ο συγχωριανός μας **Νικόλαος Πισιπής** συνταξιούχος, ετών 94 και ετάφη την επομένη στη γενέτειρά του την Ελάτη.

Ο εξωραϊστικός και φυσιολατρικός Σύλλογος Ελατινών εκφράζει τα θερμά συλλυπητήρια στα τέκνα του και λοιπούς συγγενείς.

ΕΛΑΤΗ

Θάνατοι

— Πέθανε αιφνιδίως στις 11-12-03 και κηδεύτηκε την επόμενη στο χωριό του ο γνωστός Ζαγορίσιος δάσκαλος **Χαρίλαος Θεοχάρους**. Στα παιδιά του, τ' αδέρφια του και όλους τους συγγενείς του τα θερμά μας συλλυπητήρια.

«Το Ζαγόρι μας»

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ

Συγχαρητήρια

— Στην αγαπημένη μας **Χρυσάνθη Ευθυμίου** που πήρε επάξια το πτυχίο της Φιλοσοφικής Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων καθώς και στους γονείς της Γιάννης και Ρούλα ευχόμεσθε ολόψυχα συγχαρητήρια, καλή σταδιοδρομία και κάθε επαγγελματική και προσωπική επιτυχία.

Αφροδίτη, Ντίνα, Δημήτρης, Κώστας Τόμου.

— Στην αγαπημένη μας **Ιωάννα Αναγνωστοπούλου Ματσούλη** στο μπαμπά Δημήτρη και στη γιαγιά Αμαλία ευχόμεσθε ολόψυχα να τους ζήσει η μέμπα και να είναι τυχερή.

Οικ. Δημ. Τόμου

— Συγχαρητήρια στον ανηψιό μας **Βασίλειο Τζόκα** από τον Ελαφότοπο που για άλλη μια φορά κατέκτησε το χρυσό μετάλλιο με την ομάδα πυγμαχίας της αστυνομίας στο πρωτάθλημα ενόπλων δυνάμεων και σωματιών ασφαλείας.

Του ευχόμεσθε ανάλογες επιτυχίες και στους Ολυμπιακούς.

Οικ. Νικ. Κύρκου

ΚΟΥΚΟΥΛΙ

Συλλυπητήρια

— Πλήρης ημερών έφυγε από κοντά μας η καλή μας **Βασιλεία Τσάλιου**. Απαλλάχθηκε από τα βάσανα, ένα σπίτι όμως έκλεισε στο Κουκούλι. Σαν αδελφότητα εκφράζουμε τα συλλυπητήρια στ' ανήψια της κι ευχόμεσθε να έχουν την ευχή της. Είμαστε σίγουροι ότι το σπίτι της στο Κουκούλι δεν θα το αφήσουν κλειστό.

Για την αδελφότητα
Ο Πρόεδρος Γιάννης Βαντάμης

ΜΑΚΡΙΝΟ

Θάνατοι

— Ο **Λευτέρης Φούφας** έφυγε από κοντά μας, μες το Νοέμβριο. Εγκάρδια συλλυπητήρια στη Βασιλεία, το γένος Γιάννη Αρμένη από Λεπτοκαρυά και σ' όλους τους συγγενείς.

Δέσποινα Γκερλέ Μπίτσα

ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙ

Θάνατοι

— Στις 28 Νοεμβρίου 2003 έφυγε για το αιώνιο ταξίδι η καλότατη συγχωριανή μας χήρα **Φιλομήλα Σταθά** το γένος Καραγιαννίδη σε ηλικία 86 ετών. Η κηδεία της έγινε στην Πάτρα τη δεύτερη πατριδα της, όπου μετά το γάμο της έζησε εκεί το μεγαλύτερο μέρος της ζωής της νο-

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

σταλώνοντας πάντα τη γενέτειρά της, το αγαπημένο της Μονοδένδρι. Ας είναι αιωνία η μνήμη της.

Στα παιδιά της, τα εγγόνια της και λοιπούς συγγενείς τα θερμά μας συλλυπητήρια.

Σ.Θ.

ΣΚΑΜΝΕΛΙ

Συγχαρητήρια

— Στον αγαπημένο μας κουμπάρο **Αλέξιο Τζιάσιο** του Ιωάννη, Δημοτικό Υπάλληλο, που τοποθετήθηκε προιστάμενος στο Δήμο Τύμφης, του ευχόμεσθε θερμά συγχαρητήρια, υγεία και πάντα επιτυχίες.

Οικογ. Ιωάννη Μπαλατσού

Θάνατοι

— Κλειδαμπάρωσε το κουρείο του στη Βηλαρά και έφυγε για άλλους τόπους μακρινούς, πριν καλά-καλά προλάβει να χαρεί την σύνταξη του. Όλοι, εδώ στη γειτονιά, έχουν να πουν ένα καλό λόγο για τον καλονοικοκύρη, το δουλευτό, το πράο 58χρονο επαγγελματία, τον άνθρωπο **Μιχάλη Σουκουέλο** από το Σκαμνέλι, που πέθανε στα Γιάννενα και από τις 3 του Νοέμβριου του 2003, αναπαύεται στον Άγιο Νικόλαο Κοπάνων. Αιώνια ας είναι η μνήμη του, ανάλαφρο το χώμα που τον σκέπασε. Εγκάρδια συλλυπητήρια στους δικούς του.

— Στις 26-11-2003 απεβίωσε ξαφνικά η **Ελένη Σουκουέλου**, σύζυγος του **Θεοφάνη**. Στους στενούς της συγγενείς θερμά συλλυπητήρια.

Γκερλέ Μπίτσα Δέσποινα

— Στις αρχές Σεπτεμβρίου απεβίωσε στην Κηφισιά η Σκαμνελίτισσα **Νίτσα - Ζουμπούλη Κανιάρη**, κόρη του αθλημόνητου συγχωριανού μας στρατηγού Απόστολου Ζουμπούλη, που τόσο αγαπούσε το χωριό μας και την αγάπη του αυτή μετέδωσε και στα παιδιά του. Στις αρχές Νοεμβρίου πήρε μαζί της για το αιώνιο ταξίδι και το σύζυγό της Βλάση Κανιάρη, διακεκριμένο δικηγόρο των Αθηνών.

Το αξιαγάπητο ζευγάρι μαζί στη ζωή και στο θάνατο. Ήταν από τα πιο επίλεκτα μέλη του **Συνδέσμου Σκαμνελιτών Αττικής** και ο θάνατός τους λύπησε βαθύτατα όλους τους απόδημους Σκαμνελιτες.

Το **Δ. Συμβούλιο του Συνδέσμου**, εκφράζει τα θερμά συλλυπητήρια στα παιδιά τους, εγγόνια, αδέρφια και λοιπούς συγγενείς.

— Στις 8 Νοεμβρίου 2003 ο **Νίκος Βαγγελης** ενώθηκε με τα δεσμά του γάμου με την **Αντωνία Καραγιάννη**. Τους ευχόμεσθε βίον ανθόσπαρτον.

Γάμοι

— Στις 8 Νοεμβρίου 2003 ο **Νίκος Βαγγελης** ενώθηκε με τα δεσμά του γάμου με την **Αντωνία Καραγιάννη**. Τους ευχόμεσθε βίον ανθόσπαρτον.

Φαίδρα Τσαβαλιά

Συγχαρητήρια

— Στη Μαρία Γκούρη που πήρε το πτυχίο της από το Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπγών Ιωαννίνων ευχόμεσθε ολόψυχα καλή σταδιοδρομία και πάντα αξία.

Φαίδρα Τσαβαλιά

Θάνατοι

— Από τις 7-11-2003 η 75χρονη **Μίνα Βλαχοπούλου**, γυναίκα του Βαγγέλη, το γένος Κων/νου Βελέντζα, αναπαύεται στο νεκροταφείο Αγίου Νικολάου Κοπάνων στα Γιάννενα. Ελαφρύ το χώμα που την σκέπασε. Θερμά συλλυπητήρια στους οικείους της.

Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

— Στις 6 Νοεμβρίου 2003 πέθανε στα Γιάννενα η **Μίνα Βλαχοπούλου**, η γυναίκα του Βαγγέλη Βλαχοπούλου. Ευγενική, καλόκαρδη και πάντα με το χαμόγελο στα χείλη. Δυναμική και αποφασιστική, άσπονη νοικοκυρά και υπέροχη σύζυγος και μητέρα. Έτσι όπως πρέπει να είναι μια αληθινή Ζαγορίσια. Ο αναπάντεχος θάνατός της μας στεναχώρησε πολύ. Στους συγγενείς της θερμά συλλυπητήρια και να τη θυμόμαστε πάντα.

Φαίδρα Τσαβαλιά

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΟΙΚΟΠΕΔΟ ΣΤΟ ΔΙΛΟΦΟ

Εντός του οικισμού Διλόφου πωλείται οικοπέδο άρτιο και οικοδομήσιμο, με εγκεκριμένη άδεια, που καλύπτεται εξ ολοκλήρου από παλιά προϋφιστάμενη οικία, συνολικής επιφάνειας 50 μ². Πληροφορίες στα τηλ. 210-6006625 (Αθήνα) και 2651.27105 (Γιάννενα)

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΣΠΙΤΙ

Στα Κάτω Πεδινά και στο κέντρο του χωριού πωλείται διάφορο παλιό αρχοντικό. Πληροφορίες: στα τηλέφωνα 210-7515224 (Αθήνα) και 2651-27105 (Γιάννενα).

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ Ε.Η.Μ.

Κυκλοφόρησε το νέο πόνημα του αρχιτέκτονα Β. Χαρίση

Στη σειρά των εκδόσεών της η Εταιρία Ηπειρωτικών Μελετών κυκλοφόρησε ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον βιβλίο, φιλοτεχνημένο με λεπταίσθησια.

Το πόνημα είναι «επικίνδυνο» εγχείρημα του γνωστού αρχιτέκτονα Β. Χαρίση και φέρει τον τίτλο: «Ιωάννινα: ίδρυση - χωροταξικός ρόλος - μορφής της πρωτοβυζαντινής πόλεως».

Είναι, η πρώτη φορά που ο Κ. Χαρίσης ασχολείται με την ίδρυση της γενέτειράς του από τη δική του ειδικότητα, δηλαδή, ο αρχιτέκτων ασχολείται εδώ με θέματα χωροταξίας και πολεοδομίας των Ιωαννίνων. Φαίνεται ότι τα ερωτήματα, τότε, γιατί και πώς πρωτοχτίστηκε και πρωτονομάστηκε η πρώτη βυζαντινή πόλη του «θρύλου» τον βασάνιζαν από χρόνια. Αποφάσισε, λοιπόν, με καλή και αγαθή προαίρεση να φανεί χρήσιμος και ωφέλιμος και στους ειδικούς ιστορικούς της περιόδου. Κι όλα είναι βασισμένα στις ιστορικές μαρτυρίες, αλλά διατυπωμένα από εντελώς διαφορετική οπτική γωνία. Άρα το κενό που υπήρχε στον τομέα αυτό επεξεργάστηκε για πρώτη φορά να το «αντιμετωπίσει» ο κ. Χαρίσης διατυπώνοντας εξαιρετικά ενδιαφέρουσες θεωρίες, οι οποίες θα πρέπει να εκτιμηθούν τουλάχιστον ως σύλληψη ιδέας και επίπονης προσπάθειας.

Το έργο πλαισιώνεται με έγχρωμα και μαυρόασπρα σχέδια, διαγράμματα και ιχνογραφήματα, και σ' αυτό τον τομέα ο κ. Χαρίσης έχει δώσει από το παρελθόν άριστες εξετάσεις.

Διορθώσεις

1) Ο δαίμων του τυπογραφείου επανέλαβε το λάθος για τον αείμνηστο, νεκρό του 1940 **ΤΙΜΟΛΕΟΝΤΑ ΒΑΡΔΑ** από το **Δίλοφο**. Αρχικά από **Διλοφίτη** τον έκανε **Βιτσινό** και κατόπιν **διόρθωσης αυτού του λάθους από ΤΙΜΟΛΕΟΝΤΑ που είναι το σωστό τον βάπτισε Ναπολέοντα**.

Ζητάμε και πάλι συγγνώμη.
2) Στην τιμητική πλάκα των πεσόντων στη Γκραμπάλα αντί του ορθού **ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ** από το **Τρίστονο λανθασμένα ανεγράφη ως Παπαχρήστου Χρήστος**. Το λάθος δεν είναι δικό μας αλλά από την πηγή των πληροφοριών μας.

Το «Ζ» μας

ΧΡΟΜΟΕΠΙΛΟΓΗ
ΠΟΛΥΒΙΟΣ Γ. ΚΑΡΡΑΣ

Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ 71
ΤΗΛ. 2651 021443

www.hromoeplogi.gr
FAX. 2651 031143

ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ ΦΩΤΟΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
Τηλ: 26530 71574,
26510 36379 Κιν. 6974 828933

PIZAREIO ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
παραδοσιακά υφαντά και κεντήματα
Μονοδένδρι Ζαγορίου
Τηλ: 26530 71382, 71119
Fax: 26530 71382

ΕΝΑΣ ΟΜΟΡΦΟΣ ΓΑΜΟΣ

Τον περασμένο μήνα στη Μητρόπολη Ιωαννίνων η Ζαγορίσια Κτηνίατρος (Κατω Σουδενιώτισσα εκ μητρός) **Ισμήνη Διαμάντη**, κόρη του γνωστού Γιαννιώτη επιχειρηματία **Παναγιώτη Διαμάντη** και της **Μαρίνας Θ. Καλατζή**, δέθηκε με τα δεσμά του γάμου με τον επίσης Κτηνίατρο **Σωτήρη Π. Σαθθόπουλο**, ολοκληρώνοντας το δεσμό τους από τα φοιτητικά χρόνια.

Λαμπρή η γαμήλια τελετή με ασφικτικά γεμάτη τη Μητρόπο-

λη από συγγενείς και φίλους των δύο οικογενειών. Οι πολυπληθείς προσκεκλημένοι το βράδυ γλεντήσανε το ευτυχές γεγονός στο EPIRUS PALACE.

«Το Ζαγόρι μας» εύχεται στο νιόπαντρο ζεύγος κάθε ευτυχία οικογενειακή καθώς και επαγγελματική, από το σύγχρονο κτηνιατρείο τους στα Γιάννενα.

Τις ευχές μας και στους ευτυχείς γονείς τους.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

50 Ευρώ

Σιούλας Νίκος
Βλάχος Κων/νος
Βλάσης Οικονόμου
Τσαπάρη-Μεθενίτη Ευανθία
Τζούφης Στέφανος του Χριστοδούλου
Γεροντόπουλος Κίμων
Παλαιολόγος Γεώργιος

40 Ευρώ

Βακάλης Λάμπρος
Σπαθάκη-Σκορδάκη Ελένη
Παπαγεωργίου-Σκλήρη Ευδοκία

30 Ευρώ

Κοριπίδη-Παπανικολάου Ελένη
Γιαννόπουλος Θεόδωρος
Ζάκκας Κων/νος
Ελισάφ Μωϋσής
Ράπτης Ανδρέας
Σκλάβη Αναστασία
Τσαπάρη Ειρήνη
Χουλιάρης Φάνης
Καπελίδης Κων/νος
Τσιμής Μάκης
Φερεντίνος Βασίλειος
Μακρυγιάννης Δημήτριος

25 Ευρώ

Βαρζώκας Κων/νος
Τόλογλου Φιλομήλα
Τζαβάρα-Γενναδίου Ανθούλα

20 Ευρώ

Τάγκας Δημήτριος
Καπράντζος Ιωάννης
Σακελλαρίδη-Τσιούρη Θεανώ
Τζώκας Ευστάθιος
Τσουμάνης Αναστάσιος
Γιαννάκης Δημήτριος
Τράκης Παύλος
Πετρίνου-Κολυζώη Νινέτα
Νούσιας Φρίξος
Δάψη-Τζαφλίδα Μάρθα

Γόγολας Ανδρέας
Ζούκη-Γκούρη Νίκη
Τσαπλίδης Οδυσσεάς
Τσοτρόπουλος Γεώργιος
Βακόλα-Μελά Όλγα
Γερολύμου Ερρικέτα
Γκρουΐδου Αμαλία
Σουγλές Χαράλαμπος
Φίλης Ιωάννης
Ζωρδούμης Βασίλειος
Βλαχοπούλου-Βελέντζα Μίνα
Καρπούζης Βασίλειος
Μαντζιάρης Εμμανουήλ
Φράγκα Λαμπρινή
Μητσιμάρης Φίλιππος
Μαγγίδης Άγγελος
Ζήνα Χρυσάνθη
Κομπάρος Μιχαήλ
Τσοτρόπουλος Γιώργος
Γέτης Ιωάννης
Χατζοπούλου-Βαρδάκη Άννα
Βάντζιου Καίτη
Βούρδας Ξενοφών
Πορφύρης Αριστοφάνης
Γκέτσου Βασιλική
Καρέτσης Γεώργιος
Σουκοβέλος Σπύρος
Γκαράνης Απόστολος
Αδαμίδης Κων/νος
Βασδέκης Νεοπτόλεμος
Νιτσιάκος Βασίλειος
Φωτίου-Ζαχάρη Μαρία
Μακρυγιάννης Φίλιππος
Τσίλης Χρήστος
Καψάλης Αλέκος
Πετσιού Αθηνά
Τσουμάνης Λεωνίδα
Τσιάλου Άννα
Θάνος Βασίλειος
Θεοδώρου Ηρακλής
Βαζάκα Ιάνθη
Ιωάννου Βασίλειος
Χριστοδούλου Κων/νος του Αχιλλέα
Φραγκούλης Θεοφάνης
Λαδιάς Δημήτριος
Αναγνωστάκης Μάνθος
Στέας Ξενοφών
Ξυνός Ναπολέων
Μπάτζα-Παπαδιώτη Δήμητρα
Καμινάρης Νικήτας
Πανατζή Βασιλική
Τζόκα Μαρίνα
Χατζής Δημήτριος
Κατσούρας Νικόλαος
Σταμούλης Ευάγγελος
Ζαχαριάδης Κων/νος
Ντιναλέξης Κων/νος
Κατσαδήμας Κων/νος
Βούρδας Χρήστος
Ντιναλέξης Δημήτριος
Τσεκούρας Αχιλλέας
Δρούγιας Χρόνης
Δάνου Ευγενία
Αποστολιδη Μαριάνθη
Βασδέκης Κίμων
Πανατζοπούλου Αγγελική
Μπεκάρης Κων/νος
Τσομίδης Αδαμάντιος
Σιακάρης Κων/νος
Λώλης Λεωνίδα
Ζώλας Ελευθέριος
Καζαντζής Αριστοτέλης
Ρογκότης Χρήστος
Καραγιάννης Κων/νος
Λέκκος Θωμάς
Γκωλέτσης Γεώργιος
Τσάκας Ελευθέριος
Μαντέλης Ιωάννης
Σάρρου Ευτέρπη
Παρλαπάς Δημήτριος
Τσουμάνη Μίλη
Τσίτος Γεώργιος
Ρωμανέλη Ουρανία
Πετράκη Ειρήνη

Μουρτζόπουλος Νικόλαος
Μητσιμάρης Βασίλειος
Βαζάκα Αγγελική
Βαζάκας Ιωάννης
Βεζύρη Βασιλική
Στούπης Ιωάννης
Παγκρατίου Ελένη
Παπαδόπουλος Γρηγόρης
Τσίμας Κων/νος
Χατζηγιάννη Αγγελική
Τσάμης Γεώργιος
Τζαφέρη Ελισσάβητ

15 Ευρώ

ΒΟγάς Απόστολος
Ιωαννίδης Αλέκος
Τσαβαλιά Μαίρη
Τσαβαλιά Τζένη

10 Ευρώ

Καραίσκος Κων/νος
Καραίσκος Χρήστος
Ράπτη Αφροδίτη
Δούκα Φιλομήλα
Τόσκας Οδυσσεάς
Τόσκας Γεώργιος
Ρίζος Κων/νος
Κοτρόσιος Δημήτριος
Γερούκαλη Αγνή
Τσονίδης Ιωάννης
Μπουνόβας Χάρις
Παπαχρήστου Κων/νος
Πασχάλη Αγγελική
Οικονόμου Σωκράτης
Καμπλέτσας Οδυσσεάς
Τσεκούρας Γεώργ. του Αριστοφάνη
Τσεκούρας Θεοφάνης
Τσεκούρα-Λαμπροπούλου Πόλυ
Λαμπροπούλου Στέλλα
Αντωνίου Γεωργία
Μιχαλακοπούλου-Βέλλη Κούλα
Γκόγκος Δημοσθένης ιερέας
Καψάλης Σωτήριος
Καπρίτσιου Αντιγόνη
Βλάχος Ιωάννης
Δάσκα Βα σιλική
Πολυχρονιάδου Μαγδαληνή
Φάφας Κίμωνας

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ - ΔΩΡΕΕΣ

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ

— Το Δ.Σ. του Πολιτιστικού Συλλόγου Ασπραγγέλων ευχαριστεί θερμά τους κάτωθι για την προσφορά τους στο σύλλογο:
— **Ζαρκάδα Βασίλειο** 130 ευρώ και
— Εις μνήμην **Σταματίας Μπονόβα**:
— **Σπυριδούλα Κομπάρου** 50 Ε
— **Γαβριήλ Παπαναστασίου** 20 Ε
— **Χριστόφορο Φωτόπουλο** 15 Ε

ΚΑΠΕΣΟΒΟ

— Ο κ. **Βασίλειος Βογάς** κατέθεσε το ποσό των 300 ευρώ για τις ανάγκες του Πολιτιστικού Συλλόγου Καπεσόβου «ΑΛΕΞΗΣ ΝΟΥΤΣΟΣ», στη μνήμη του πατέρα του **Αποστόλη Βογά**.

Για το Δ.Σ.
Η πρόεδρος
Βικτωρία Ζούκη

— Συμπληρώθηκε ένας χρόνος απ' το θάνατο του **Αποστολάκη Βογά**. Ο γιος του **Βασίλειος Βογάς**, γιατρός, κατέθεσε στην Εκκλησιαστική Επιτροπή Καπεσόβου χρηματικό ποσό στη μνήμη του πατέρα του. Ευχόμαστε στην οικογένεια του εκλιπόντος ανάπαυση της ψυχής του.
Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ευχαριστεί

ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ

Ιδρυτής:
ΚΙΜΩΝ ΚΥΡΙΑΖΗΣ

★

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ:

ΙΣΤΟΡΙΚΗ
ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΛΑΖΑΡΙΑΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΛΑΜΠΡΙΑΔΗΣ ΣΤΑΘΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΕΥΡΥΠΙΑΔΗΣ
ΤΖΙΟΒΑΣ ΦΡΙΞΟΣ
ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

★

ΣΥΝΤΑΣΣΕΤΑΙ

ΑΠΟ ΤΟ Δ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

Πρόεδρος
ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΑΒΒΑΣ
Α' Αντιπρόεδρος
ΓΚΕΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
Β' Αντιπρόεδρος
ΤΖΙΟΒΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ
Γεν. Γραμματέας
ΤΣΕΚΟΥΡΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
Ταμίας
ΚΥΡΙΑΖΗ ΚΑΛΛΥ
Μέλος
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΚΩΣΤΑΣ
Μέλος

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

ΚΙΚΟΠΟΥΛΟΣ ΜΕΝΕΛΑΟΣ
ΜΕΡΤΖΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ-ΔΟΥΒΛΗ ΕΛΕΝΗ
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΡΕΜΟΥ-ΤΣΟΥΠΗ ΜΑΡΙΑ
ΣΚΟΥΡΤΗ ΕΛΕΝΗ
ΣΥΚΙΩΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ
ΥΦΑΝΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

★

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΙΣΦΟΡΕΣ

Περιοδικό «Το ΖΑΓΟΡΙ μας»
Σίνα 4 Ιωάννινα 454 44
και Μυροπωλείο
ΚΑΛΛΥ ΚΥΡΙΑΖΗ
Λόρδου Βύρωνος 21
Τηλ. 265 10 26266
Ιωάννινα 45444

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Εσωτερικού 10 ΕΥΡΩ
Ευρώπης 30 ΕΥΡΩ
Εκτός Ευρώπης 30 \$ ΗΠΑ

ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΗ ΡΟΥΛΑ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

★

Τυπογραφεία:

Γ. ΔΟΥΒΑΛΗΣ - Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ
28ης Οκτωβρίου 41 (Στοά Καμπερή)
Τηλ. 265 10 20544 - 265 10 27845
Ιωάννινα 454 44

**ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ
ΠΡΟΣ ΤΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΑΣ**

— Η κα **Βακόλα**

Ιφιγένεια προσέφερε στο περιοδικό μας 200 ευρώ.
— Η οικογένεια **Φρίξου Θεοχάρους**, στη μνήμη του αδελφού τους **Χαρίλαου** 100 ευρώ.
— Ο **Γιαννής Δημήτριος** προσέφερε στο περιοδικό μας 100 ευρώ.
— Ο κ. **Στέφανος** και η κα **Θέκλα Τζούφη** προσέφεραν, στο περιοδικό μας το ποσό των 50 ευρώ, στην ακοίμητη μνήμη της αλησμόνητης και πολυαγαπημένης τους αδελφής **Ευγενούλας Γαλανοπούλου-Σκούφη**, που έφυγε για πάντα.
— Η οικογένεια **Αλεξίου Ν. Πισιρή** προσφέρει στο περιοδικό το «Ζ» μας τράντα -30- ευρώ στη μνήμη του πατέρα τους **Νικολάου Πισιρή**.
— Η κα **Καλογήρου-Τζαφλίδου Βασιλεία** προσέφερε στο περιοδικό μας 20 ευρώ.
Το Δ.Σ της ΙΛΕΖ τους ευχαριστεί θερμά.